

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών

Δημιουργική γραφή

Διπλωματική Εργασία

**«Εκπαιδευτικές τάσεις για την Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία
στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ο ρόλος της Ψηφιακής
Αφήγησης: ένα προτεινόμενο διδακτικό σενάριο»**

Ευρυδίκη Α. Ερμηλίου

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Σωτηρία Καλασαρίδου

Ιανουάριος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή/της φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο/η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του/της συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του/της συγγραφέα/δημιουργού. Ο/Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

**«Εκπαιδευτικές τάσεις για την Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία
στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ο ρόλος της Ψηφιακής
Αφήγησης: ένα προτεινόμενο διδακτικό σενάριο»**

Ευρυδίκη Α. Ερμηλίου

Τριμελής επιτροπή επίβλεψης:

Σωτηρία Καλασαρίδου

Μενέλαος Τζιφόπουλος

Γεωργία Πατερίδου

**Στη μητέρα μου,
που με στηρίζει,
όταν χρειάζεται
και
στον πατέρα μου,
που έφυγε,
τόσο απρόοπτα..**

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Κλείνοντας αυτόν τον κύκλο μεταπτυχιακών σπουδών στη Δημιουργική Γραφή και παραδίδοντας αυτήν την εργασία, θα ήθελα, αρχικά, να ευχαριστήσω θερμά την καθηγήτριά μου κα Καλασαρίδου, για τη στήριξή της, καθ' όλη τη διάρκεια του εξαμήνου.

Νιώθω, επίσης, την ανάγκη να ευχαριστήσω τα παιδιά μου, τα οποία, αν και δεν το γνωρίζουν, παραμένουν πάντα η κινητήριος δύναμή μου και τους αγαπημένους μου φίλους Μυρτώ-Δήμητρα Δημακοπούλου, Μαρία Λένα και Παναγιώτη Παπαπαναγιώτου, οι οποίοι βρίσκονται, πάντα, δίπλα μου, για να με στηρίζουν και να με εμψυχώνουν.

Και το πιο μεγάλο ευχαριστώ, σαφώς, το χρωστώ στους πυλώνες και διαμορφωτές της προσωπικότητάς μου, στη μητέρα και στον πατέρα μου. Στη μητέρα μου, γιατί συνεχίζει ν' αποτελεί το καταφύγιό μου, σε κάθε δύσκολη στιγμή και στον πατέρα μου, που αν και μας άφησε τόσο απρόοπτα και απρόβλεπτα, συνεχίζει ν' αποτελεί, για εμένα τη μεγαλύτερη πηγή έμπνευσης και συναισθηματικής ανάτασης.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Μέσα απ' την παρούσα διπλωματική εργασία, γίνεται μια προσπάθεια ανάδειξης των ωφελειών, που δύνανται ν' αποκομίσουν οι μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, από τη διδασκαλία αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας, καθώς και την πολύτιμη συμβολή της ψηφιακής αφήγησης, στο απαιτητικό αυτό έργο.

Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζεται ένα ολοκληρωμένο διδακτικό σενάριο, το οποίο έχει δημιουργηθεί με τη βοήθεια ψηφιακών εργαλείων και στοχεύει στη διδασκαλία αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας σε μαθητές Ε' και ΣΤ' Δημοτικού. Οι διδακτικοί στόχοι συνοψίζονται στη μεθοδολογία των Ελλήνων φιλοσόφων, στους λόγους ανάπτυξης και στη συμβολή της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας στον παγκόσμιο πολιτισμό, αλλά και στην παρουσίαση βασικών αρχών του υλισμού και της ατομικής θεωρίας του αρχαίου Έλληνα φιλοσόφου Δημόκριτου.

Στο θεωρητικό μέρος γίνεται εστίαση σε ορισμούς για την έννοια της φιλοσοφίας και παρουσιάζονται βασικοί εκπρόσωποι της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας. Κατόπιν, γίνεται ανάλυση των πλεονεκτημάτων, αλλά και των δυσκολιών, που είναι δυνατόν να προκύψουν, από τη διδασκαλία της φιλοσοφίας σε μικρούς μαθητές. Επιπλέον, αναφέρονται τα οφέλη που μπορεί να προσφέρει η ψηφιακή αφήγηση σε κάθε εκπαιδευτική διαδικασία και ειδικότερα στη διδασκαλία της φιλοσοφίας.

Στο δημιουργικό μέρος, παρουσιάζεται το εκπαιδευτικό σενάριο, το οποίο συνοδεύεται από διδακτικό εγχειρίδιο, βοηθητικές δραστηριότητες και μαθησιακούς στόχους. Παράλληλα, αναλύονται τα δεδομένα, που προέκυψαν, από έρευνα σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, που αφορά στη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας στο Δημοτικό Σχολείο, στον ρόλο της ψηφιακής αφήγησης, στην αποτελεσματικότητα της διδακτικής πράξης, αλλά και στην αξιολόγηση του εν λόγω διδακτικού σχεδίου.

Λέξεις – Κλειδιά

Ψηφιακή αφήγηση, αρχαία ελληνική φιλοσοφία, πρωτοβάθμια εκπαίδευση, διδακτικό σενάριο, Δημόκριτος, ατομική θεωρία, φυσική επιστήμη, υλισμός.

« Educational trends for Ancient Hellenic Philosophy in primary education and the role of Digital Storytelling: a proposed didactic scenario»

Abstract

This diploma thesis attempts to highlight the benefits that primary school students can gain from the teaching of ancient Hellenic philosophy, as well as the valuable contribution of digital storytelling in this demanding task.

Specifically, an integrated teaching scenario is presented, which has been created with the help of digital tools and aims at teaching ancient Hellenic philosophy to 5th and 6th grade students. The teaching objectives are summarized in the methodology of Hellenic philosophers, the reasons for their development, the contribution of ancient Hellenic philosophy to world culture, and the presentation of the basic principles of materialism and the atomic theory of the ancient Hellenic philosopher Democritus.

The theoretical part focuses on definitions of the concept of philosophy and presents key representatives of ancient Hellenic philosophy. Following this, an analysis of the advantages and challenges that may arise from teaching philosophy to young students is provided. Additionally, the benefits that digital storytelling can offer to any educational process, and particularly in the teaching of philosophy, are discussed.

In the creative part, the educational scenario is presented, accompanied by a teaching manual, supporting activities, and learning objectives. Additionally, the data resulting from a survey conducted with primary school teachers regarding the teaching of ancient Hellenic philosophy in elementary schools, the role of digital storytelling in enhancing the effectiveness of the teaching process, and the evaluation of the proposed teaching plan are analyzed.

Key words

Digital storytelling, ancient Hellenic philosophy, primary education, didactic scenario, Demokritus, atomic theory, natural science, materialism.

Περιεχόμενα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	iii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	iv
Λέξεις – Κλειδιά	iv
Abstract	v
Key words	v
Περιεχόμενα	vi
Εισαγωγή	viii
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ	10
1.1. ΜΙΑ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΟΡΙΣΜΟΥ	10
1.2. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ	13
2.1. Ο ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: MATTHEW LIPMAN	13
2.2. ΑΚΟΛΟΥΘΩΝΤΑΣ ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ LIPMAN	14
2.3. ΤΑ ΟΦΕΛΗ	15
2.4. ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΑΝΤΙΜΕΡΩΠΙΣΗ	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΨΗΦΙΑΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ	21
3.1. ΨΗΦΙΑΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	21
3.2. ΨΗΦΙΑΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΕΝΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ	25
4.1. ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ	25
4.2. ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : ΕΡΕΥΝΑ	31
5.1. ΕΙΔΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ –ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΔΕΙΓΜΑ	31
5.2 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ - ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ	31
5.3 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ:	32

Τα υποκείμενα του δείγματος έπρεπε πρώτα να δηλώσουν το φύλο και την ηλικία τους. Κατόπιν, η έρευνα χωρίζεται σε δύο ενότητες. Η πρώτη περιλαμβάνει έξι (6) ερωτήσεις, οι οποίες αφορούν στην προσωπική εμπειρία και άποψη του καθενός, για την αρχαία ελληνική φιλοσοφία. Η δεύτερη ενότητα περιλαμβάνει τέσσερις (4) ερωτήσεις, οι οποίες μπορούν ν' απαντηθούν, μετά από μελέτη των σελίδων 1-5 απ' το εγχειρίδιο «ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ για παιδιά του Δημοτικού», καθώς και των επιθυμητών μαθησιακών στόχων του παραπάνω διδακτικού σεναρίου.	32
5.4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	33
5.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	39
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ.....	42
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	45

❖ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Εισαγωγή

Η αρχαία ελληνική φιλοσοφία αποτελεί θεμελιώδες και αναπόσπαστο μέρος της παγκόσμιας πολιτιστικής και πνευματικής κληρονομιάς, παρέχοντας μια πηγή βαθιάς γνώσης και έμπνευσης για την κατανόηση πρωταρχικών επιστημονικών και ανθρωπιστικών εννοιών όπως η ηθική, η δικαιοσύνη, η αλήθεια και η ανθρώπινη ύπαρξη. Ωστόσο, παρά την αναγνωρισμένη αξία της, η ενσωμάτωση της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση παραμένει ένας υποεξεταζόμενος τομέας. Αν ξεφυλλίσει κανείς τα βιβλία, που διδάσκονται στην ελληνική πρωτοβάθμια εκπαίδευση, θα διαπιστώσει πως ο όρος «φιλοσοφία» αναφέρεται ελάχιστες φορές. Η διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση μπορεί να αποτελέσει, όχι απλώς μια ιστορική προβολή των φιλοσοφικών ρευμάτων, αλλά μια προσπάθεια σύνδεσης του παρελθόντος με το παρόν. Η εισαγωγή των παιδιών σε βασικές αρχές όπως ο διάλογος, η αρετή, η δικαιοσύνη και η ηθική ενισχύει την πνευματική τους ανάπτυξη και τα προετοιμάζει για έναν κόσμο που απαιτεί κριτική σκέψη και ηθική υπευθυνότητα (Lipman, 2003).

Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, η διδακτική φιλοσοφία μπορεί να χρησιμεύσει ως εργαλείο για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, της ενσυναίσθησης και της δημιουργικής έκφρασης. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιούν βασικές φιλοσοφικές έννοιες με τρόπο που να ταιριάζει στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών και να προωθεί την κατανόηση κοινωνικών, ηθικών και πολιτικών θεμάτων. Επιπλέον, η εισαγωγή της φιλοσοφίας σε μικρή ηλικία μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά να αναπτύξουν δεξιότητες όπως η συνεργασία, η ανάλυση προβλημάτων και η δημιουργική επίλυση συγκρούσεων (Lipman, 2003).

Παράλληλα, οι σύγχρονες παιδαγωγικές μέθοδοι, αλλά και οι καινοτομίες στον τομέα της τεχνολογίας προσφέρουν νέες δυνατότητες για την ενθάρρυνση της φιλοσοφικής σκέψης των παιδιών (Nussbaum, 2016). Στη σημερινή εποχή, οι εκπαιδευτικές προσεγγίσεις τείνουν να ενσωματώνουν διαθεματικές και βιωματικές πρακτικές, που δίνουν έμφαση στη συμμετοχή και την ενεργό εμπλοκή των μαθητών.

Ταυτόχρονα, οι ραγδαίες εξελίξεις στην τεχνολογία και η αυξανόμενη χρήση ψηφιακών εργαλείων στην εκπαίδευση έχουν φέρει στο προσκήνιο νέες μεθόδους διδασκαλίας, όπως η ψηφιακή αφήγηση. Η ψηφιακή αφήγηση αναδεικνύεται ως ένα αποτελεσματικό εργαλείο, για την ενσωμάτωση της τεχνολογίας στην εκπαιδευτική διαδικασία και τη δημιουργία διαδραστικού και ελκυστικού μαθησιακού περιβάλλοντος (Robin, 2008). Συνδυάζοντας την παραδοσιακή αφήγηση με τα σύγχρονα πολυμέσα, η ψηφιακή αφήγηση είναι ένα ισχυρό εργαλείο μάθησης. Μέσω της ψηφιακής αφήγησης, οι μαθητές μπορούν να εξερευνήσουν φιλοσοφικές ιδέες με βιωματικό και διαδραστικό τρόπο, ενώ παράλληλα αναπτύσσουν δεξιότητες ψηφιακού γραμματισμού (Robin, 2008). Η ψηφιακή αφήγηση είναι μια από τις πιο υποσχόμενες εκπαιδευτικές τεχνικές της εποχής μας, που συνδυάζει τη δύναμη της παραδοσιακής αφήγησης με τα εργαλεία της τεχνολογίας. Μέσω της δημιουργίας πολυμεσικών αφηγήσεων, οι μαθητές μπορούν να συμμετέχουν ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία και να συνδέουν φιλοσοφικές έννοιες με προσωπικές εμπειρίες και σύγχρονα ζητήματα (Barrett, 2006). Τα παιδιά μπορούν να εμβαθύνουν σε φιλοσοφικές έννοιες, να προσεγγίσουν την καθημερινή ζωή και να αναπτύξουν δεξιότητες όπως η φαντασία, η κριτική σκέψη και οι επικοινωνιακές δεξιότητες.

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στη διερεύνηση των σύγχρονων παιδαγωγικών τάσεων στη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, με έμφαση στη χρήση της ψηφιακής αφήγησης ως καινοτόμο παιδαγωγική προσέγγιση. Η ενσωμάτωση της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, σε συνδυασμό με τη χρήση της ψηφιακής αφήγησης, μπορεί να προσφέρει στα παιδιά πολύτιμα εργαλεία για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, της ηθικής και της δημιουργικότητας.

Αυτή η εκπαιδευτική διαδικασία δεν πρέπει να περιγράφεται με όρους απόκτησης γνώσεων, αλλά μάλλον με όρους διαμόρφωσης ενεργών και υπεύθυνων πολιτών, οι οποίοι είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις σύγχρονες φιλοσοφικές οδηγίες. Στόχος είναι να αναδειχθούν οι δυνατότητες που προσφέρει η ενσωμάτωση των παραδοσιακών φιλοσοφικών εννοιών με τις σύγχρονες τεχνολογικές πρακτικές, προκειμένου να καλλιεργηθεί ένα περιβάλλον που ευνοεί τη φιλοσοφική σκέψη και την κριτική ανάλυση των μαθητών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

1.1. ΜΙΑ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΟΡΙΣΜΟΥ

Οι πρώτοι ορισμοί σχετικά με την φιλοσοφία διατυπώθηκαν από τους τρεις μεγάλους φιλοσόφους, τον Αριστοτέλη, τον Πλάτωνα και τον Σωκράτη. Ο Αριστοτέλης ορίζει τη φιλοσοφία ως «..την επιστήμη των πρώτων αιτίων» και τονίζει ότι «ο άνθρωπος είναι από τη φύση του μια προσπάθεια να γνωρίζει» (Αριστοτέλης, Μεταφυσικά). Για τον Αριστοτέλη, η φιλοσοφία είναι η βάση για την κατανόηση της πραγματικότητας. Ο Σωκράτης δηλώνει μέσω του πλατωνικού διαλόγου ότι «η ανεξερεύνητη ζωή δεν αξίζει να την ζει κανείς» (Πλάτων, Διάλογοι). Ο ορισμός του Σωκράτη υπογραμμίζει τη σημασία της αυτογνωσίας και του διαλόγου στη φιλοσοφία. Ο Πλάτων έβλεπε τη φιλοσοφία ως μια συνεχή αναζήτηση της αλήθειας και της σοφίας και τη συνέδεε με την προσπάθεια κατανόησης της Ιδέας, της αιώνιας και τελικής μορφής που βρίσκεται πέρα από τον αισθητό κόσμο. «Η φιλοσοφία είναι ο έρωτας για τη σοφία, μια κατάσταση μεταξύ άγνοιας και γνώσης» (Πλάτων, Συμπόσιο, 203).

Σύμφωνα με τον Γιάνη Κορδάτο (Κορδάτος, 1972), η ελληνική φιλοσοφία, όπως και κάθε άλλη επιστήμη, θεμελιώθηκε μέσα από την παρατήρηση της φύσης και της κοινωνίας, προκειμένου να εξυπηρετήσει πρακτικές και άμεσες ανάγκες. Πρώτα λοιπόν, υφίσταται η πράξη κι ύστερα ακολουθεί η θεωρία. Η γνώση και η νόηση αναπτύχθηκαν, επειδή η πράξη το επέβαλε· η πράξη ήταν ο κατευθυντήριος μοχλός. Η θεωρία, άρα, δεν μπορεί να λειτουργήσει δίχως την πράξη, όπως και η πράξη δίχως τη θεωρία. «Θεωρία και πράξη εξαρτιούνται απόλυτα η μια από την άλλη και μόνο από την αμοιβαία ανάπτυξη και αλληλεπίδρασή τους μπορεί να βγει ένα ανώτερο επίπεδο δράσης» (Κορδάτος, 1972). Ο άνθρωπος, λοιπόν, παρατηρεί, πειραματίζεται, ερευνά και συλλογίζεται, γιατί η ανάγκη τον σπρώχνει να το κάνει. Η ανάγκη αυτή δεν αποτελεί έμφυτη ορμή, αλλά προκύπτει, μέσα από τα προβλήματα και τις προκλήσεις καθημερινή πρακτικής.

Η φιλοσοφία είναι μια θεμελιώδης πνευματική δραστηριότητα που εξετάζει τα βαθύτερα ερωτήματα της ύπαρξης, της γνώσης, της ηθικής, της αλήθειας και του λόγου. Η λέξη «φιλοσοφία» προέρχεται από τις ελληνικές λέξεις «φιλώ» και «σοφία», που σημαίνει «αγάπη για τη σοφία» (Αριστοτέλης, Μεταφυσική). Ωστόσο, η φιλοσοφία δεν ανήκει μόνο στο παρελθόν. Στο παρόν, φιλόσοφοι όπως ο Nagel (1987) επικεντρώνονται στην κατανόηση της δημιουργίας της ανθρώπινης συνείδησης και της σχέσης της με τον κόσμο, ενώ φιλόσοφοι όπως ο Rawls (1971) διερευνούν το νόημα της δικαιοσύνης σε ένα κοινωνικό πλαίσιο. Αυτός ο διεπιστημονικός χαρακτήρας της φιλοσοφίας την καθιστά σημαντική όχι μόνο ως ακαδημαϊκή ενασχόληση, αλλά και ως εργαλείο για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων.

Η φιλοσοφία ως αναζήτηση της σοφίας και της αλήθειας αποτελεί το θεμέλιο της ανθρώπινης σκέψης και γνώσης. Όπως αναφέρει ο Széll (2024) ο συντομότερος ορισμός μπορεί να βρεθεί στο λεξικό

Duden: Φιλοσοφία είναι η «..προσπάθεια για γνώση σχετικά με το νόημα της ζωής, τη φύση του κόσμου και τη θέση του ανθρώπου στον κόσμο» (Duden, 2020) και «Η φιλοσοφία επικεντρώνεται στη μελέτη θεμελιωδών ερωτημάτων σχετικά με την ύπαρξη, τη γνώση, την ηθική και τη λογική, ενώ προσπαθεί να ερμηνεύσει τον κόσμο μέσω του διαλόγου και της λογικής ανάλυσης» (Russell, 2004).

Περνώντας τα χρόνια, διατυπώθηκαν κι άλλοι σύγχρονοι ορισμοί. Ο Καρλ Μαρξ με μία φράση που προκάλεσε σκάνδαλο, ανέφερε πως η φιλοσοφία συνδέεται άμεσα με τον ανθρωπισμό και τη σεξουαλική αγάπη (Engels & Marx, 1941). Ο Μαρξ τόνισε τη σημασία της σύνδεσης της θεωρίας με την πράξη και υπογράμμισε ότι η φιλοσοφία δεν πρέπει να είναι απομονωμένη από τον κόσμο, αλλά να επιδιώκει να τον μετασχηματίζει. Αυτή η στάση αντανακλάται στη διάσημη άποψή του ότι στόχος της φιλοσοφίας δεν είναι, απλώς, η ερμηνεία του κόσμου, αλλά η αλλαγή του κόσμου, προς το καλύτερο (Engels & Marx, 1941).

Ακόμα πιο σύγχρονοι ορισμοί της φιλοσοφίας είναι αυτές των Russell και Durant. Ο Bertrand Russell (2004), στην Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας, μας λέει ότι η φιλοσοφία βρίσκεται κάπου ανάμεσα θεολογίας και επιστήμης. Σύμφωνα με τον Durant (2012), «Η φιλοσοφία είναι μια υποθετική ερμηνεία του αγνώστου (όπως στη μεταφυσική) ή του ανακριβώς γνωστού (όπως στην ηθική ή στην πολιτική φιλοσοφία). Είναι το μπροστινό όρυγμα στην πολιορκία της αλήθειας».

Όπως και να' χει, η φιλοσοφία είναι ένας κλάδος γνώσης που διδάσκεται σε κολέγια και πανεπιστήμια σε όλο τον κόσμο. Συχνά την αποκαλούν «μητέρα των επιστημών» κι εξελίσσεται διαρκώς καθώς οι κοινωνικές, πολιτισμικές και τεχνολογικές αλλαγές μεταβάλλονται. Επομένως, η φιλοσοφία, ως επιστήμη, δεν προσφέρει μόνο κατανόηση, αλλά και κατευθύνσεις για τη ζωή και τον κόσμο (Russell, 2004).

1.2. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Η αρχαία ελληνική φιλοσοφία, με εκπροσώπους όπως ο Ηράκλειτος, ο Αρίσταρχος, ο Δημόκριτος, ο Πυθαγόρας, ο Σωκράτης, ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης, αποτελεί μια πλούσια παροχή ιδεών και προσεγγίσεων που μπορούν να ενσωματωθούν στα εκπαιδευτικά συστήματα, μέσω καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας. Η αρχαία ελληνική φιλοσοφία αποτελεί το θεμέλιο της δυτικής φιλοσοφικής σκέψης και μια από τις σημαντικότερες περιόδους στην ιστορία της ανθρώπινης πνευματικής σκέψης. Ξεκινώντας τον 6ο αιώνα π.Χ. στη Μίλητο της Ιωνίας, οι πρώτοι Έλληνες φιλόσοφοι, γνωστοί ως Προσωκρατικοί, απομάκρυναν τη σκέψη από τη μυθολογία και επικεντρώθηκαν σε λογικές εξηγήσεις της φύσης και του σύμπαντος (Barnes, 2001).

Στην Προσωκρατική εποχή υπήρξαν οι πρώτοι βασικοί φιλόσοφοι, ο Θαλής, ο Αναξίμανδρος, ο Αναξίμενης και ο Ηράκλειτος, οι οποίοι αναζητήσαν μια θεμελιώδη αρχή, της φύσης. Ο Θαλής υποστήριξε ότι το νερό είναι η πηγή όλων των πραγμάτων, ο Αναξίμανδρος το άπειρο, ο Αναξίμενης ο

αέρας (Κορδάτος, 1972), ενώ ο Ηράκλειτος τόνισε την αλλαγή στον κόσμο με τον όρο «παγκόσμιο πνεύμα» (Πλάτων, Κρατύλος, 402a). Αργότερα, ο Πυθαγόρας, ο Παρμενίδης, ο Εμπεδοκλής, ο Αναξαγόρας, ο Αρίσταρχος, ο Λεύκιππος και ο Δημόκριτος εμπνεύστηκαν τις δικές τους θεωρίες, για τη φύση και τον άνθρωπο.

Την κλασσική περίοδο, αντιπροσωπευτικοί στοχαστές ήταν ο Σωκράτης, ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης. Ο Σωκράτης επικεντρώθηκε στην ηθική και την αυτογνωσία, χρησιμοποιώντας τη διαλεκτική μέθοδο, για να κάνει τους συνομιλητές του να εξετάσουν τις πεποιθήσεις τους (Πλάτων, Διαλεκτική, 38a). Ο Πλάτων, μαθητής του Σωκράτη, ανέπτυξε τη φιλοσοφία του ιδεαλισμού, η οποία υποστήριζε ότι ο υλικός κόσμος είναι μια αιώνια και τέλεια ανάκληση ιδεών (Πλάτων, Δημοκρατία, 514a-520a). Ο Αριστοτέλης, μαθητής του Πλάτωνα, απομακρύνθηκε από τον ιδεαλισμό και ανέπτυξε μια πιο εμπειρική προσέγγιση, μελετώντας τη φύση, την ηθική και την πολιτική (Αριστοτέλης, Νικομάχεια Ηθική, 1094a).

Κατά την ελληνιστική περίοδο αναπτύχθηκαν σχολές όπως οι Στωικοί, οι Επικούρειοι και ο σκεπτικισμός, οι οποίες απαντούσαν σε ερωτήματα σχετικά με την ευτυχία, την αρετή και την αυτοκαλλιέργεια. Ο Επίκουρος υποστήριξε ότι η ευτυχία επιτυγχάνεται μέσω της απουσίας της ηδονής και του πόνου (Επίκουρος, Επιστολή προς τον Μενόκη), ενώ οι Στωικοί, όπως ο Ζήνων και ο Επίκτητος, ανέπτυξαν την έννοια της ορθολογικής ζωής σε αρμονία με τη φύση (Long & Sedley, 1987).

Μπορούμε, λοιπόν, να υποστηρίξουμε, δίχως δισταγμό, ότι η αρχαία ελληνική φιλοσοφία αποτέλεσε τη βάση για τη λογική, την επιστήμη και την ηθική και επηρέασε βαθιά τη δυτική σκέψη. Η μετάβαση από την ερμηνεία του φυσικού κόσμου στη διερεύνηση της ανθρώπινης ψυχής και της κοινωνίας, καλύπτοντας, μ' αυτόν τον τρόπο, όλο το φάσμα των ανθρωπίνων πνευματικών αναζητήσεων, χαρακτηρίζει τη διαχρονική της σημασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

2.1. Ο ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: MATTHEW LIPMAN

Πολλοί έχουν συμφωνήσει με την κραυγή συγκέντρωσης του Dewey ότι *«Η εκπαίδευση πρέπει να έχει ως στόχο την ανάπτυξη της σκέψης των παιδιών, όχι με το να τους υπολογίζει τι να σκέφτονται αλλά βοηθώντας τα να βρουν το δικό τους μονοπάτι προς το νόημα»* (Fisher 2013). Ένα πρόγραμμα που μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά να βρουν το δικό τους μονοπάτι προς το νόημα είναι το πρόγραμμα Philosophy for Children (P4C), το οποίο εισήχθη από τον Mathew Lipman στις αρχές της δεκαετίας του 1970 στο Πανεπιστήμιο Montclair.

Ο Lipman ήταν δυσαρεστημένος την περίοδο του πολέμου του Βιετνάμ, από την έλλειψη κριτικής σκέψης και τη δυσκολία παραγωγής επιχειρηματολογικού λόγου σε συζητήσεις, γι' αυτό κατέληξε στο συμπέρασμα πως από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, πρέπει τα παιδιά να εξασκούνται σε δεξιότητες φιλοσοφίας και κριτικής σκέψης. Το 1966, δημοσίευσε ένα φιλοσοφικό μυθιστόρημα για παιδιά ηλικίας 11-12 ετών. Το βιβλίο «Harry Stottlemeier's Discovery» (Lipman, 1974) ακολουθεί τις περιπέτειες του Harry και των φίλων του, καθώς συζητούν για τον έξω κόσμο, τη γνώση και το μυαλό. Οι συζητήσεις των πρωταγωνιστών εισάγουν τα παιδιά σε βασικά φιλοσοφικά ζητήματα και προκαλούν συζητήσεις μεταξύ τους. Το 1974 ίδρυσε το Ινστιτούτο για την προώθηση της Φιλοσοφίας για Παιδιά (IAPC). Έτσι, στα τέλη του 1970, οι ιδέες του, άρχισαν να επηρεάζουν εκπαιδευτικούς στο Ηνωμένο Βασίλειο (Charles, 2011).

Σύμφωνα με τον Lipman, τα παιδιά προσχολικής ηλικίας έχουν μια έμφυτη τάση ενεργοποίησης της σκέψης, μιλώντας και εξηγώντας πράγματα, κάνοντας ερωτήσεις, διαφωνώντας, χρησιμοποιώντας τη λογική, ώστε να δικαιολογήσουν και να εξηγήσουν γεγονότα και να διερευνήσουν το νόημα των εμπειριών. Σύντομα ο Lipman συνειδητοποίησε ότι η διδασκαλία της φιλοσοφίας δεν θα μπορούσε να είναι ικανοποιητική χωρίς την κατάλληλη προετοιμασία και κατάρτιση των εκπαιδευτικών κι έτσι ο ίδιος και οι συνάδελφοί του ετοίμασαν εκτενές υποστηρικτικό υλικό, παρήγαγαν ένα εγχειρίδιο για τους εκπαιδευτικούς με σχετικές οδηγίες και δημιούργησαν το πρόγραμμα «Φιλοσοφία για παιδιά», (P4C:Philosophy for Children) στο Montclair State University του New Jersey.

Το P4C δεν είναι μόνο μια μαθητοκεντρική προσέγγιση διδασκαλίας. Την ίδια στιγμή, είναι επικεντρωμένη στην κοινότητα, ειδικά κατά τη διδασκαλία και τη μάθηση. Στοχεύει στην ενθάρρυνση της κριτικής και δημιουργικής σκέψης, στην αύξηση της αυτοπεποίθησης και στη βελτίωση των ακαδημαϊκών επιδόσεων (Hashimetal., 2018). Ο κύριος στόχος του P4C είναι να ενισχύσει την περιέργεια των μαθητών (έρευνα), να βοηθήσει τους μαθητές να κάνουν τις δικές τους λογικές κρίσεις και να τους επιτρέψει να κρίνουν ερωτήματα και ζητήματα φιλοσοφικά (δηλαδή, να επιδεικνύουν φιλοσοφική κρίση) με βάση τη δική τους εμπειρία, εμπλέκοντας άλλες δεξιότητες, δηλαδή κριτική σκέψη, δημιουργικότητα και «...φροντισμένη σκέψη» (Oyler, 2016).

Στο πρόγραμμα σπουδών του Lipman, τα παιδιά χωρίζονται σε επίπεδα, ανάλογα με την ηλικία και τα ενδιαφέροντά τους και προσαρμόζονται ανάλογα. Για να ξεκινήσει η φιλοσοφική έρευνα, το πρόγραμμα Lipman περιλαμβάνει επτά πρωτότυπα μυθιστορήματα, που κυμαίνονται από το νηπιαγωγείο έως το λύκειο, από το δημοτικό έως την προχωρημένη φιλοσοφική εξειδίκευση. Οι ιστορίες του έργου P4C δεν αποτελούν λογοτεχνικό είδος, ούτε αφηγηματικές εκδοχές της ιστορίας της φιλοσοφίας, αλλά αποτελούν ιστορία της δυτικής φιλοσοφίας. Οι κεντρικές φιλοσοφικές ιδέες, τα θέματα και τα ερωτήματα που την απαρτίζουν εμπεριέχονται στο κείμενο χωρίς τη χρήση αργκό. Σύμφωνα με τη Θεοδωροπούλου (2004), οι ιστορίες είναι η βάση της διαδικασίας σκέψης και αποτελούν οι ίδιες ένα μοντέλο αυτής της διαδικασίας, καθώς και τη δυνατότητα διολίσθησης από μια παιδαγωγική του λόγου σε μια παιδαγωγική της δράσης (Μονιούδη, 2020).

Λίγα χρόνια μετά την εφαρμογή του προγράμματος (1976), ο ίδιος ο Lipman έκανε την πρώτη προσπάθεια αξιολόγησης του προγράμματος, με βάση το τεστ νοητικής ωριμότητας της Καλιφόρνια. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης έδειξαν ότι η πειραματική ομάδα (η ομάδα που συμμετείχε στο πρόγραμμα P4C) παρουσίασε σημαντικές διαφορές, όσον αφορά την κατανόηση γραπτού λόγου και τα μαθηματικά, καθώς και τη δημιουργική και λογική σκέψη. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι εκπαιδευτικοί των σχολείων, που εκπαιδεύτηκαν στην εφαρμογή του προγράμματος P4C, το σχολίασαν πολύ θετικά. Τα ευρήματα δηλώνουν ότι αυτό που έχει σημασία, για την αποτελεσματικότητα ενός προγράμματος P4C, είναι οι δεξιότητες των εκπαιδευτικών που το εφαρμόζουν, οι οποίες με τη σειρά τους αλλάζουν τα αποτελέσματα.

Η εφαρμογή του προγράμματος Lipman σε διάφορες χώρες του κόσμου επιτρέπει προσαρμογές με βάση τις ιδιαίτερες ανάγκες (ηλικιακές, μαθησιακές, πολιτισμικές, ψυχολογικές, κοινωνικές) και τους παιδαγωγικούς και εκπαιδευτικούς στόχους κάθε ομάδας. Υπό αυτή την έννοια, αντί να χρησιμοποιηθεί το ίδιο το υλικό Lipman, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν άλλα κείμενα από διαφορετικές πηγές (μύθοι, λαϊκά παραμύθια, λογοτεχνία, φιλοσοφία κ.λπ.), αναδεικνύοντας πολιτισμικά στοιχεία και ιδέες που χαρακτηρίζουν κάθε πολιτισμό, καθώς επεξεργάζονται μέσα από μια διαδικασία φιλοσοφικής συζήτησης.

2.2. ΑΚΟΛΟΥΘΩΝΤΑΣ ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ LIPMAN

Ο Matthew Lipman ήταν αυτός που πρωτοστάτησε στις ΗΠΑ κατά τη δεκαετία του '70 με το κίνημα της φιλοσοφίας για τα παιδιά. Παρόμοια προσπάθεια πραγματοποιήθηκε από τη Radical Philosophy, λόγω της φοιτητικής εξέγερσης του Μάη του 1968 κι από έντονο κριτικό ενδιαφέρον για την ιδεολογική λειτουργία της εκπαίδευσης. Έτσι, δημιουργείται η πρώτη ομάδα «Φιλοσοφία στα Σχολεία», τον Απρίλιο του 1977, κατά τη διάρκεια του Φεστιβάλ Ριζοσπαστικής Φιλοσοφίας στο

Μπρίστολ, η οποία πραγματοποίησε την εναρκτήρια συνεδρίασή της στο Ινστιτούτο Εκπαίδευσης του Λονδίνου (Charles, 2011).

Το 1992, δημιουργείται η εκπαιδευτική φιλανθρωπική οργάνωση SAPERE (Society for Advancing Philosophy Inquiry and Reflectioning Education). Αυτή η οργάνωση καθιέρωσε και την εκδήλωση «Εισαγωγή στη Φιλοσοφία για παιδιά» (Charles, 2011). Το κίνημα ζητά την εισαγωγή της φιλοσοφίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, όχι με τη μορφή ενός μαθήματος εισαγωγής στην ιστορία της φιλοσοφίας, αλλά ως εκπαιδευτική δραστηριότητα προβληματισμού και συζήτησης, με στόχο την ενθάρρυνση της κριτικής σκέψης των παιδιών και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους στη συλλογιστική και την επίλυση προβλημάτων (Γασπαράτου, 2014).

Σήμερα, περισσότερες από 50 χώρες σε όλο τον κόσμο έχουν εισαγάγει τη «φιλοσοφία για τα παιδιά» στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γερμανία, η Νότια Κορέα και η Βραζιλία (βλ. Accorintis, 2000). Οι ενότητες του μαθήματος «Φιλοσοφία για παιδιά» διδάσκονται σε ομάδες παιδιών από την ηλικία των πέντε ετών, από δασκάλους που έχουν εκπαιδευτεί για να διεγείρουν και να καθοδηγούν τη συζήτηση, χρησιμοποιώντας βιβλία ειδικά για την ηλικία τους. (R. Fisher, 1998- Lipman, 1991, 1993).

Παρόλο που το κίνημα και οι κλάδοι είναι ήδη δεκαετιών και τα ακαδημαϊκά προγράμματα, τα συγγράμματα και τα περιοδικά έχουν ήδη μεγάλη αναγνώριση, παρόλο που πολλές χώρες σε όλο τον κόσμο έχουν ενταχθεί σε τέτοια προγράμματα και το πρόγραμμα «Φιλοσοφία για παιδιά» εφαρμόζεται ήδη στα δημοτικά σχολεία, διστακτικές σκέψεις σχετικά με την παιδαγωγική χρησιμότητα του προγράμματος εξακολουθούν να είναι ευρέως διαδεδομένες (Γασπαράτου, 2014).

2.3. ΤΑ ΟΦΕΛΗ

Στόχος της φιλοσοφίας για παιδιά είναι να αναπτύξουν τα παιδιά την κριτική σκέψη, τις ικανότητες συλλογισμού, τη λογική σκέψη, τη δεκτικότητα στο διάλογο, τη δεκτικότητα στις απόψεις των άλλων και τελικά να μπορέσουν να κατανοήσουν και να αντιμετωπίσουν καλύτερα τη γλώσσα, τις έννοιες, τον εαυτό τους και τον κόσμο γύρω τους (βλέπε M.S. Pritchard, 1996.) Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι «φιλοσοφία για παιδιά» δεν σημαίνει εισαγωγή στην ιστορία της φιλοσοφίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η λέξη «φιλοσοφία» δεν εμφανίζεται καν στα περισσότερα μυθιστορήματα του Lipman (Γασπαράτου, 2014).

Η Θεοδωροπούλου (2013) επισήμανε πως η φιλοσοφία για παιδιά δημιουργεί μια ‘‘γέφυρα’’ μεταξύ της καθημερινής τους σκέψης και συγκεκριμένων σκέψεων. Το πώς σκέφτονται τα παιδιά, έχει να κάνει με τον τρόπο ζωής τους, αλλά και τη συμπεριφορά τους.

Επιστημονικές έρευνες όπως (PISA: 2018) εμφάνισαν τους μαθητές της χώρας μας να έχουν σημαντικά χαμηλό επίπεδο κατανόησης και διάρθρωσης λόγου. Το γεγονός αυτό παρουσίασε ως λύση

τη διδασκαλία της φιλοσοφίας, για να υπάρξει βελτίωση. Ωστόσο, οι μεγάλες αλλαγές πρέπει να ξεκινήσουν από το δημοτικό σχολείο, όπως επισημαίνεται πλέον, προκειμένου να παρέχουν νόημα, χώρο και χρόνο (Scholl et al, 2014: 253), ικανότητες και γνώσεις που σχετίζονται με τη διανοητική, ηθική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη του παιδιού (Love, 2016). Επιπλέον, θα είναι δυνατόν να επιτευχθεί η ανάπτυξη γνωστικών, συναισθηματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων (Scholl et al, 2014: 254). Ενισχύοντας τον έμφυτο προβληματισμό των παιδιών πάνω σε θέματα που σχετίζονται με βασικές φιλοσοφικές έννοιες (Fateme et al, 2016) και βοηθώντας τους μικρούς μαθητές να κατανοήσουν τις συστατικές αρχές της φιλοσοφίας θα μπορούσαμε να συμβάλουμε σε μια βαθύτερη αλλαγή μεσοπρόθεσμα, αλλά και μακροπρόθεσμα.

Βασικό επιχείρημα της εισαγωγής του μαθήματος της Φιλοσοφίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι αυτό που αντιπαραβάλλεται με τη θεωρία των σταδίων του Piaget. Πολλοί θεωρούν ότι από την ηλικία των έξι ετών τα παιδιά έχουν ήδη τη διανοητική ικανότητα να αντιλαμβάνονται αναλογίες και διαφορές και να αλληλεπιδρούν με σαφή θέματα, αλλά κυρίως υποστηρίζουν ότι τα παιδιά έχουν φιλοσοφικά ερωτήματα και ενδιαφέροντα από πολύ μικρή ηλικία. Προς επίρρωση αυτού, ο φιλόσοφος G. Matthews (1980), βασιζόμενος σε εμπειρικές έρευνες, καταγράφει πραγματικούς διαλόγους και ερωτήσεις παιδιών που θέτουν αυθόρμητα φιλοσοφικά ερωτήματα στους γονείς και τους δασκάλους τους: για παράδειγμα, ο Tim (6 ετών) ρώτησε τον παππού του: «Πώς ξέρεις ότι δεν είναι όνειρο;» (Charles, 2011).

Τέλος, ένα άλλο επιχείρημα που χρησιμοποιείται για να ξεπεραστούν οι αντιρρήσεις για την εισαγωγή της φιλοσοφίας στην εκπαίδευση, επικαλείται την παράδοση της φιλοσοφίας του κοινού νου και υποστηρίζει ότι η προέλευση της φιλοσοφικής αμφιβολίας δεν είναι η αμφιβολία αλλά η πεποίθηση (βλ. F. Long, 2005). Υποστηρίζει ότι μόνο με την ενσωμάτωση στην κοινωνία, τα ήθη και τα έθιμα της μπορούν τα παιδιά να αναπτύξουν τη λογική και την κρίση (σελ. 608-610). Επομένως, για να εντυπώσει κανείς στη φιλοσοφία, δεν χρειάζεται να «διαβρώσει» τη σκέψη των παιδιών με μεθοδολογικές αμφιβολίες ή να τους ζητήσει να προβληματιστούν και να ενδοσκοπήσουν τις ιδέες και τις πεποιθήσεις τους σε μεταεπίπεδο. Αυτό είναι το πιο «φιλοσοφικό» από τα μέχρι τώρα επιχειρήματα (Γασπαράτου, 2014).

Η ενσωμάτωση της φιλοσοφίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση αποσκοπεί στην ενίσχυση της κριτικής σκέψης των μαθητών και της αμφίδρομης επικοινωνίας. Μέσω του φιλοσοφικού διαλόγου και της συζήτησης, τα παιδιά αναπτύσσουν λογικά επιχειρήματα, αμφισβητούν τις υποθέσεις τους και εξετάζουν τις συνέπειες των ιδεών τους (Fisher, 2013). Έρευνες έχουν δείξει ότι η συμμετοχή σε φιλοσοφικές δραστηριότητες βελτιώνει τις δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων, καθώς και τη συναισθηματική νοημοσύνη και την ενσυναίσθηση (Gorard et al., 2015). Η διδασκαλία της φιλοσοφίας στο δημοτικό σχολείο αναπτύσσει τις γνωστικές (Gorard et al., 2015) και τις μη γνωστικές δεξιότητες των μαθητών (Siddiqui et al, 2018: 25). Οι δεξιότητες σκέψης, είτε γνωστικές είτε μη γνωστικές, που αποκτούν οι μαθητές, μέσω της έκθεσης στη φιλοσοφία, μεταξύ άλλων, είναι μεταβιβάσιμες σε άλλα μαθήματα του σχολικού προγράμματος σπουδών (Politis, 2022).

Η εφαρμογή της φιλοσοφίας στα σχολεία βασίζεται κυρίως στην ιδέα των «κοινοτήτων έρευνας», όπως περιγράφεται από τον Lipman. Στην προσέγγιση αυτή, τα παιδιά συμμετέχουν σε ανοικτές συζητήσεις με τη μεσολάβηση ενός εκπαιδευτικού, που ενθαρρύνει τον διάλογο και την ανάλυση των ερωτημάτων (Lipman, 2000). Επιπλέον, φιλοσοφικές δραστηριότητες μπορούν να ενσωματωθούν μέσω ιστοριών, λογοτεχνικών κειμένων και παιχνιδιών. Για παράδειγμα, τα παιδιά μπορούν να διαβάσουν μύθους και παραμύθια και να συζητήσουν τα ηθικά και φιλοσοφικά διλήμματα που προκύπτουν από αυτά (Colom & Moriyon, 2014).

Η φιλοσοφία στα δημοτικά σχολεία μπορεί επομένως να συμβάλει στην ανάπτυξη της ηθικής κουλτούρας των παιδιών, χωρίς να συνεπάγεται την επιβολή ηθικών κανόνων. Τα παιδιά μαθαίνουν να χρησιμοποιούν τη λογική, ως μέσο επίλυσης προβλημάτων και εμπλέκονται στη διαδικασία της ηθικής διερεύνησης. Εν ολίγοις, τα παιδιά μαθαίνουν ν' αμφισβητούν και να ελέγχουν, χωρίς κριτική, την εγκυρότητα εννοιών, που οι άνθρωποι συνήθως αποδέχονται χωρίς αμφισβήτηση. Με αυτόν τον τρόπο, εκτίθενται στον πυρήνα της πλατωνικής διδασκαλίας: μια ζωή, που δεν εξετάζει αρχές, δεν αξίζει να τη ζει κανείς (Άμυνα του Σωκράτη, 38a5-6). Με άλλα λόγια, εισάγονται σε μια κριτική αξιολόγηση και διερεύνηση της λογικής συνοχής των πεποιθήσεων, που οι περισσότεροι άνθρωποι αποδέχονται χωρίς προηγούμενη κρίση (Politisetal., 2022).

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι να μην ενεργεί ως αυθεντία, αλλά ως μεσάζοντας, ο οποίος βοηθά τα παιδιά να εκφράζουν τις ιδέες τους, ν' αξιολογούν τα επιχειρήματα και να διατηρούν ουσιαστικό διάλογο. Αυτό απαιτεί ειδική κατάρτιση των εκπαιδευτικών στις μεθόδους φιλοσοφικής διερεύνησης (Topping & Trickey, 2007). Μακροπρόθεσμα, τα ατομικά οφέλη διαχέονται στο κοινωνικό σύνολο. Αυτό συμβαίνει επειδή η εισαγωγή των μαθητών σε αυτόν τον τρόπο βαθιάς σκέψης, δηλαδή στην καλλιέργεια δημιουργικών, γνωστικών και ενσυναισθητικών πρακτικών (Martínez et al., 2012), αποτελεί βασικό στοιχείο για την ανάπτυξη μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς (Politisetal., 2022).

Επομένως, η εφαρμογή της φιλοσοφίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση θα επιφέρει σημαντικές βελτιώσεις στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων σκέψης, επικοινωνίας και συνεργασίας, καθώς και στην ανάπτυξη ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων. Παρά τις προκλήσεις, η ενσωμάτωσή της αποτελεί επένδυση στο μέλλον της εκπαίδευσης και της κοινωνίας (Fisher, 2013). Η καλλιέργεια της φιλοσοφίας σε νεαρή ηλικία δείχνει την επείγουσα ανάγκη να αποκατασταθούν η χαμένη κριτική συνείδηση και οι ηθικές αξίες. Μέσω της φιλοσοφίας, τα παιδιά και οι νέοι μπορούν να καταλάβουν ότι το σύμπαν δεν τους χρωστάει την ευτυχία, αλλά ότι πρέπει να παλέψουν γι' αυτήν. Και η δυνατότητα αυτού του αγώνα δεν είναι κάτι κακό. Αντιθέτως, είναι κάτι καλό, το καλύτερο που μπορεί να μας δώσει η ζωή (Politisetal., 2022).

Η ουσία της φιλοσοφίας είναι η αναζήτηση της γνώσης, της αλήθειας και της ηθικής, μέσω του διαλόγου και της κριτικής σκέψης. Σύμφωνα με τον Lipman (2003), η ενσωμάτωση της φιλοσοφίας στην εκπαίδευση επιτρέπει στα παιδιά να «σκέφτονται μόνα τους», μια δεξιότητα γνωστή ως μεταγνώση. Οι μέθοδοι που παρατίθενται, για τη διδασκαλία της φιλοσοφίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, είναι προσαρμοσμένες, ώστε να διευκολύνουν την κατανόησή της από τους μαθητές. Για παράδειγμα, χρησιμοποιούνται συχνά ιστορίες και παραμύθια, για να εισαχθούν τα παιδιά σε βασικά

φιλοσοφικά ζητήματα, όπως η δικαιοσύνη, η φιλία και η ευτυχία (Colom&Moriyon, 2014) κι έχει εισαχθεί με επιτυχία στα σχολεία σε πολλές χώρες. Στη Φινλανδία, για παράδειγμα, οι φιλοσοφικές δραστηριότητες αποτελούν μέρος μιας ευρύτερης εκπαιδευτικής στρατηγικής για την προώθηση της συνεργατικής μάθησης. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, το κοινωνικά διαδεδомένο πρόγραμμα P4C έχει επιτύχει εντυπωσιακά αποτελέσματα στις γνωστικές και δεξιότητες των μαθητών (Topping & Trickey, 2007).

Έχουν πραγματοποιηθεί μελέτες που έχουν αναδείξει τα οφέλη της φιλοσοφικής εκπαίδευσης σε μικρή ηλικία. Μια μεγάλη μελέτη των Gorardetal. (2015) διαπίστωσε ότι η εφαρμογή του προγράμματος Philosophy for Children (P4C) βελτίωσε σημαντικά τις γνωστικές δεξιότητες των μαθητών. Οι μαθητές που συμμετείχαν στο πρόγραμμα είχαν καλύτερες επιδόσεις σε δεξιότητες όπως η λεκτική έκφραση, η λογική σκέψη και η κατανόηση προτάσεων. Μια άλλη μελέτη των Topping και Tricky (2007) έδειξε ότι οι μαθητές που συμμετείχαν σε φιλοσοφικές δραστηριότητες ήταν πιο ικανοί να συνεργάζονται, να υποστηρίζουν τις απόψεις τους και να κατανοούν διαφορετικές απόψεις. Η πρόοδος αυτή δεν ήταν εμφανής μόνο εντός του σχολείου, αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο, όπου τα παιδιά έδειξαν αυξημένη ενσυναίσθηση και ανεκτικότητα.

Η διδασκαλία της φιλοσοφίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση βασίζεται κυρίως στην ιδέα των «κοινοτήτων έρευνας». Για να θεωρείται επιτυχημένη η διδασκαλία της φιλοσοφίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, απαιτείται εξειδικευμένο εκπαιδευτικό υλικό για κάθε τάξη και ηλικία (Μπαρμπούνη, 2016). Η μέθοδος αυτή, που αναπτύχθηκε από τον Lipman, ενθαρρύνει τη συλλογική συζήτηση κι ενθαρρύνει τους μαθητές να συμμετέχουν ενεργά στη διατύπωση ερωτήσεων και απαντήσεων (Lipman, 2003). Ο δάσκαλος ενεργεί ως διευκολυντής, καθοδηγώντας τη συζήτηση, χωρίς να επιβάλλει απόψεις ή λύσεις. Για παράδειγμα, όταν συζητάμε για τη φιλία, οι μαθητές μπορεί να θέσουν ερωτήσεις όπως: «Πρέπει να συμφωνήσουμε να είμαστε φίλοι για να είμαστε φίλοι;» ή «Μπορεί ένα άτομο να είναι φίλος με όλους;». Μέσα από τέτοιες δραστηριότητες, τα παιδιά αναπτύσσουν κριτική σκέψη και επικοινωνιακές δεξιότητες (Fisher, 2013). Επιπλέον, οι ιστορίες αποτελούν κεντρικό εργαλείο στη φιλοσοφική εκπαίδευση. Αφού διαβάσουν ή ακούσουν μια ιστορία, τα παιδιά συζητούν τα ηθικά και φιλοσοφικά διλήμματα που προκύπτουν από αυτήν την ιστορία (Colom & Moriyan, 2014). Η μέθοδος αυτή ενισχύει τη φαντασία των παιδιών και βελτιώνει την ικανότητά τους να βλέπουν τα πράγματα από διαφορετικές οπτικές γωνίες.

Η φιλοσοφία δεν μπορεί να λειτουργήσει μεμονωμένα. Μπορεί να ενσωματωθεί σε διάφορους κλάδους, όπως η λογοτεχνία, η ιστορία και η φυσική. Για παράδειγμα, η ανάλυση ιστορικών γεγονότων μπορεί να επιτρέψει στους μαθητές να εξετάσουν φιλοσοφικά ζητήματα, όπως η δικαιοσύνη και η ελευθερία. Στη φυσική, η φιλοσοφία μπορεί να εμβαθύνει στην κατανόηση της φύσης της επιστημονικής μεθόδου από τους μαθητές (Fisher, 2013).

Παρά τα στοιχεία, η διδασκαλία της φιλοσοφίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση αντιμετωπίζει προκλήσεις. Ένα από τα κύρια εμπόδια είναι η έλλειψη επαρκούς κατάρτισης των εκπαιδευτικών. Η διδασκαλία της φιλοσοφίας απαιτεί όχι μόνο γνώση του αντικειμένου, αλλά και δεξιότητες διαχείρισης της διδασκαλίας και του διαλόγου (Camhy & Iberer, 2010). Ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας

είναι ο περιορισμένος διαθέσιμος χρόνος στο πρόγραμμα σπουδών. Σε πολλές χώρες, τα παραδοσιακά μαθήματα, όπως τα μαθηματικά και οι εθνικές γλώσσες, έχουν προτεραιότητα, αφήνοντας περιορισμένο χώρο για καινοτόμες προσεγγίσεις (Gorard et al., 2015).

Μπορεί λοιπόν να εφαρμοστεί η φιλοσοφία για παιδιά στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, αρκεί να είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες και τις ικανότητες των παιδιών. Μέσω κατάλληλων μεθόδων, κοινοτήτων έρευνας και φιλοσοφικής συζήτησης, τα παιδιά μπορούν να αναπτύξουν δεξιότητες που είναι χρήσιμες, όχι μόνο για τη σχολική ζωή αλλά και για τη γενικότερη κοινωνική συμμετοχή. Παρά τις προκλήσεις της, η φιλοσοφική εκπαίδευση είναι μια πολύτιμη επένδυση για την έκθεση των παιδιών στην κριτική σκέψη και την ηθική κατανόηση.

2.4. ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΑΝΤΙΜΕΡΩΠΙΣΗ

Δεν πρέπει να παραλείψουμε, φυσικά, τις πολλές προκλήσεις που πρέπει ν' αντιμετωπίσουν δάσκαλοι και μαθητές, κατά τη διδασκαλία της φιλοσοφίας, συμπεριλαμβανομένων της έλλειψης γνώσεων και διαπροσωπικών δεξιοτήτων, αλλά και των αυξημένων μαθησιακών δυσκολιών (Leng, 2022). Δυσκολίες, όπως ο αυτισμός, έχουν σαν αποτέλεσμα οι μαθητές να καθυστερούν στην οργάνωση και στην επικοινωνία των πληροφοριών και να χρειάζονται τη βοήθεια των δασκάλων, όταν αναλύουν απόψεις – συμπεράσματα (Cassidy et al., 2018). Η έλλειψη γνώσης ήταν επίσης μια πρόκληση. Η έλλειψη γνώσης συνεπάγεται έλλειψη λεξιλογίου, μεταξύ των μαθητών. Αυτό τους αναγκάζει να αντιμετωπίζουν προβλήματα, όταν παρουσιάζουν τα επιχειρήματά τους (Cassidy et al., 2020) και προκαλεί τους μαθητές να αισθάνονται ότι δεν εκτιμώνται. Οι δάσκαλοι πρέπει, επίσης, να είναι πιο προσεκτικοί, όταν διδάσκουν μαθητές με αναπηρίες (Cassidy et al., 2020). Επιπλέον, ορισμένοι από τους μαθητές δεν ήταν ευχαριστημένοι με το P4C, επειδή ήταν επιφυλακτικοί και απρόθυμοι να μοιραστούν τις απόψεις τους με άλλους (Siddiqui et al., 2019).

Σύμφωνα με έρευνα των AbWahab και των συνεργατών του (2022), προέκυψαν κι άλλες αρκετές προκλήσεις, όπως η προαίρεση στις μεθόδους και την ύλη, η διαχείριση της τάξης και η έλλειψη ιδεών. Η προαίρεση αφορά στο γεγονός της μη ύπαρξης του προγράμματος «Φιλοσοφία για Παιδιά» (P4C) ως μέρος του εθνικού προγράμματος σπουδών (Ventista, 2017). Επιπλέον, η βασική ιδέα στη συζήτηση του P4C δίνει έμφαση στη γνώση και την πίστη. Για τους εκπαιδευτικούς, μια σε βάθος συζήτηση αυτής της έννοιας θεωρείται ασήμαντη, επειδή δεν αποτελεί μέρος του περιεχομένου του θέματος (Siddiqui et al., 2019). Ακόμη, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι προετοιμασμένοι, όσον αφορά τις ιδέες και τους πόρους, με τους οποίους θα προγραμματίσουν τα μαθήματά τους (Gorard, 2017).

Επιπλέον, μεγάλη πρόκληση είναι η διαχείριση της τάξης, η οποία συνίσταται στον έλεγχο της τάξης, στους χρονικούς περιορισμούς, στην ισόβαθμη προσοχή σε κάθε μαθητή και στην κάλυψη των ψυχολογικών και κοινωνικών αναγκών των μαθητών. Οι δάσκαλοι πρέπει να είναι δίκαιοι, κατά τη διάρκεια των συζητήσεων και να τιμούν όλους τους μαθητές, όταν εκφράζουν τις απόψεις τους. Για

παράδειγμα, οι δάσκαλοι πρέπει να αφήσουν χρόνο στους μαθητές να σκεφτούν πριν απαντήσουν και να δώσουν προσοχή, ενώ οι μαθητές δίνουν ιδέες. Οι δάσκαλοι πρέπει, ακόμα, να αποφεύγουν την προκατάληψη στις συνεδρίες συζήτησης (Siddiquietal., 2019; Rahdareta., 2018; Gorardetal., 2017). Επιπροσθέτως, υπάρχουν και χρονικοί περιορισμοί, καθώς οι εκπαιδευτικοί εμπλέκονται και με πολλές άλλες σχολικές δραστηριότητες, χωρίς να έχουν άπλετο διαθέσιμο χρόνο, για να ολοκληρώσουν το αναλυτικό πρόγραμμα (Siddiqui et al., 2019; Rahdar et a., 2018). Μερικές φορές οι δάσκαλοι δεν δίνουν προσοχή σε όλους τους μαθητές και δεν μπορούν να καλύψουν τις ψυχολογικές και κοινωνικές ανάγκες των μαθητών (Gorardetal., 2017). Αυτό κάνει τους μαθητές να αισθάνονται ότι υπάρχει έλλειψη οικειότητας (δέσμευσης) μεταξύ τους και να μην έχουν κίνητρα (Siddiquietal., 2019). Η τελευταία πρόκληση για τους δασκάλους είναι η έλλειψη ιδεών, που παρέχουν διεγερτικά υλικά, προκαλώντας τους μαθητές να αισθάνονται πλήξη (Gorard et al., 2017)

Το P4C είναι μια παραγωγική παιδαγωγική προσέγγιση. Σύμφωνα με τους Luke και Hogan(2006) μια παραγωγική παιδαγωγική χτίζει σχέσεις μεταξύ παιδαγωγικής και γνώσης ενσωματώνοντας τις διαστάσεις της πνευματικής ποιότητας, της συνάφειας και ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος στην τάξη, καθώς εκτιμώνται και αντιμετωπίζονται οι διαφορές, ολιστικά, στις διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης (Ishaket al., 2013). Η πρόταση για τους μελλοντικούς ερευνητές είναι να παρέχουν διδακτικές ενότητες, χρησιμοποιώντας P4C, για να διευκολύνουν την εφαρμογή τους από τους δασκάλους στην τάξη. Η κατασκευή διεγερτικών υλικών ενότητας απαιτεί συνεργασία μεταξύ των δασκάλων, επειδή τα ζητήματα και οι ιδέες που πρέπει να μεταφερθούν στους μαθητές πρέπει να είναι κατάλληλες με το πολιτιστικό περιβάλλον, τη θρησκεία και το επίπεδο σκέψης των μαθητών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΨΗΦΙΑΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ

3.1. ΨΗΦΙΑΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Σε όλους τους πολιτισμούς, οι ιστορίες αποτελούν το αρχαιότερο μέσο ψυχαγωγίας, προστασίας και εκπαίδευσης της πολιτιστικής κληρονομιάς και διαμόρφωσης ηθικών αξιών. Ο συνδυασμός της παραδοσιακής αφήγησης με τη σύγχρονη τεχνολογία γέννησε την ψηφιακή αφήγηση. Η ψηφιακή αφήγηση είναι ένα σύγχρονο εκπαιδευτικό εργαλείο κι έχει κερδίσει το ενδιαφέρον εκπαιδευτικών και μαθητών την τελευταία δεκαετία περίπου, ως ένας τρόπος μάθησης και επικοινωνίας με τη χρήση νέων τεχνολογιών, με την εισαγωγή των ψηφιακών και διαδραστικών μέσων (Sadik 2008). Συνδυάζει, δημιουργικά, την παραδοσιακή ψηφιακή αφήγηση με πολυμέσα και εργαλεία τηλεπικοινωνίας. Ο αγγλικός όρος «digital storytelling» αναφέρεται σε μια μικρού μήκους ψηφιακή πολυμεσική παραγωγή, που δίνει την ευκαιρία στα άτομα να φέρουν στην επιφάνεια προσωπικές «ιστορίες ζωής» (Ξεστερνού, 2015). Ο Joe Lambert, βασικός υποστηρικτής και ιδρυτής της ψηφιακής αφήγησης, ίδρυσε το Κέντρο Ψηφιακής Αφήγησης (CDS), ώστε να υποστηρίξει τους επίδοξους ψηφιακούς αφηγητές.

Σύμφωνα με την Ξεστερνού (2015), ο ορισμός που περιγράφει πιστά την ψηφιακή αφήγηση, είναι αυτή του Sheneman (2009): «Ψηφιακή αφήγηση είναι η πρακτική συγκερασμού αφηγηματικού και ψηφιακού περιεχομένου, συμπεριλαμβανομένων, εικόνας, ήχου και βίντεο, ώστε να δημιουργηθεί μια μικρού μήκους ταινία με δυνατό συγκινησιακό συστατικό». Στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια υπάρχει έντονη ερευνητική δραστηριότητα, σχετικά με τη χρήση της ψηφιακής αφήγησης στην εκπαίδευση σε διάφορα γνωστικά αντικείμενα, ιδιαίτερα στις μικρές ηλικίες (Σαββοπούλου & Μπρατίτσης, 2017). Είναι, επίσης, εμφανείς οι προσπάθειες διαχωρισμού της εκπαίδευσης από τις παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας, με προσπάθειες προσαρμογής στις απαιτήσεις της σύγχρονης παιδαγωγικής για την ενεργό συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία, αλλά η ανάδειξη των εκπαιδευτικών ως ‘μετασχηματιστών της γνώσης’ είναι αναπόφευκτη (Robin & McNeil, 2012).

Η ψηφιακή αφήγηση έρχεται να εμπλέξει τους εκπαιδευτικούς με τους μαθητές και να εμπλουτίσει την εκπαίδευση με την ποικιλία των εργαλείων και μέσων που προσφέρουν οι ΤΠΕ (Robin, 2008), γεγονός που την καθιστά σημαντικό μέσο μάθησης και διδασκαλίας. Συνδυάζει την παραδοσιακή αφήγηση με πολυμεσικό υλικό, συμβάλλει στη δημιουργία σύντομων ιστοριών κι αποτελεί μια νέα μορφή τέχνης. Συμβάλλει στην ενσωμάτωση των στρατηγικών μάθησης, της μάθησης με βάση το έργο και της μάθησης σε συνδυασμό με την τεχνολογία (Lathem, 2005).

Χρησιμοποιώντας νέες τεχνολογίες για την κατασκευή ψηφιακών ιστοριών, καθίσταται η διδακτική διαδικασία διαφορετική από τις παραδοσιακές μεθόδους. Οι ψηφιακές ιστορίες περιλαμβάνουν οπτικά, ακουστικά και αισθητηριακά στοιχεία και οι δημιουργοί τους, ορμώμενοι από παραδείγματα

της καθημερινής ζωής, χρησιμοποιούν γνωστικές διαδικασίες που ενισχύουν τη μάθηση. Μπορούν να προωθήσουν την κατανόηση εννοιών, την ανάπτυξη των δεξιοτήτων των μαθητών και την ανταλλαγή εμπειριών, που αποκτούν οι μαθητές συνεργαζόμενοι (Combs, Beach 1994). Οι ψηφιακές αυτές ιστορίες, εμπλουτίζουν την εκπαίδευση, δημιουργούν ενδιαφέροντα μαθησιακά περιβάλλοντα, ξεφεύγουν από την παραδοσιακή εκπαίδευση και παρέχουν διεπιστημονικό νόημα. Η δημιουργία ψηφιακών ιστοριών περιλαμβάνει την εκπαίδευση, την ψυχαγωγία και διευκολύνει τη μάθηση και την κατανόηση διαφόρων επιμέρους θεμάτων (Μπρατίτσης, 2014).

Η συνεχής εξέλιξη της τεχνολογίας έχει καταστήσει δυνατή την προσθήκη βίντεο και ήχου στην προφορική αφήγηση για τη δημιουργία σύντομων ψηφιακών ιστοριών (Xesternou, 2013). Η ψηφιακή αφήγηση εφαρμόζεται σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, διεγείροντας τα συναισθήματα του αποδέκτη και προσθέτοντας περαιτέρω ενδιαφέρον στην παρεχόμενη γνώση. Οι μαθητές καλούνται να δημιουργήσουν τις δικές τους ιστορίες και έχουν έτσι την ευκαιρία να αλλάξουν την ιστορία, να τη δουν από διαφορετική οπτική γωνία και να αποφασίσουν για το τέλος. Αξιοσημείωτο είναι πως η ψηφιακή αφήγηση ενισχύει τη μάθηση και δημιουργεί ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την επικοινωνία, την οικοδόμηση γνώσεων και τη συνεργασία (Μπρατίτσης 2014).

Η ψηφιακή αφήγηση συμβάλλει στην ανάπτυξη των κριτικών δεξιοτήτων των μαθητών κατά την επεξεργασία των παρεχόμενων πληροφοριών και γνώσεων. Οι μαθητές μπορούν να δημιουργήσουν ψηφιακές ιστορίες και μέσω αυτών να εκφράσουν απόψεις, ιδέες και σκέψεις και να τις μοιραστούν με ένα ευρύτερο κοινό, ενώ παράλληλα βελτιώνουν τις δεξιότητες γραφής τους (Gakhar&Thompson, 2007). Στις ΗΠΑ, αναφέρει ένας εκπαιδευτής και ψηφιακός αφηγητής για την ψηφιακή αφήγηση: «Καθένας μας έχει μία ιστορία για ένα μέρος που του/της άρεσε. Χρησιμοποιώντας τα πολυμέσα για να αναπτύξουμε και να μοιραστούμε αυτές τις ιστορίες, ενδυναμώνουμε την αμοιβαία κατανόηση στις κοινότητές μας» (Banaszewski, 2002).

Η ψηφιακή αφήγηση μπορεί να αποτελέσει σημαντικό κομμάτι στην εκπαίδευση (Ohler 2006), ωστόσο, έμφαση πρέπει να δοθεί πρώτα στην ιστορία και μετά στο ψηφιακό μέρος. Επιπρόσθετα, αδήριτη ανάγκη είναι να δοθεί προσοχή στην ανάπτυξη του ψηφιακού γραμματισμού, του αφηγηματικού λόγου και της κριτικής σκέψης των μαθητών. Η ψηφιακή αφήγηση είναι ένα πολύτιμο εργαλείο που μπορεί να ενισχύσει τη μάθηση και να βελτιώσει τη διδασκαλία με ποικίλους τρόπους, σε διάφορα γνωστικά αντικείμενα. Τα θετικά αποτελέσματα της ψηφιακής αφήγησης στην εκπαίδευση εμφανίζονται, όταν αυτή συνδυάζεται με ομαδοσυνεργατικές μεθόδους (Robin, 2006).

3.2. ΨΗΦΙΑΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Η ψηφιακή εκπαίδευση αναφέρεται στη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών, πλατφορμών και εφαρμογών για τη διδασκαλία και τη μάθηση. Η χρήση ψηφιακών εργαλείων κυμαίνεται από ηλεκτρονικές αίθουσες διδασκαλίας και πλατφόρμες συστημάτων διαχείρισης μάθησης, (Learning Management

Systems - LMS), έως εκπαιδευτικά παιχνίδια και εφαρμογές εικονικής πραγματικότητας (Alonsoetal., 2020). Στη διδασκαλία της φιλοσοφίας, τα ψηφιακά εργαλεία διευκολύνουν την πρόσβαση σε κείμενα και οπτικοακουστικό υλικό και παρέχουν σύνθετες διαδραστικές εμπειρίες, οι οποίες εμβαθύνουν την κατανόηση των ιδεών.

Η διδασκαλία της φιλοσοφίας, η οποία ως κλάδος απαιτεί ανάλυση, διάλογο, αναστοχασμό, αλλά και αυτοστοχασμό, μπορεί να εμπλουτιστεί και να γίνει πιο ελκυστική από τις παροχές της ψηφιακής αφήγησης. Τα ακόλουθα επισημαίνουν μερικά από τα κύρια οφέλη της ενσωμάτωσης ψηφιακών τεχνολογιών στη μελέτη της φιλοσοφίας:

- Οι διαδραστικές πλατφόρμες και τα φιλοσοφικά παιχνίδια είναι ψηφιακά εργαλεία που ενισχύουν σημαντικά τη συμμετοχή των μαθητών. Μελέτες δείχνουν ότι η ενσωμάτωση διαδραστικών χαρακτηριστικών στην εκπαίδευση προωθεί μια βαθύτερη κατανόηση περίπλοκων φιλοσοφικών ιδεών (Schmidt & Hansson, 2021). Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η χρήση ψηφιακών εφαρμογών για προσομοιώσεις ηθικών διλημμάτων, οι οποίες ενθαρρύνουν τους μαθητές να διερευνήσουν θέματα, όπως η δικαιοσύνη και η ευθύνη μέσα σε ένα ασφαλές περιβάλλον, οδηγώντας, έτσι, σε διαδραστικότητα και εμπλοκή των μαθητών.
- Η διαθεσιμότητα της ψηφιακής τεχνολογίας παρέχει άμεση πρόσβαση σε ένα ευρύ φάσμα φιλοσοφικών κειμένων, που περιλαμβάνει τόσο τους κλασικούς φιλοσόφους, όσο και τις σύγχρονες ερμηνείες. Οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να ασχοληθούν με τα βασικά κείμενα, να συμμετάσχουν σε διαλέξεις και να λάβουν μέρος σε διαδικτυακά σεμινάρια, διευρύνοντας έτσι τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες πέρα από τις παραδοσιακές ρυθμίσεις της τάξης (Fisher, 2013).
- Αυξάνεται η συνεργασία και η κοινοτική μάθηση με τη χρήση ψηφιακών μεσών στην φιλοσοφία, καθώς πλατφόρμες, φόρουμ και μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπως το Microsoft Teams και το Google Classroom, ενισχύουν την συνεργασία μεταξύ των μαθητών. Σε αυτό το πλαίσιο, οι μαθητές συμμετέχουν σε φιλοσοφικούς διαλόγους και ανταλλάσσουν απόψεις με άλλους σε πραγματικό χρόνο. Λόγου χάριν μπορούν να μελετήσουν απόψεις για την ηθική της τεχνητής νοημοσύνης ή για έννοιες όπως η ελευθερία ή η ευθύνη, παρευρισκόμενοι σε έναν ψηφιακό κόσμο.
- Η ψηφιακή εκπαίδευση μπορεί να προσαρμοστεί στις ανάγκες των μαθητών, προσφέροντας εξατομικευμένη διδασκαλία με τη χρήση εφαρμογών και εργαλείων (Alonsoetal. 2020). Δίδεται η δυνατότητα στους μαθητές να μελετήσουν τα φιλοσοφικά ζητήματα και να παρακολουθήσουν τις διαλέξεις, ασύγχρονα, όταν οι ίδιοι θα είναι έτοιμοι να ανακαλύψουν την φιλοσοφία, με τον δικό τους ρυθμό. Φυσικά και οι δάσκαλοι με αυτόν τον τρόπο μπορούν να παρακολουθήσουν την πρόοδό τους, αναλυτικά.
- Εμπλέκοντας την εικονική πραγματικότητα (VR) με την φιλοσοφία, οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να βιώσουν τις έννοιες και τα ζητήματα της φιλοσοφίας 'μπροστά στα μάτια τους', Ένα παράδειγμα είναι η διδασκαλία της «Αλληγορίας του Σπηλαίου», του Πλάτωνα, όπου οι μαθητές μπορούν να κατανοήσουν, βιωματικά, την έννοια των Ιδεών (Fisher, 2013). Συνδυάζοντας λοιπόν μάθηση, φαντασία κι εμπειρία, οδηγούνται σε μια βαθύτερη κατανόηση των φιλοσοφικών εννοιών.

- Τα υβριδικά μοντέλα εκπαίδευσης, είναι αποτελεσματικά για τη διδασκαλία της φιλοσοφίας. Στην πραγματικότητα, μια πραγματική σχολική αίθουσα διευκολύνει τη συζήτηση, αλλά το ψηφιακό περιβάλλον προσφέρει πλούσιο υλικό για μελέτη (Fisher, 2013).

Είναι ανάγκη να αναφερθούμε και στις προκλήσεις που προκύπτουν από την διδασκαλία της φιλοσοφίας με τη χρήση ψηφιακών μεσών. Μια πολύ σημαντική ανησυχία φαίνεται πως είναι η διάδραση των μαθητών. Η φιλοσοφία έχει ανάγκη από την ανταλλαγή ιδεών και συναισθημάτων, κάτι που μπορεί να καθίσταται δύσκολο να παρουσιαστεί σε ένα ψηφιακό περιβάλλον (Schmidt&Hanson, 2021). Επιπρόσθετα, οι μαθητές μπορεί να οδηγηθούν σε μια παθητική μάθηση και να αναζητούν εύκολους τρόπους μάθησης, αντί των δικών τους δυνατοτήτων. Αυτό σημαίνει αντικατάσταση της κριτικής σκέψης από εργαλεία (Colom&Moriyon, 2014).

Επομένως, φαίνεται πως η διδασκαλία της φιλοσοφίας, μέσω της ψηφιακής εκπαίδευσης, είναι μια αποτελεσματική προσέγγιση. Παρά τις προκλήσεις, τα οφέλη της ψηφιακής εκπαίδευσης είναι σημαντικά, όπως η πρόσβαση σε πλούσιο διδακτικό υλικό, η διαδραστικότητα και η εξατομίκευση. Η ενσωμάτωση ψηφιακών εργαλείων στη φιλοσοφική εκπαίδευση μπορεί να προωθήσει την κριτική σκέψη, την κατανόηση, τη συνεργασία και να προετοιμάσει τους μαθητές για έναν πολύπλοκο και τεχνολογικά προηγμένο κόσμο. Ως κλάδος που εστιάζει στη σκέψη και τη γνώση, η φιλοσοφία μπορεί να αδράξει μια μοναδική ευκαιρία για ανανέωση και ανάπτυξη στην ψηφιακή εποχή.

❖ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^Ο: ΕΝΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ

4.1. ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ

Σ' αυτό το μέρος της εργασίας, πραγματοποιείται η παρουσίαση ενός εν δυνάμει διδακτικού εγχειριδίου, για τη διδασκαλία αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας σε παιδιά της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Για τη δημιουργία του χρησιμοποιήθηκαν τα ψηφιακά εργαλεία Storyboardthat και Word Microsoft Office 2007. Οι ψηφιακές του εικόνες περιέχουν μορφές χαρακτήρων και τοπία, τα οποία είναι οικεία με τα παιδιά της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και εννοιολογικούς χάρτες. Κάθε εικόνα συνοδεύεται από αντίστοιχο διασαφηνιστικό ολιγόστιχο κείμενο, που είναι γραμμένο σε ποιητικό ελευθερωμένο στίχο.

Το διδακτικό αυτό υλικό αποτελείται συνολικά από 41 σελίδες και μπορεί να χωριστεί σε τρεις βασικές ενότητες. Η πρώτη (σελ. 1-16) αποτελεί μια εισαγωγή στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία, η δεύτερη (σελ. 17-34) αποτελεί μια εισαγωγή στις υλιστικές θεωρίες της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας, εστιάζοντας στην ατομική θεωρία του Δημόκριτου, ενώ η τρίτη (σελ. 36-40) περιέχει συμπληρωματικές δραστηριότητες, με σκοπό τη βαθύτερη κατανόηση του υλικού.

Συγκεκριμένα, στην πρώτη ενότητα του παρόντος υποτιθέμενου υλικού, γίνεται αναφορά στον χρόνο και στους λόγους ανάπτυξης της φιλοσοφίας στην Αρχαία Ελλάδα, καθώς και στο δύσκολο έργο, το οποίο έπρεπε να εκπονήσει ο φιλόσοφος, ώστε να φτάσει στη διατύπωση μιας θεωρίας και στη συγγραφή ενός συγγράμματος. Μ' αυτόν τον τρόπο, δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να εισαχθούν σε βασικά ζητήματα ορισμού της φιλοσοφίας, των διαφόρων πνευματικών προβληματισμών και του ιδιαίτερα δύσκολου –ειδικά για εκείνη την εποχή– έργο των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων. Επιπλέον, στο πρώτο μέρος, τα παιδιά έρχονται σ' επαφή με ονόματα κάποιων μεγάλων αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων και τίγεται το θέμα της σπουδαίας προσφοράς της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας στον παγκόσμιο πολιτισμό και στην ανάπτυξη πολλών επιστημών.

Στη δεύτερη ενότητα, μετά την παρουσίαση κάποιων βασικών βιογραφικών στοιχείων της ζωής του μεγάλου αρχαίου Έλληνα φιλοσόφου Δημόκριτου, κεντρικό σημείο αναφοράς αποτελεί η υλιστική ατομική του θεωρία. Παράλληλα, γίνεται σύνδεση της Δημοκρίτειας ατομικής φιλοσοφίας, με τη σύγχρονη φυσική θεωρία. Επιπροσθέτως, παρουσιάζεται η βασική θεωρητική βάση των υλιστικών φιλοσοφικών θεωριών.

Στην τρίτη ενότητα δίδονται βοηθητικές δραστηριότητες, για τους μαθητές, με σκοπό την εμπέδωση του υλικού και την εξοικείωσή τους μ' αυτό.

Το εγχειρίδιο παρατίθεται παρακάτω, (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ).

4.2. ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

Η διδακτική διαδικασία θα πρέπει να έχει συνολική διάρκεια τουλάχιστον πέντε διδακτικές ώρες, μιας και η ενασχόληση με το γνωστικό πεδίο της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας, αποτελεί μια πρωτόγνωρη εμπειρία για τους μαθητές.

Παρακάτω, παρατίθεται ένας πιθανός τρόπος διαμόρφωσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας:

Ενότητα 1η: Εισαγωγή στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία

Τάξη: Ε'-ΣΤ' Δημοτικού

Γνωστικό αντικείμενο: Αρχαία ελληνική φιλοσοφία

Διδακτικό εγχειρίδιο: «ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, για παιδιά του Δημοτικού»

Προαπαιτούμενες γνώσεις: Καμία

Χρόνος εκπαιδευτικής διαδικασίας: 2 διδακτικές ώρες

✓ **1η διδακτική ώρα**

- **ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΠΡΟΣ ΕΠΙΤΕΥΞΗ**

Οι μαθητές θα πρέπει να:

- οριοθετήσουν τη χρονική περίοδο των απαρχών της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας
- κατανοήσουν τους βασικούς λόγους ανάπτυξης της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας
- έλθουν σ' επαφή με τα βασικά πεδία ενασχόλησης της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας
- έλθουν σ' επαφή με τον ελευθερωμένο ποιητικό στίχο

- **ΕΠΟΠΤΙΚΑ ΜΕΣΑ – ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΛΑΝΟ**

«ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, για παιδιά του Δημοτικού»:

- σελ. 1-12: Ο εκπαιδευτικός θα διαβάσει το κείμενο, δίνοντας έμφαση στα σημεία που πρέπει, ώστε τα παιδιά ν' αντιληφθούν τον ποιητικό στίχο. Κατόπιν, τα παιδιά θα παροτρυνθούν για ανάγνωση κάθε σελίδας ξεχωριστά, με σκοπό να παρατηρήσουν τις εικόνες και να τις σχολιάσουν. Ο εκπαιδευτικός μέσα από κατάλληλες ερωτήσεις θα βοηθήσει τα παιδιά να εμβαθύνουν στο νόημα του κειμένου.
- σελ. 36: Οι μαθητές, σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό θα εκπονήσουν τη δραστηριότητα με τις ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής.

✓ **2^η διδακτική ώρα**

- **ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΠΡΟΣ ΕΠΙΤΕΥΞΗ**

Οι μαθητές θα πρέπει να:

- κατανοήσουν τον τρόπο, με τον οποίο οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι εργάζονταν, για να φτάσουν στη διατύπωση μιας θεωρίας
- έλθουν σ' επαφή με ονόματα σπουδαίων αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων
- συνειδητοποιήσουν το μέγεθος του διανοητικού έργου των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων και την προσφορά τους στον παγκόσμιο πολιτισμό και την επιστήμη
- αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη

- **ΕΠΟΠΤΙΚΑ ΜΕΣΑ – ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΛΑΝΟ**

«ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, για παιδιά του Δημοτικού»:

- σελ. 13-16: Τα παιδιά θα κάνουν ανάγνωση. Μετά θα κληθούν να παρατηρήσουν τις εικόνες και να συζητήσουν, με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού το νόημα των στίχων

Ευρυδίκη Α. Ερμηλίου, «Εκπαιδευτικές τάσεις για την Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ο ρόλος της Ψηφιακής Αφήγησης: ένα προτεινόμενο διδακτικό σενάριο»

- σελ. 39: Τα παιδιά, σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό, θα συζητήσουν και θ' απαντήσουν την πρώτη (1) απ' τις δραστηριότητες ανάπτυξης κριτικής σκέψης.

Ενότητα 2η: Εισαγωγή στην ατομική φιλοσοφία του Δημόκριτου

Τάξη: Ε'-ΣΤ' Δημοτικού

Γνωστικό αντικείμενο: Αρχαία ελληνική φιλοσοφία

Διδακτικό εγχειρίδιο: «ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, για παιδιά του Δημοτικού»

Προαπαιτούμενες γνώσεις: Σύγχρονη φυσική θεωρία για τη δομή του ατόμου και τις ιδιότητες της ύλης

Χρόνος εκπαιδευτικής διαδικασίας: 3 διδακτικές ώρες

✓ **1^η διδακτική ώρα**

- **ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΠΡΟΣ ΕΠΙΤΕΥΞΗ**

Οι μαθητές θα πρέπει να:

- γνωρίσουν τον αρχαίο Έλληνα φιλόσοφο Δημόκριτο και τις βασικές αρχές της ατομικής του θεωρίας
- αντιληφθούν ότι, συνήθως, οι εμπνευστές ρηξικέλευθων θεωριών αμφισβητούνται από τους σύγχρονούς τους ανθρώπους
- να κατανοήσουν την ετυμολογία της λέξης άτομο
- έλθουν σ' επαφή με όρους της σύγχρονης Φυσικής επιστήμης
- αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη

- **ΕΠΟΠΤΙΚΑ ΜΕΣΑ – ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΛΑΝΟ**

«ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, για παιδιά του Δημοτικού»:

Ευρυδίκη Α. Ερμηλίου, «Εκπαιδευτικές τάσεις για την Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ο ρόλος της Ψηφιακής Αφήγησης: ένα προτεινόμενο διδακτικό σενάριο»

- σελ. 17-31: Διαμέσου των παραπάνω διαδικασιών, ανάγνωσης του κειμένου και παρατήρησης των εικόνων, οι μαθητές θα έλθουν σ' επαφή με το νόημα του διδακτέου υλικού.
- σελ. 39: Τα παιδιά, σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό, θα συζητήσουν και θ' απαντήσουν τη δεύτερη (2) απ' τις δραστηριότητες ανάπτυξης κριτικής σκέψης.

✓ **2^η διδακτική ώρα**

- **ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΠΡΟΣ ΕΠΙΤΕΥΞΗ**

Οι μαθητές θα πρέπει να:

- εντοπίσουν τα κοινά σημεία και επιστημονικούς όρους της ατομικής θεωρίας του Δημόκριτου, με αυτήν της σύγχρονης Φυσικής επιστήμης
- αντιληφθούν ότι θεμελιωτής της σύγχρονης ατομικής θεωρίας είναι ο Δημόκριτος
- αντιληφθούν τις βασικές αρχές των υλιστικών θεωριών
- αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη

- **ΕΠΟΠΤΙΚΑ ΜΕΣΑ – ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΛΑΝΟ**

«Φυσικά» Ε' Δημοτικού» Ερευνώ και Ανακαλύπτω, Βιβλίο μαθητή

- σελ. 12-17: Οι μαθητές θα μάθουν για τη σύγχρονη φυσική θεωρία περί της δομής της ύλης και των ιδιοτήτων της.

«ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, για παιδιά του Δημοτικού»:

- σελ. 31-34: Με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, μέσα απ' την παρατήρηση και τον γόνιμο σχολιασμό, τα παιδιά θα αντιληφθούν τις ομοιότητες της Δημοκρίτειας φιλοσοφίας με τη σύγχρονη ατομική θεωρία
- σελ. 39: Τα παιδιά, σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό, θα συζητήσουν και θ' απαντήσουν την τρίτη (3) απ' τις δραστηριότητες ανάπτυξης κριτικής σκέψης.

✓ **3^η διδακτική ώρα**

- **ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΠΡΟΣ ΕΠΙΤΕΥΞΗ**

Οι μαθητές θα πρέπει να:

- έλθουν σ' επαφή με τον ελευθερωμένο ποιητικό στίχο
- αναπτύξουν τη δημιουργικότητά τους
- αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη
- να δουλέψουν ομαδοσυνεργατικά
- ν' ανακεφαλαιώσουν τη διδαχθείσα ύλη

- **ΕΠΟΠΤΙΚΑ ΜΕΣΑ – ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΛΑΝΟ**

«ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, για παιδιά του Δημοτικού»:

- σελ. 37: Ερωτήσεις επιλογής Σωστού ή Λάθους
- σελ. 38: Δραστηριότητες συμπλήρωσης λέξεων

Οι παραπάνω δραστηριότητες αποτελούν περιεκτική ανακεφαλαίωση του υλικού, που έχει διδαχθεί. Τα παιδιά μπορούν να τις εκπονήσουν στην τάξη, με τη σωστή καθοδήγηση απ' τον εκπαιδευτικό.

- σελ. 40: Δραστηριότητες εύρεσης πληροφοριών, προώθησης δημιουργικότητας και ομαδοσυνεργατικότητας: Οι δραστηριότητες αυτές μπορούν να δοθούν ως εργασίες για το σπίτι. Με τις κατάλληλες υποδείξεις του εκπαιδευτικού, οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα:
 - α) να μάθουν τον σωστό τρόπο εύρεσης και παρουσίασης πληροφοριών
 - β) να συνεργάζονται και να δουλεύουν σε ομάδες
 - γ) να δημιουργούν ποιητικό λόγο
 - δ) να διευρύνουν τις γνώσεις τους για την αρχαία ελληνική φιλοσοφία και την ιστορία της

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΕΡΕΥΝΑ

Η παρούσα έρευνα αφορά στην άποψη εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για τη χρησιμότητα της διδασκαλίας αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας στους μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και τον ρόλο της ψηφιακής αφήγησης στην αποτελεσματικότητα της εν λόγω μαθησιακής διαδικασίας.

5.1.ΕΙΔΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ –ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΔΕΙΓΜΑ

Η έρευνα, που διεξάχθηκε, έχει τίτλο « Η Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και ο ρόλος της Ψηφιακής Αφήγησης» είναι ποσοτική και στοχεύει στη διερεύνηση των απόψεων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το ερευνητικό δείγμα αποτέλεσαν τριάντα εννιά (39) εκπαιδευτικοί, όλων των ηλικιών. Τα υποκείμενα του ερευνητικού δείγματος κλήθηκαν ν' απαντήσουν σε δέκα (10) ερωτήσεις κλειστού τύπου. Οι τέσσερις (4) απ' αυτές προϋποθέτουν τη μελέτη ενός αποσπάσματος (σελ. 1-5), από το εγχειρίδιο «ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ για παιδιά του Δημοτικού», καθώς και τους επιθυμητούς μαθησιακούς στόχους του διδακτικού σεναρίου. Η έρευνα σχεδιάστηκε σε φόρμα του Google Drive και βρίσκεται στον σύνδεσμο:

<https://forms.gle/U4B8zBcrAUxGME5C9>

5.2 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ - ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

Πιο συγκεκριμένα, σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας ήταν να επιβεβαιωθούν ή να διαψευστούν οι παρακάτω διατυπώσεις:

- Η διδασκαλία αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας σε μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι χρήσιμη.
- Η ψηφιακή αφήγηση μπορεί να αποτελέσει βοηθητικό μέσο, για τη διδασκαλία αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας, σε μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.
- Το παρουσιαζόμενο απόσπασμα μπορεί να αποτελέσει διδακτικό υλικό, για τη διδασκαλία αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας, σε μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

5.3 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ:

Τα υποκείμενα του δείγματος έπρεπε πρώτα να δηλώσουν το φύλο και την ηλικία τους. Κατόπιν, η έρευνα χωρίζεται σε δύο ενότητες. Η πρώτη περιλαμβάνει έξι (6) ερωτήσεις, οι οποίες αφορούν στην προσωπική εμπειρία και άποψη του καθενός, για την αρχαία ελληνική φιλοσοφία. Η δεύτερη ενότητα περιλαμβάνει τέσσερις (4) ερωτήσεις, οι οποίες μπορούν ν' απαντηθούν, μετά από μελέτη των σελίδων 1-5 απ' το εγχειρίδιο «ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ για παιδιά του Δημοτικού», καθώς και των επιθυμητών μαθησιακών στόχων του παραπάνω διδακτικού σεναρίου.

Το ερωτηματολόγιο περιέχει τα εξής ερωτήματα:

1^η ενότητα:

- 1) Έχετε μελετήσει ή έχετε διδαχθεί κάποιο σύγγραμμα αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας;
- 2) Πιστεύετε πως η διδασκαλία αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας σε μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη της λογικής τους σκέψης;
- 3) Πιστεύετε πως η διδασκαλία αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας σε μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη της κριτικής τους σκέψης;
- 4) Πιστεύετε πως η διδασκαλία αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας σε μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη της διαλεκτικής τους ικανότητας;
- 5) Πιστεύετε πως η διδασκαλία αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας σε μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορεί να βοηθήσει στην ομαλή κοινωνική τους εξέλιξη;
- 6) Πιστεύετε πως η διδασκαλία αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας σε μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι χρήσιμη, για την μετέπειτα πορεία τους, ως ενήλικες άνθρωποι;

2^η ενότητα:

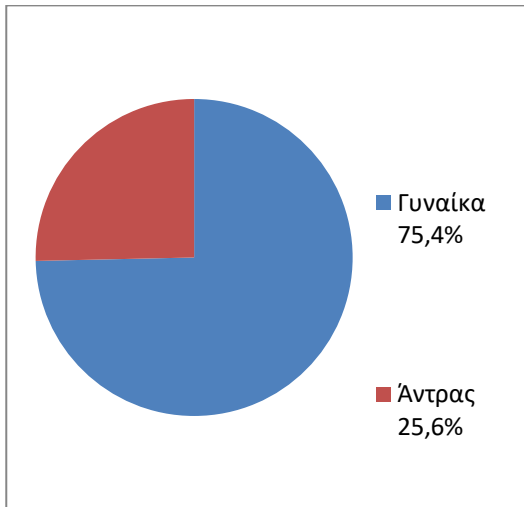
- 1) Πιστεύετε πως η χρήση ψηφιακών εργαλείων μπορεί να καταστήσει το διδακτικό υλικό πιο ελκυστικό;
- 2) Πιστεύετε πως η χρήση ψηφιακών εργαλείων μπορεί να καταστήσει τη μαθησιακή διαδικασία αποτελεσματική;
- 3) Πιστεύετε πως είναι σημαντική η προσπάθεια επίτευξης των αναγραφόμενων μαθησιακών στόχων, στα πλαίσια του σύγχρονου Δημοτικού σχολείου;
- 4) Πιστεύετε ότι το παρόν αποσπασματικό υλικό μπορεί να αποτελέσει μέρος της διδακτέας ύλης, για μαθητές Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού;

5.4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

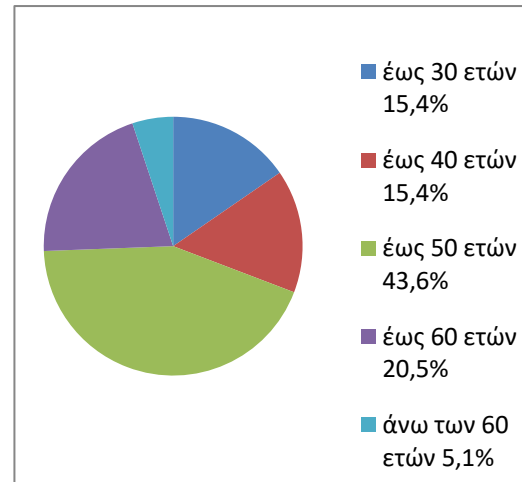
Στην έρευνα έλαβαν μέρος 39 εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το 74,4% είναι γυναίκες (29 άτομα) και το υπόλοιπο 25,6% (10 άτομα) είναι άντρες (Γραφ. 1). Το ερευνητικό δείγμα περιείχε όλο το φάσμα των ηλικιακών ομάδων, με την πλειοψηφία ν' ανήκει στην ηλικία των 40 έως 50 ετών. Πιο αναλυτικά, απάντησαν 6 άτομα 20 έως 30 ετών, 6 άτομα 30 έως 40 ετών, 17 άτομα 40 έως 50 ετών, 8 άτομα 50 έως 60 ετών και 2 άτομα άνω των 60 ετών (Γραφ. 2).

Ακολουθούν τα σχετικά γραφήματα:

Ευρυδίκη Α. Ερμηλίου, «Εκπαιδευτικές τάσεις για την Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ο ρόλος της Ψηφιακής Αφήγησης: ένα προτεινόμενο διδακτικό σενάριο»

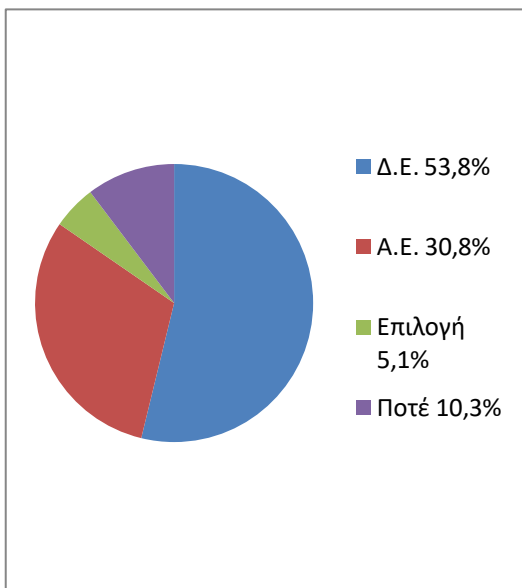

Γράφημα 1. Φύλο

Γράφημα 2. Ηλικία

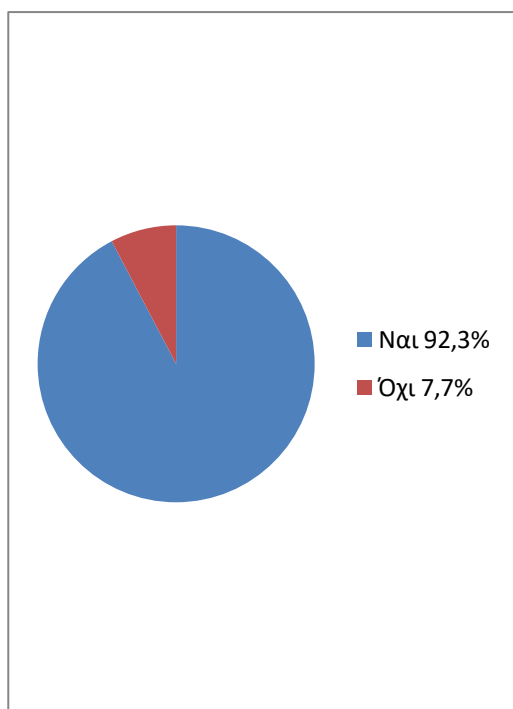
Από αυτά, 21 άτομα έχουν μελετήσει κάποιο σύγγραμμα αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας κατά τη φοίτησή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 12 άτομα κατά τη φοίτησή τους στην ανώτατη εκπαίδευση, 2 άτομα από προσωπική επιλογή, ενώ 4 άτομα δεν το έχουν επιχειρήσει ποτέ (Γραφ. 3).

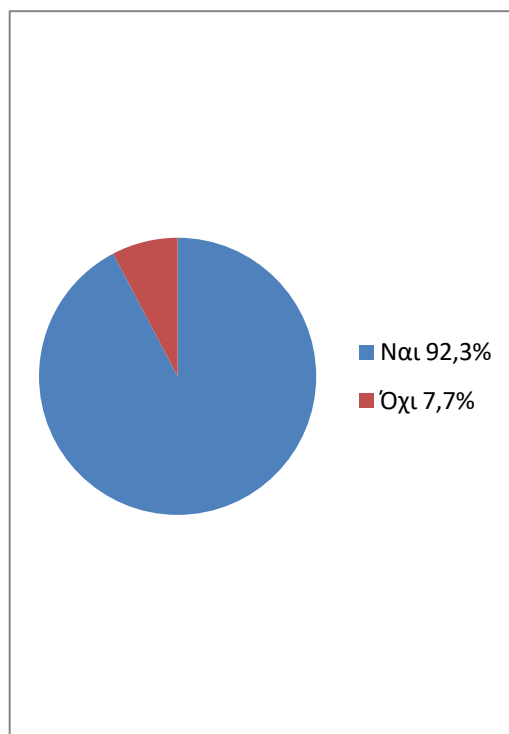
Γράφημα 3. Μελέτη φιλοσοφικού συγγράμματος

Παρατηρούμε ότι υπάρχει κάποιο σημαντικό ποσοστό εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (15,4%), οι οποίοι δεν διδάχθηκαν φιλοσοφία σε κάποια βαθμίδα εκπαίδευσης. Στην πλειοψηφία τους έχουν μελετήσει φιλοσοφία στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, προφανώς, διότι ακολούθησαν θεωρητικές σπουδές.

Στη δεύτερη ερώτηση, της πρώτης ενότητας, από τα 39 άτομα, 36 άτομα απάντησαν πως η διδασκαλία αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας μπορεί να συντελέσει στην ανάπτυξη της λογικής σκέψης των μικρών μαθητών. Στην τρίτη ερώτηση, υπήρξε ακριβώς το ίδιο ποσοστό θετικών απαντήσεων. Δηλαδή 36 από τα 39 άτομα πιστεύουν πως η διδασκαλία αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας μπορεί να λειτουργήσει θετικά στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών του Δημοτικού Σχολείου (Γραφ. 4 – Γραφ. 5).

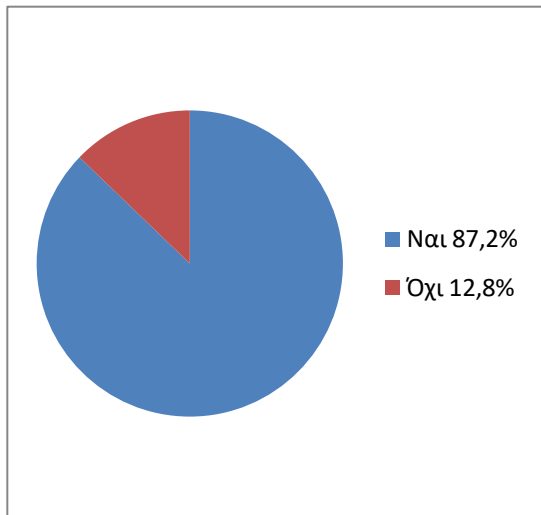
Γράφημα 4. Ανάπτυξη λογικής σκέψης

Γράφημα 5. Ανάπτυξη κριτικής σκέψης

Ωστόσο, φαίνεται ότι κάποιο ποσοστό, έστω κι αν είναι αρκετά μικρό, απ' τους εκπαιδευτικούς πιστεύουν πως η διδασκαλία φιλοσοφίας δεν θα έχει κανέναν αντίκτυπο στην ανάπτυξη της λογικής και κριτικής σκέψης των παιδιών.

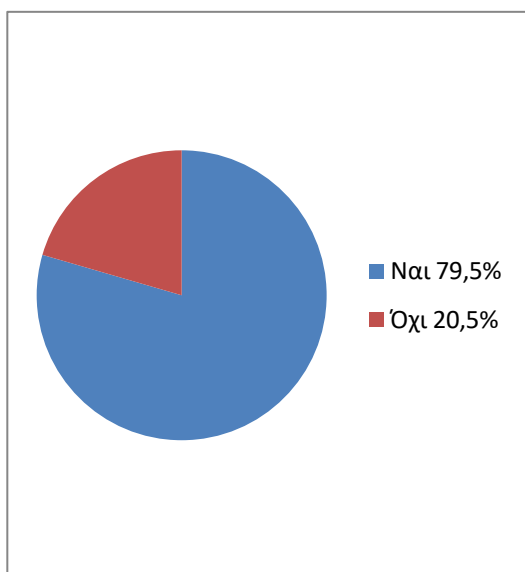
Στην τέταρτη ερώτηση, η οποία αφορά στην ανάπτυξη της διαλεκτικής ικανότητας των παιδιών, 34 άτομα, από τα 39, απάντησαν θετικά και τα υπόλοιπα 5 αρνητικά (Γραφ. 6).

Γράφημα 6. Ανάπτυξη διαλεκτικής ικανότητας

Βλέπουμε, παραδόξως, πως κάποιοι εκπαιδευτικοί δεν πιστεύουν ότι η επαφή των παιδιών με τη φιλοσοφία θ' αυξήσει τις ικανότητές τους για γόνιμο διάλογο, για δημιουργική σκέψη και συζήτηση.

Στην πέμπτη ερώτηση, 31 άτομα πιστεύουν ότι η διδασκαλία φιλοσοφίας σχετίζεται με την ομαλή κοινωνική εξέλιξη, έναντι 8 ατόμων, τα οποία δεν έχουν την ίδια άποψη (Γραφ. 7).

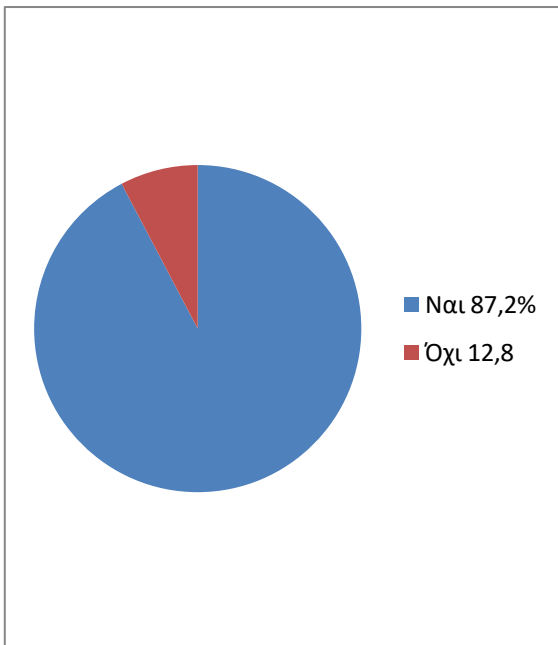

Γράφημα 7. Ομαλή κοινωνική εξέλιξη

Παρατηρούμε, δηλαδή, μια πτώση στο ποσοστό των εκπαιδευτικών, που πιστεύουν στον θετικό αντίκτυπο της διδασκαλίας της φιλοσοφίας, στην κοινωνική εξέλιξη των παιδιών, σε σχέση με τον θετικό αντίκτυπο στη λογική, κριτική και διαλεκτική σκέψη.

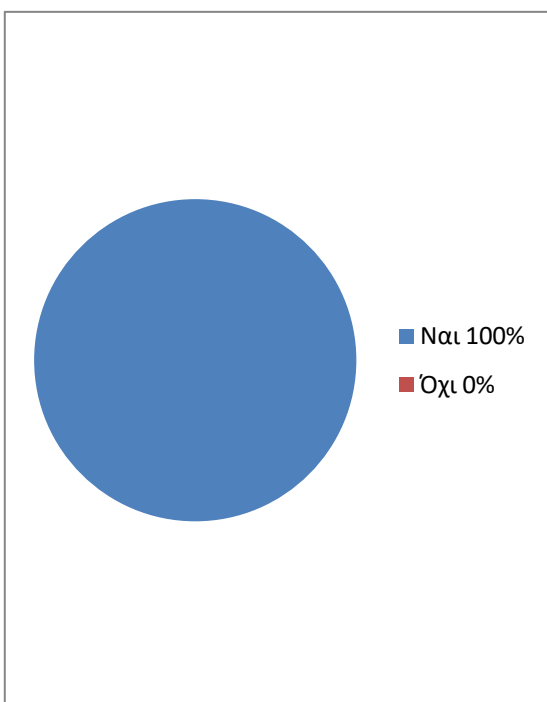
Στην έκτη και τελευταία ερώτηση της πρώτης ενότητας, 34 άτομα απάντησαν πως η επαφή των μικρών παιδιών με την αρχαία ελληνική φιλοσοφία μπορεί να είναι χρήσιμη στη μετέπειτα πορεία τους, ως ενήλικοι άνθρωποι (Γραφ. 8).

Ευρυδίκη Α. Ερμηλίου, «Εκπαιδευτικές τάσεις για την Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ο ρόλος της Ψηφιακής Αφήγησης: ένα προτεινόμενο διδακτικό σενάριο»

Βλέπουμε πως το ποσοστό των θετικών αποκρίσεων, για τη συμβολή της φιλοσοφίας στην πορεία της ενήλικης ζωής είναι αυξημένο.

Γράφημα 8. Ομαλή εξέλιξη, ως ενήλικες άνθρωποι

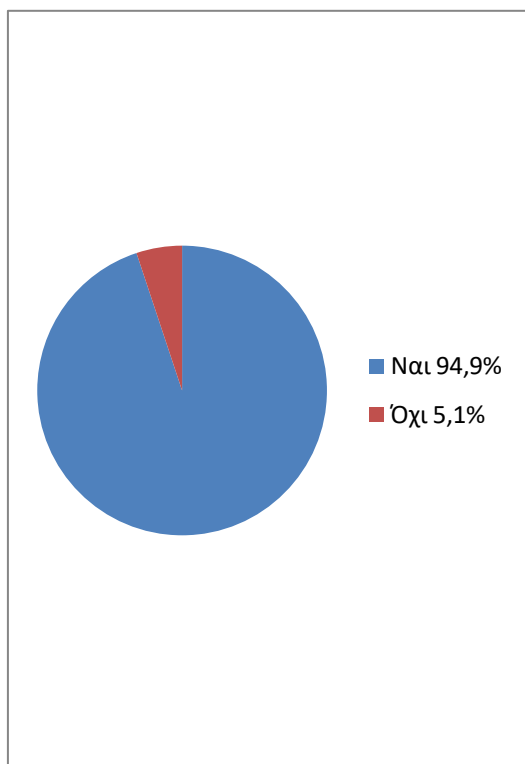

Στη συνέχεια της έρευνας δίδεται ένα απόσπασμα από το εγχειρίδιο «ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, για παιδιά του Δημοτικού» (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ), καθώς και οι στόχοι, που αναμένεται να επιτευχθούν από τη διδασκαλία του εγχειριδίου (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ). Ακολουθούν οι ερωτήσεις της 2^{ης} ενότητας.

Γράφημα 9. Ελκυστικότητα ψηφιακής αφήγησης

Στην πρώτη ερώτηση αυτής της ενότητας όλοι οι ερωτώμενοι (39 άτομα) απάντησαν πως η χρήση ψηφιακών εργαλείων μπορεί να καταστήσει το διδακτικό υλικό ιδιαίτερα ελκυστικό (Γραφ. 9).

Είναι αδιαμφισβήτητη, λοιπόν, η έλξη, η οποία μπορεί ν' ασκήσει ένα διδακτικό υλικό, εφόσον έχει δημιουργηθεί με τη βοήθεια ψηφιακών μέσων.

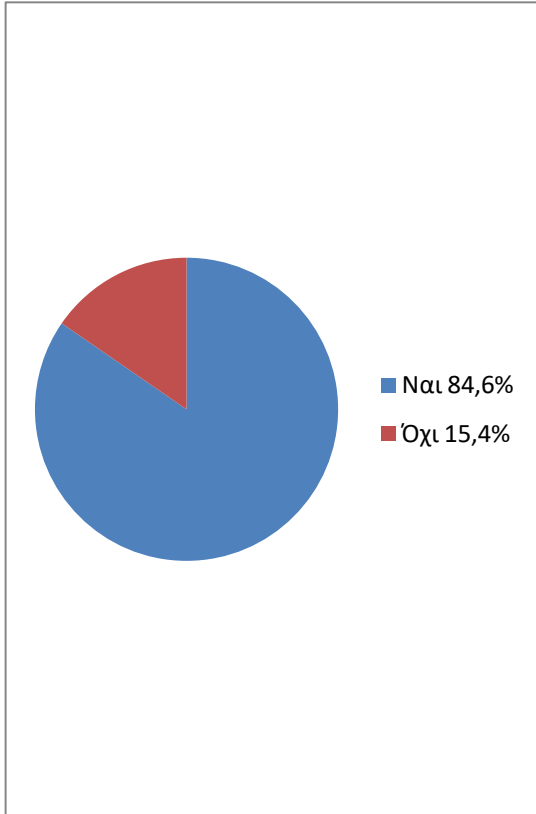

Στη δεύτερη ερώτηση 37 άτομα συμφώνησαν στην αποτελεσματικότητα, που μπορούν να επιφέρουν τα ψηφιακά εργαλεία στη μαθησιακή διαδικασία, ενώ 2 άτομα διαφώνησαν (Γραφ. 10).

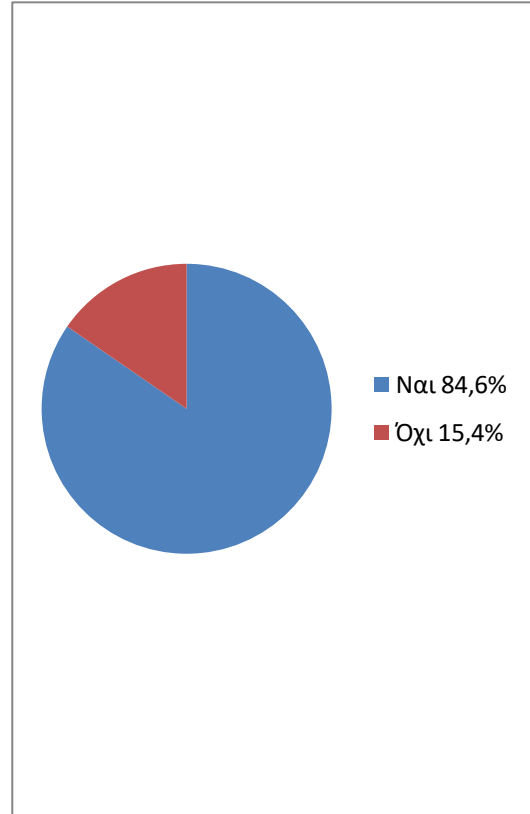
Γράφημα 10. Αποτελεσματικότητα ψηφιακής αφήγησης

Φαίνεται ότι και η αποτελεσματικότητα του ψηφιακού διδακτικού υλικού, στη μαθησιακή διαδικασία, είναι, σχεδόν, αναντίρρητη.

Στην τρίτη ερώτηση 33 άτομα θεώρησαν πως οι αναγραφόμενοι στόχοι είναι σημαντικό να επιτευχθούν, στα πλαίσια του σύγχρονου Δημοτικού Σχολείου, ενώ 6 άτομα απάντησαν αρνητικά (Γράφ. 11) και στην τελευταία ερώτηση της 2^{ης} ενότητας, 33 άτομα συμφώνησαν πως το παρουσιαζόμενο απόσπασμα του διδακτικού εγχειριδίου θα μπορούσε ν' αποτελέσει μέρος εκπαιδευτικού υλικού, για την Ε' και ΣΤ' Δημοτικού, ενώ 6 άτομα διαφώνησαν (Γραφ. 12).

Γράφημα 11. Σημασία αναγραφόμενων διδακτικών στόνων

Γράφημα 12. Καταλληλότητα εγχειριδίου για διδασκαλία Ε' και ΣΤ' Δημοτικού

5.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μπορούμε να χαρακτηρίσουμε τα αποτελέσματα της έρευνας αρκετά ενθαρρυντικά. Η ερευνητική αυτή προσπάθεια μάς υπέδειξε πως η διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας, στα πλαίσια του σύγχρονου δημοτικού σχολείου και με τις δυνατότητες, τις οποίες δύναται να προσφέρει η ψηφιακή αφήγηση, μπορεί να καταστεί εφικτή. Επιπλέον, μέσα από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών, αντιλαμβανόμαστε τη χρησιμότητα της ουσιαστικής επαφής των παιδιών με την αρχαία ελληνική φιλοσοφία και την ιστορία της. Ωστόσο, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε το γεγονός ότι παρόλο που οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί βρίσκονται σύμφωνοι με την άποψη περί διδασκαλίας αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας στην πρώτη βαθμίδα εκπαίδευσης, παρατηρείται ένα μικρό – αλλά όχι αμελητέο – ποσοστό, το οποίο αποτελείται από δασκάλους, οι οποίοι αντιτίθενται σ' αυτήν, ακόμη κι

αν έχουν διδαχθεί, στο παρελθόν, κάποιο φιλοσοφικό σύγγραμμα. Μάλιστα, καθώς φαίνεται απ' τις απαντήσεις τους, πιστεύουν πως η επαφή με τη φιλοσοφία δεν θα λειτουργήσει θετικά σε κάποια χρηστική πνευματική ικανότητα των παιδιών, όπως είναι η λογική, η κριτική ή η διαλεκτική σκέψη, ούτε θα ωθήσει τους μαθητές στον δρόμο της ομαλής κοινωνικοποίησης, της εναρμονισμένης ηθικοπολιτικής και ψυχοσυναισθηματικής εξέλιξης στην ενήλικη ζωή. Κάποιοι άλλοι, παραδόξως, θεωρούν ότι ενώ η φιλοσοφία μπορεί ν' αναπτύξει τη λογική και κριτική σκέψη, δεν μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά στην αρμονική τους κοινωνική εξέλιξη και στη διαμόρφωση μιας ισορροπημένης ενήλικης ζωής. Σ' αυτό τη σημείο επιβεβαιώνεται και η άποψη του Lipman (2003) περί αναγκαιότητας κατάρτισης των εκπαιδευτικών, οι οποίοι πρόκειται να διδάξουν φιλοσοφία. Ο ίδιος ισχυρίστηκε ότι για να είναι επιτυχής και αποτελεσματική η διδασκαλία της φιλοσοφίας, χρειάζεται να είναι ειδικά καταρτισμένοι και πλήρως κατατοπισμένοι οι εκπαιδευτικοί, που θα τη διδάξουν.

Επιπλέον, υπάρχουν εκπαιδευτικοί, που δεν θεωρούν τους αναγραφόμενους διδακτικούς στόχους της έρευνας σημαντικούς για τη διανοητική ανάπτυξη των μικρών μαθητών. Ίσως, συνιστά σημαντική παράλειψη της έρευνας η μη συμπερίληψη ερώτησης, η οποία θα μας κατατόπιζε στους στόχους, που κατά την άποψή τους, είναι άνευ ουσίας. Θα ήταν χρήσιμο να επιχειρήσουμε, στο μέλλον, επόμενη έρευνα, στην οποία θα προσπαθήσουμε να διαλευκάνουμε τα σκοτεινά σημεία της παρούσης. Ακόμα καλύτερα, θα μπορούσαμε να διεξαγάγουμε έρευνα μελέτης περίπτωσης, στην οποία, αφού διδαχθεί στην Ε' και ΣΤ' Δημοτικού το παρόν εγχειρίδιο, βάσει του προβλεπόμενου πλάνου διδασκαλίας, θα επιχειρήσουμε να φτάσουμε σε κάποια συμπεράσματα για τις θετικές ή μη επιπτώσεις στη διανοητική, συναισθηματική και κοινωνικοπολιτική εξέλιξη των αυριανών ενηλίκων.

Η διδασκαλία φιλοσοφίας στη βασική εκπαίδευση είναι ιδιαίτερα σημαντική, αν όχι απαραίτητη. Κατά τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας σε μικρά παιδιά, η έμφαση δίνεται στην απλοποίηση των βασικών ιδεών της φιλοσοφίας, ώστε οι μαθητές να μπορούν να τις κατανοήσουν και να τις εφαρμόσουν. Σύμφωνα με τον Lipman (2003), η Φιλοσοφία για Παιδιά (P4C) συμβάλλει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και της δημιουργικής επίλυσης προβλημάτων. Η ενσωμάτωση τέτοιων μεθόδων στα πλαίσια της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης προάγει την αυτονομία της σκέψης, τη συνεργασία και την ενσυναίσθηση (Lipman, 2003). Ειδικότερα, τα παιδιά ενθαρρύνονται να θέτουν ερωτήσεις και να αναζητούν απαντήσεις, μέσω ανοιχτού διαλόγου και διαδραστικών δραστηριοτήτων. Η φιλοσοφία, ως εκπαιδευτικό εργαλείο, δεν προάγει μόνο την ανάπτυξη γνωστικών δεξιοτήτων, αλλά και τη συναισθηματική ωριμότητα και την ηθική ανάπτυξη. Έρευνες δείχνουν ότι η εισαγωγή φιλοσοφικών εννοιών στην τάξη βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν τη σημασία του διαλόγου, της ακρόασης και της κριτικής εξέτασης (Fisher, 2008).

Η ψηφιακή αφήγηση είναι μια σημαντική μέθοδος στην εκπαίδευση, διότι συνδυάζει τη σημασία της αφήγησης με τα εργαλεία της τεχνολογίας κι επιτρέπει στους μαθητές να ερευνήσουν τις έννοιες της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας με έναν πιο ενδιαφέρον, ελκυστικό και κατανοητό τρόπο γι' αυτούς. Η χρήση ψηφιακών εργαλείων οδηγεί στη δημιουργία πολυμεσικών αφηγήσεων, που μπορούν να συμπεριλάβουν κείμενο, εικόνες, ήχο και βίντεο. Οι μαθητές μπορούν να δημιουργήσουν οι ίδιοι τις δικές τους ιστορίες, με βάση τις διδασκαλίες και τις μεθόδους των αρχαίων φιλοσόφων. Η Robin

(2008) τόνισε ότι η ψηφιακή αφήγηση εμπλέκει τους μαθητές και ενισχύει τις δεξιότητές τους στη γραφή, τη συνεργασία και την τεχνολογία. Επιπλέον, προσφέρει μια πολυτροπική μάθηση που περιλαμβάνει οπτική, ακουστική και κιναισθητική αλληλεπίδραση. Οι κεντρικές ιδέες που διερευνούνται από φιλοσόφους, όπως η δικαιοσύνη, η αρετή, η φιλία και η αλήθεια, μεταφράζονται σε ιστορίες, βιωματικές δραστηριότητες και παιχνίδια. Η διδασκαλία αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας και η επαφή των παιδιών με φιλοσοφικούς προβληματισμούς στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, μέσω της ψηφιακής αφήγησης, είναι μια πολλά υποσχόμενη εκπαιδευτική πρακτική. Με την επιλογή της κατάλληλης διδασκαλίας από τους εκπαιδευτικούς, οι φιλοσοφικές έννοιες μπορούν να παρουσιαστούν με τρόπο που να εμπνέει τους μαθητές, να αναπτύσσει τη σκέψη τους και ενισχύει τις πνευματικές και συναισθηματικές δεξιότητές τους (Robin, 2008).

Παρόλο που πολλά ερευνητικά ευρήματα συνηγορούν στη διδασκαλία της φιλοσοφίας σε παιδιά από την ηλικία των πέντε ετών κι ενώ αρκετές χώρες έχουν ήδη προβεί στην ένταξή της ως μάθημα στο αναλυτικό τους πρόγραμμα βασικής εκπαίδευσης, η Ελλάδα φαίνεται ν' απέχει σημαντικά από αυτό το εγχείρημα. Δυστυχώς, στην Ελλάδα – στη χώρα, μάλιστα, όπου διατυπώθηκαν κάποιες απ' τις αρχαιότερες φιλοσοφικές θεωρίες – η φιλοσοφία διδάσκεται μόνο σε μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που πρόκειται ν' ακολουθήσουν πανεπιστημιακές θεωρητικές σπουδές ή σε ενήλικες φοιτητές.

Η σημερινή υπερσύγχρονη πολυπολιτισμική παγκόσμια κοινωνία του πλουραλισμού, του βομβαρδισμού ιδεών, των αντιφάσεων, της υπερεκτίμησης του πλούτου, της υπέρμετρης φιλοδοξίας, του υπερανταγωνισμού, της πολυπλοκότητας και της διαφορετικότητας απαιτεί ενήλικες κατάλληλα προετοιμασμένους και πλήρως εξοπλισμένους με ιδιαίτερες συλλογιστικές, ψυχοσυναισθηματικές και ηθικοκοινωνικές δεξιότητες, ώστε να μπορέσουν ν' ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της. Η προετοιμασία των αυριανών ενηλίκων είναι απαραίτητο να ξεκινάει από τα πρώτα στάδια μόρφωσης του χαρακτήρα και της ψυχοσύνθεσής τους. Οι μικροί μαθητές, διαμέσου της επαφής με ρηξικέλευθες αρχαιοελληνικές φιλοσοφικές θεωρίες, οι οποίες άνοιξαν τον δρόμο για την ανάπτυξη του παγκόσμιου πολιτισμού και της επιστήμης, της προσπάθειας επίλυσης φιλοσοφικών προβληματισμών και της εμβάθυνσης σε φιλοσοφικές μεθόδους και πρακτικές θα μπορέσουν να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη, τις διαλεκτικές τους ικανότητες, την ηθική και κοινωνική τους συνείδηση, αλλά και να διαμορφώσουν ισορροπημένες ολοκληρωμένες προσωπικότητες. Ίσως θα έπρεπε να σκεφτούμε πως η προσφορά μιας τέτοιας ευκαιρίας στις μελλοντικές γενιές είναι ανεκτίμητη...

«Ας το ξαναπούμε: το πνευματικό μας όργανο αναπτύχθηκε αποκλειστικά από την πράξη μέσα στον αγώνα και για τον αγώνα της ύπαρξης και όχι για να χρησιμεύσει σαν όργανο καθαρής γνώσης».

(Κορδάτος, 1972).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

- Αθανασιάδης Χ. & Μαντζαρίδου Α., 2013. *Καινοτόμες εφαρμογές στο σχολείο*, Μ ΞΕΣΤΕΡΝΟΥ (επιμελ.), ψηφιακή έκδοση Κ.Α.Ν.Ε.Π, Αθήνα
- Γασπαράτου, Ρ. (2014). *Φιλοσοφία της παιδείας*.
- Κορδάτος, Γ. (1972). *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ*, Μπουκουμάνη – Αθήνα.
- Μονιούδη, Μ. (2020). *Η φιλοσοφική διάσταση της κριτικής σκέψης στην εκπαίδευση*.
- Μπαρμπούνη, Α. (2016). *Από τις οικολογικές ιστορίες για παιδιά στις ιστορίες σκέψης: η φιλοσοφία με παιδιά ως αναστοχαστική δικλείδα στην περιβαλλοντική εκπαίδευση*.
- Ξέστερνου, Μ. (2015). *Σενάρια Μαθήματος στην Τάξη του Φιλολόγου. Δειγματοληπτική Διερεύνηση της Διδακτικής Προσέγγισης των Αρχαίων Ελληνικών στα Συνέδρια της ΕΤΠΕ*. Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση, 751-759.
- Πολίτης Γ., Μπάκα Β., Δέδες Π., Βάσση Π., & Βαγένα Δ. (2022), *Η διδασκαλία της Φιλοσοφίας στο Δημοτικό: διαπλάθοντας τους αυριανούς ενεργούς πολίτες*. Εκπαίδευση στον 21^ο αιώνα: Σύγχρονες προκλήσεις και προβληματισμοί. Β' Τόμος.
https://www.researchgate.net/publication/368358513_E_didaskalia_tes_Philosophias_sto_Demotiko_d_iaplathontas_tous_aurianous_energous_polites
- ΣΕΡΑΦΕΙΜ Κ., & ΦΕΣΑΚΗΣ Γ., 2010, *Εκπαιδευτικές εφαρμογές ψηφιακής αφήγησης: Διδακτική προσέγγιση για το νηπιαγωγείο* στο: Α. Τζιμογιάννης (Επιμ.), *Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση* (Πρακτικά Εργασιών 7^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή), Κόρινθος.
- AbWahab, M. K., Zulkifli, H., & AbdulRazak, K. (2022). *Impact of philosophy for children and its challenges: a systematic review*. Children, 9(11), 1671.
- Banaszewski, T. (2002). *Digital storytelling finds its place in the classroom*. Multimedia schools, 9(1), 32-35.
- Barrett, H. (2006). *Researching and evaluating digital storytelling as a deep learning tool*. Proceedings of the Society for Information Technology & Teacher Education International Conference
- Camhy, DM, & Iberer, G. (2010). *Philosophy for children: contribution to critical thinking and democratic education*. Thinking, 19(4), 33–42).

- Charles, M. (2011). *Philosophy for children*. Radical Philosophy, 170(1), 36-45.
- Colom, R., Moriyón, F. G., Magro, C., & Morilla, E. (2014). *The long-term impact of Philosophy for Children: A longitudinal study (preliminary results)*. Analytic teaching and philosophical praxis, 35(1), 50-56.
- Durant, W. (2012). *Story of philosophy*. Simon and Schuster.
- Engels, F., & Marx, K. (1941). *Ludwig Feuerbach & the outcome of classical German philosophy* (Vol. 15). International Publishers Co.
- Fateme, A. F., Hassan, A. B. N., Mohammad, H. H. (2016). *Philosophy for Children: Capacity Evaluation of Humorous Stories in Masnavi Based on Lipmans Views on Philosophical Thinking Components*. Educational Research and Reviews, Vol. 11, No 12, pp. 1154 – 1160.
- Fisher, R. (2013). *Teaching thinking: Philosophical enquiry in the classroom*. A&C Black.
- Gorard, S., Siddiqui, N., & See, B. H. (2015). *Philosophy for children*. Evaluation Report and Executive Summary. School of Education. Durham University.
- Gorard, S., Siddiqui, N., See, B. H. (2015). *Philosophy for Children*. Evaluation Report and Executive Abstract July 2015. Education Endowment Foundation, Durham University, Durham.
- Gregory, M. (2011). *Philosophy for Children and its Critics: A Mendham Dialogue*. Journal of Philosophy of Education, 45: 199-219. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9752.2011.00795.x>
<https://users.sch.gr/akoptsi/index.php/technologies/efarmoges-web-2/127-h-mhlia>
- Johansson, V. (2018). *Philosophy for children and children for philosophy: Possibilities and problems*. International handbook of philosophy of education, 1149-1161.
- Lipman, M. (2003). *Thinking in education* (Vol. 304). Cambridge University Press.
- Lipman, M. (2003). *Thought in education* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Lipman, M. (1992). *On writing a philosophical novel*, στο: Sharp, A., M., Reed, R., F., & Lipman, M. (επιμ.), *Studies in Philosophy for Children: Harry Stottlemeier's Discovery*, Philadelphia, Pennsylvania: Temple University Press, 1992.
- Lipman, M., Sharp, A., M., Oscanyan, Fr., S., *Philosophy in the Classroom*.
- Love, R. (2016). *The Case for Philosophy for Children In The English Primary Curriculum*. Analytic Teaching and Philosophical Praxis, 36, 1, 8-25.
- Nagel, T. (1987). *What does it all mean?* A very short introduction to philosophy.

- Nussbaum, M. C. (2016). *Not for profit: why democracy needs the humanities*. Updated edition.
- Ohler, J. B. (2013). *Digital storytelling in the classroom: New media pathways to literacy, learning, and creativity*. Corwin Press.
- Philadelphia: Temple University Press. 1980.
- Predeina, M. Y. *WHAT IS PHILOSOPHY?*
- Robin, BR (2008). *Digital storytelling: a powerful technology tool for the class of the 21st century* . * Theory in practice
- Russell, B. (2001). *The problems of philosophy*. OUP Oxford.
- Russell, B. (2004). *History of western philosophy*. Routledge.
- Schmidt, E., & Hansson, SO (2021). *Φιλοσοφία και Τεχνολογία στην Εκπαίδευση: Ευκαιρίες και Προκλήσεις*. Εκπαιδευτική Φιλοσοφία και Θεωρία, 53(4), 397–410.
- Scholl, R., Nichols, K., Burgh, G. (2014). *Transforming pedagogy through philosophical inquiry*. International Journal of Pedagogies and Learning, 9, 9, 253–272.
- Sheneman, L. (2010). *Digital storytelling: How to get the best results*. School Library Monthly, 27(1), 40-42.
- Siddiqui, N., Gorard, S., See, B. H. (2017): *Non-cognitive impacts of philosophy for children*. Project Report. School of Education, Durham University, Durham.
- SUGIMOTO M., 2011. *A Mobile Mixed-Reality Environment for Children's Storytelling Using a Handheld Projector and a Robot*. IEEE Transactions on learning technologies, IEEE Computer Society, JULY-SEPTEMBER 2011, vol. 4, No.3/4:314-337
- Széll, G. (2024) *What is a non-missed life? On Jürgen Habermas' Auch eine Geschichte der Philosophie (This too a history of Philosophy)* .
- Theodoropoulou E, (2004). *The children-bolides, the Philosophy (of Education) and the “good conscience”*. στο: Camhy, D., G., Born, R. (επιμ.), Encouraging Philosophical Thinking, Proceedings of the International Conference on Philosophy for Children, Graz/Austria: Academia Verlag, Sankt Augustin, conceptus-studien band 17, 2004, σσ. 23-33.
- Topping, K. J., & Trickey, S. (2007). Collaborative philosophical inquiry for schoolchildren: Cognitive gains at 2-year follow-up. British Journal of Educational Psychology, 77(4), 787-796.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

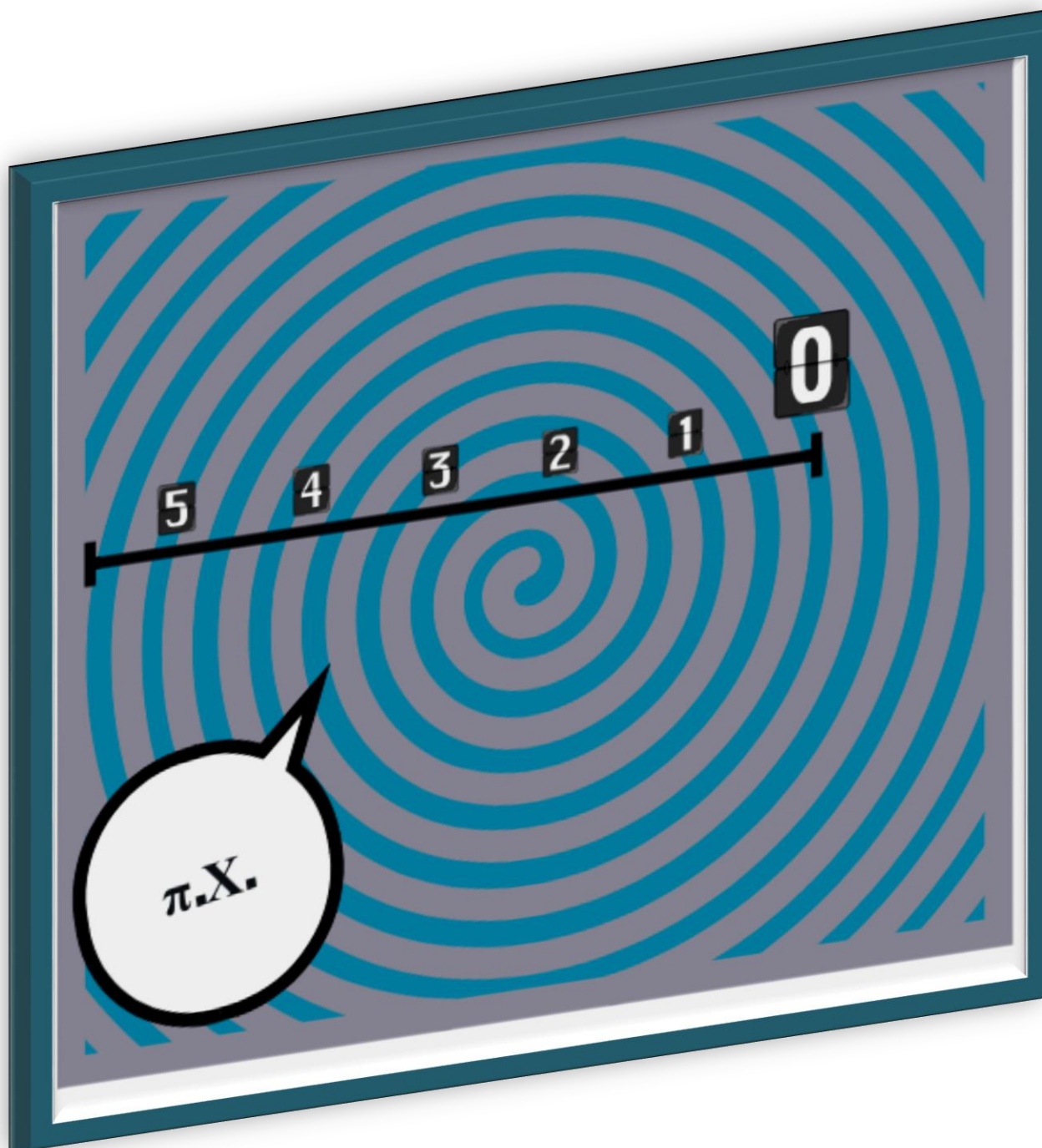
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

για παιδιά του
Δημοτικού

ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ

Ευρυδίκη Α. Ερμηλίου, «Εκπαιδευτικές τάσεις για την Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ο ρόλος της Ψηφιακής Αφήγησης: ένα προτεινόμενο διδακτικό σενάριο»

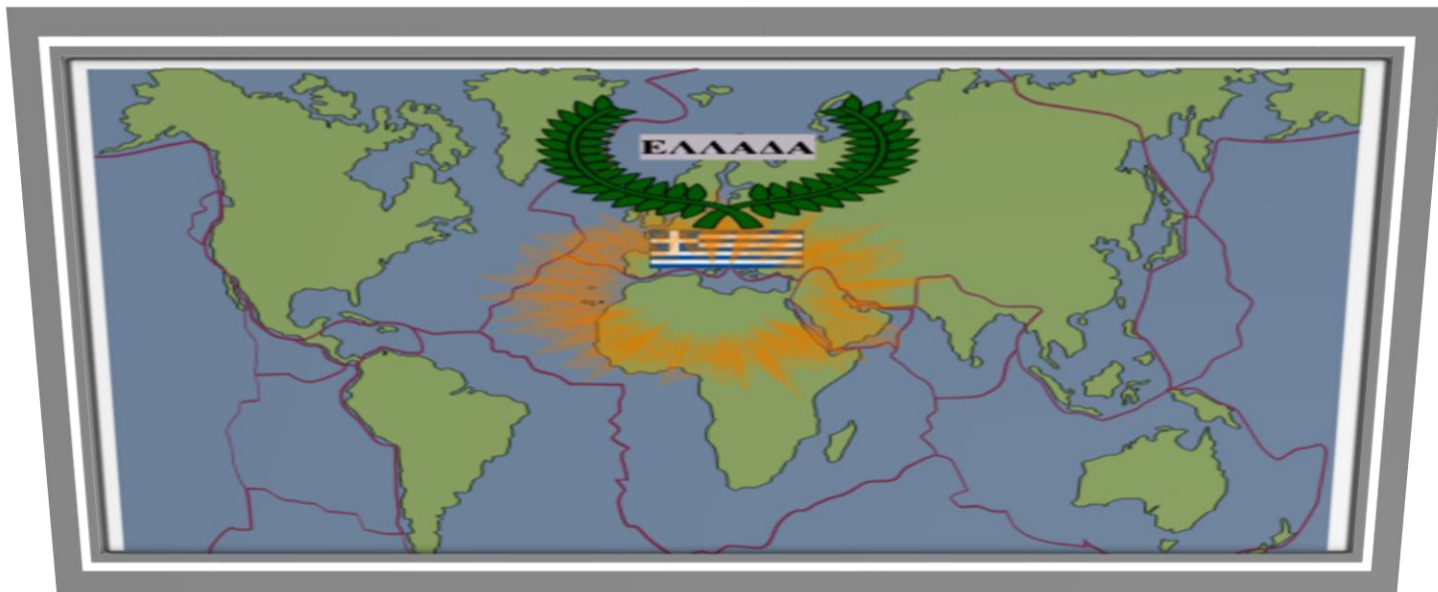
Κάποτε, στα πολύ παλιά χρόνια παιδιά,

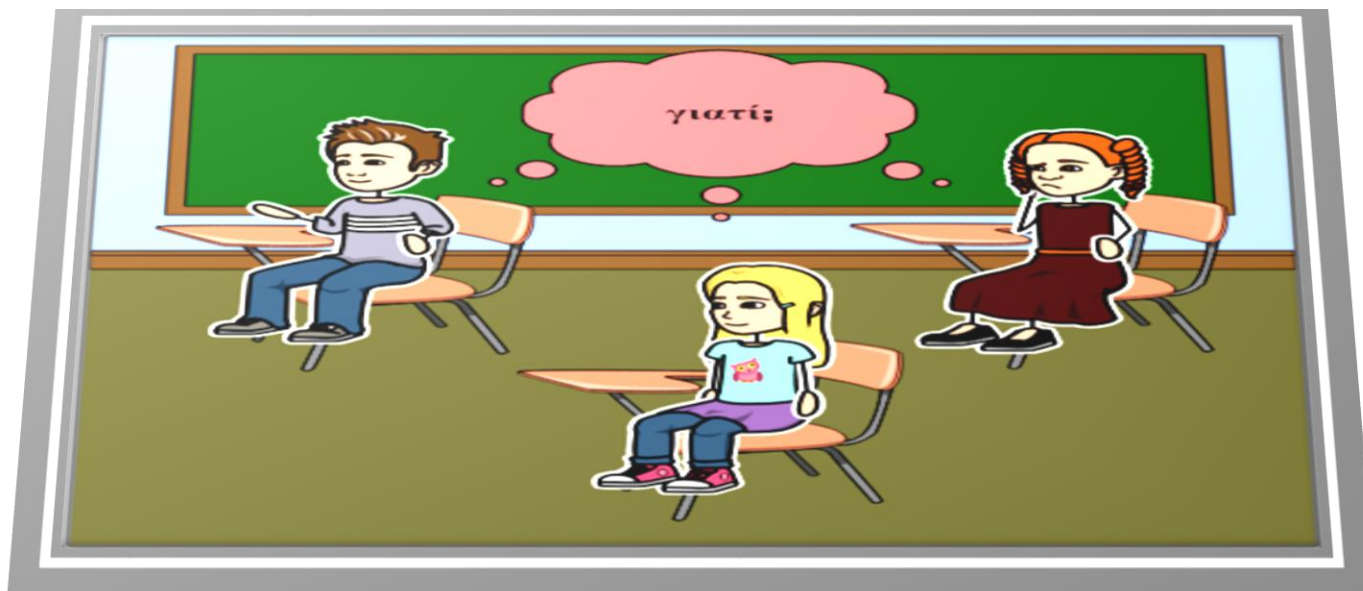
τότε που ο Δίας κυβερνούσε την πλάση

**και η Ήρα, με πολλές άλλες γυναίκες
του είχε 'πιάσει'**

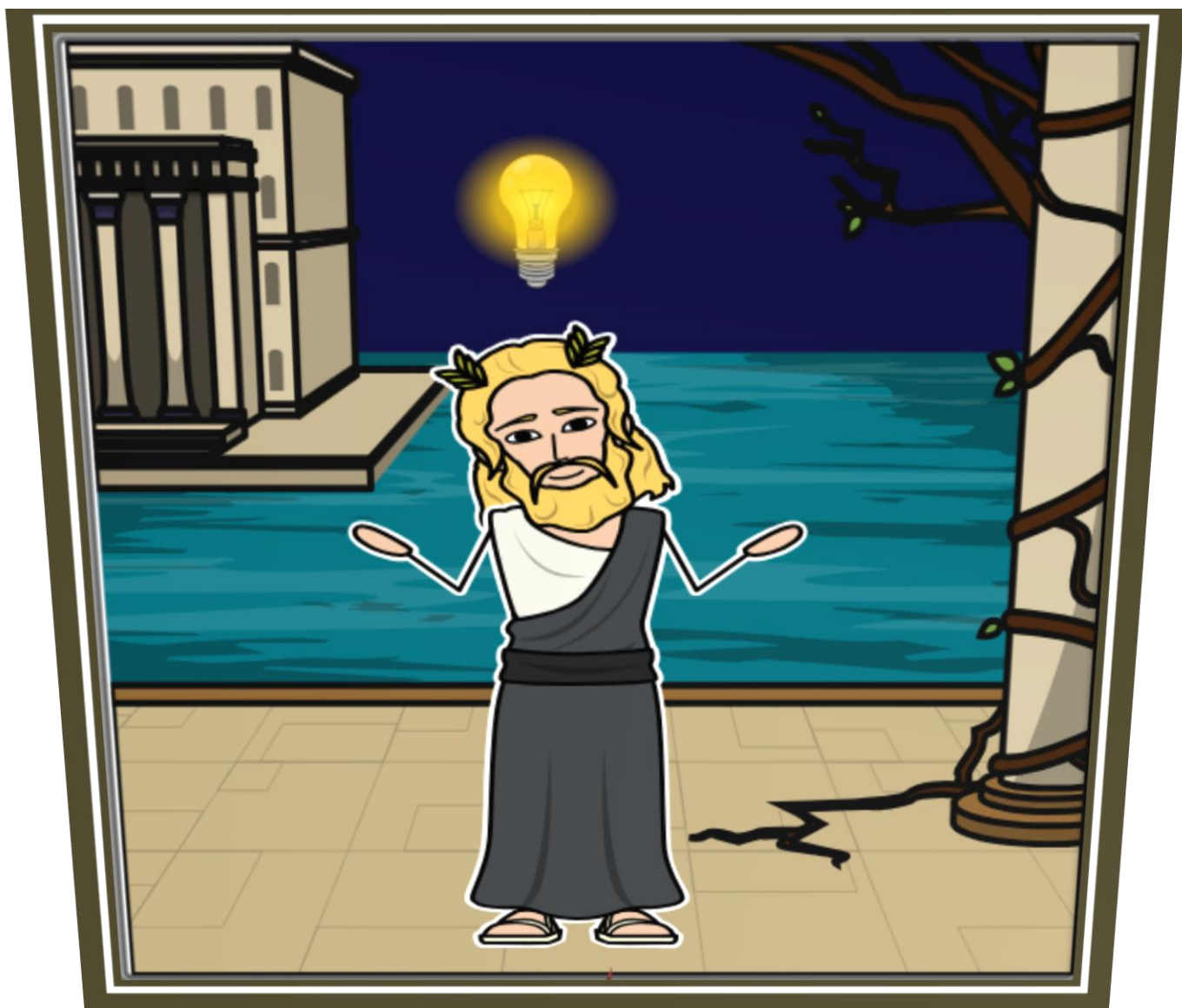
η Ελλάδα υπήρξε, σ' όλου του κόσμο, ξακουστή

για πράγματα, που, ίσως, δεν έχετε φανταστεί.

**Όχι μόνο για τις μάχες τις γνωστές,
που οι Έλληνες πολέμησαν γενναία,
διώχνοντας τους καταπατητές,**

μα για το μυαλό τους, το τόσο

δημιουργικό

και για το πνεύμα τους το φωτεινό.

Ευρυδίκη Α. Ερμηλίου, «Εκπαιδευτικές τάσεις για την Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ο ρόλος της Ψηφιακής Αφήγησης: ένα προτεινόμενο διδακτικό σενάριο»

Ας πάμε στην Αθήνα, στο κέντρο της Ελλάδας

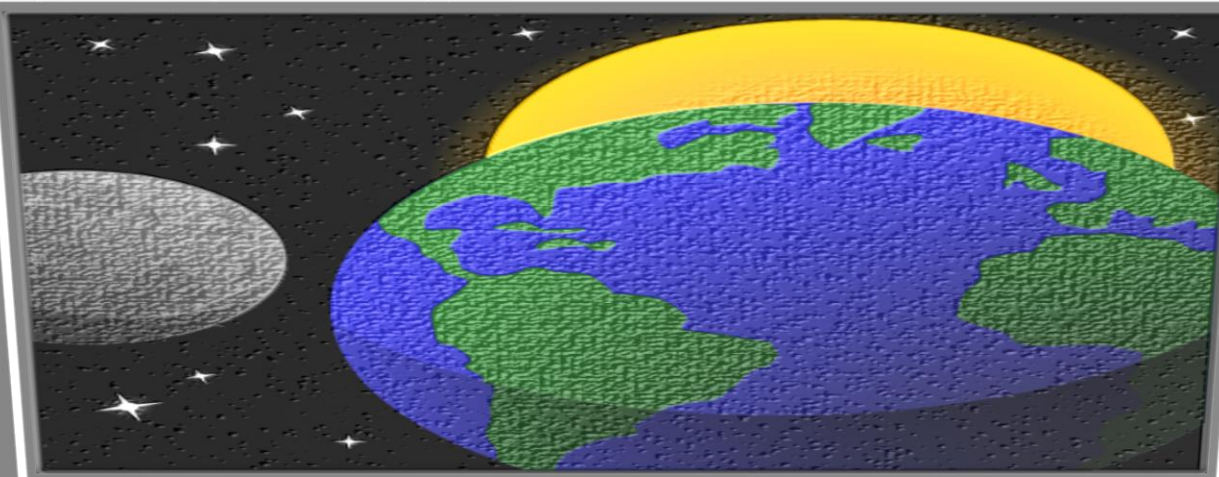

στην πόλη την αγαπημένη της Αθηνάς «Παλλάδας»,

Ευρυδίκη Α. Ερμηλίου, «Εκπαιδευτικές τάσεις για την Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ο ρόλος της Ψηφιακής Αφήγησης: ένα προτεινόμενο διδακτικό σενάριο»

**που οι μορφωμενοι περιεργα πραγματα
συζητούσαν,**

**πώς φτιάχτηκε το σύμπαν, αυτό που ζούμε, να
βρουν ζητούσαν.**

Ευρυδίκη Α. Ερμηλίου, «Εκπαιδευτικές τάσεις για την Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ο ρόλος της Ψηφιακής Αφήγησης: ένα προτεινόμενο διδακτικό σενάριο»

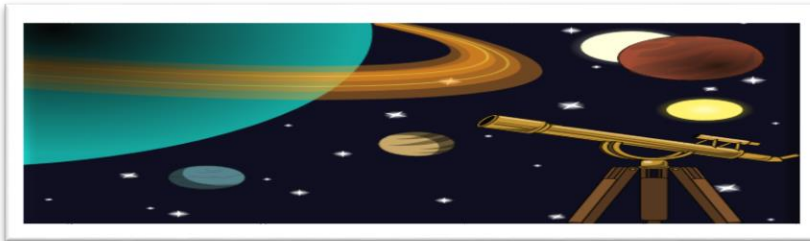

Κάπως έτσι γεννήθηκε η φιλοσοφία,

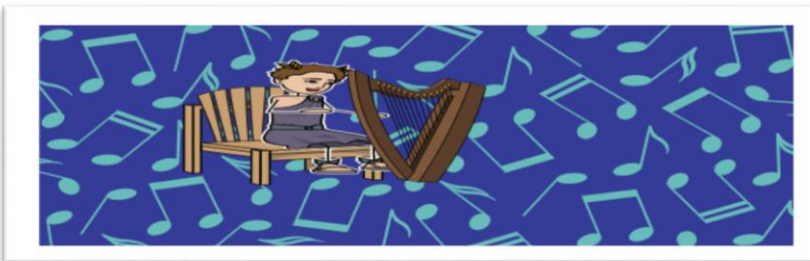

όταν ο άνθρωπος αγάπησε την απορία,

**ερωτήσεις πολλές γεννήθηκαν κι έπρεπε ν’
απαντηθούν**

για το σύμπαν,

τη μουσική,

τα μαθηματικά,

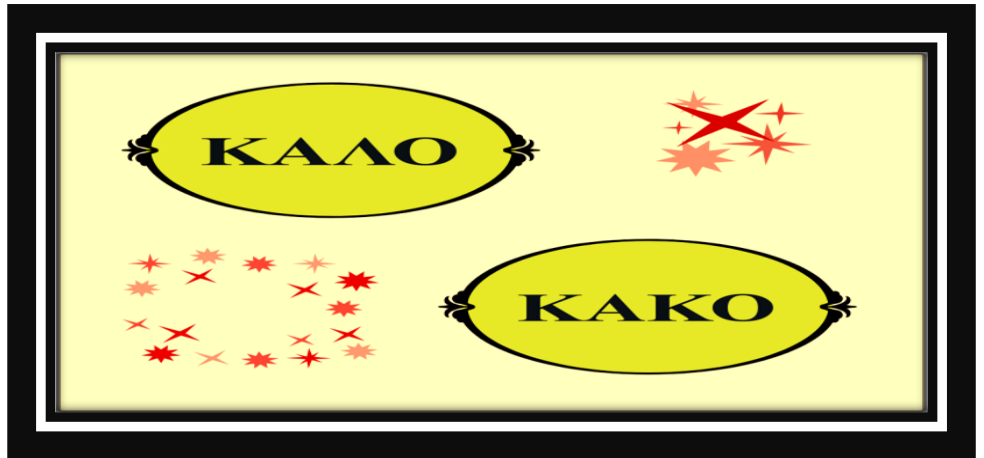

**για το τι πρέπει οι
άνθρωποι στη ζωή τους ν’ αναζητούν.**

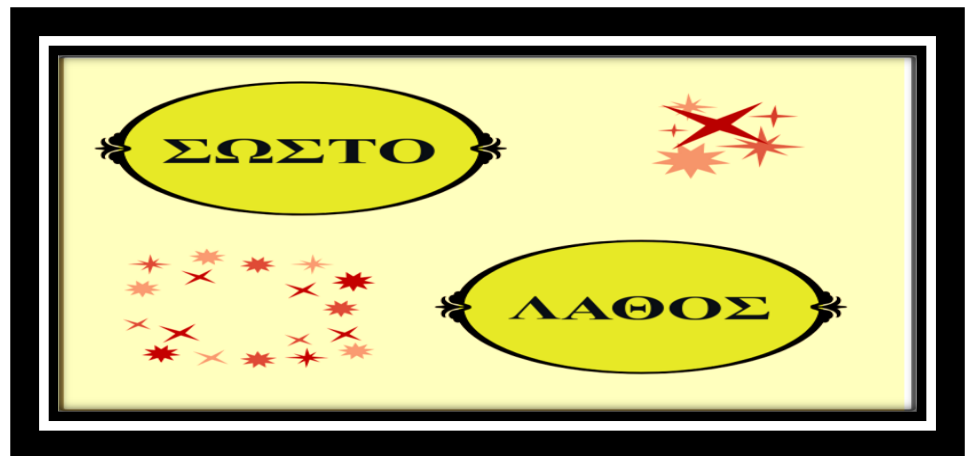

Γεννήθηκε η ανάγκη να γίνει καλύτερη η ανθρώπινη ζωή και ο φιλόσοφος τα μυστικά της αγωνίζεται να βρει.

**Ποιο το καλό,
ποιο το κακό,**

**ποιο το σωστό,
το λάθος,**

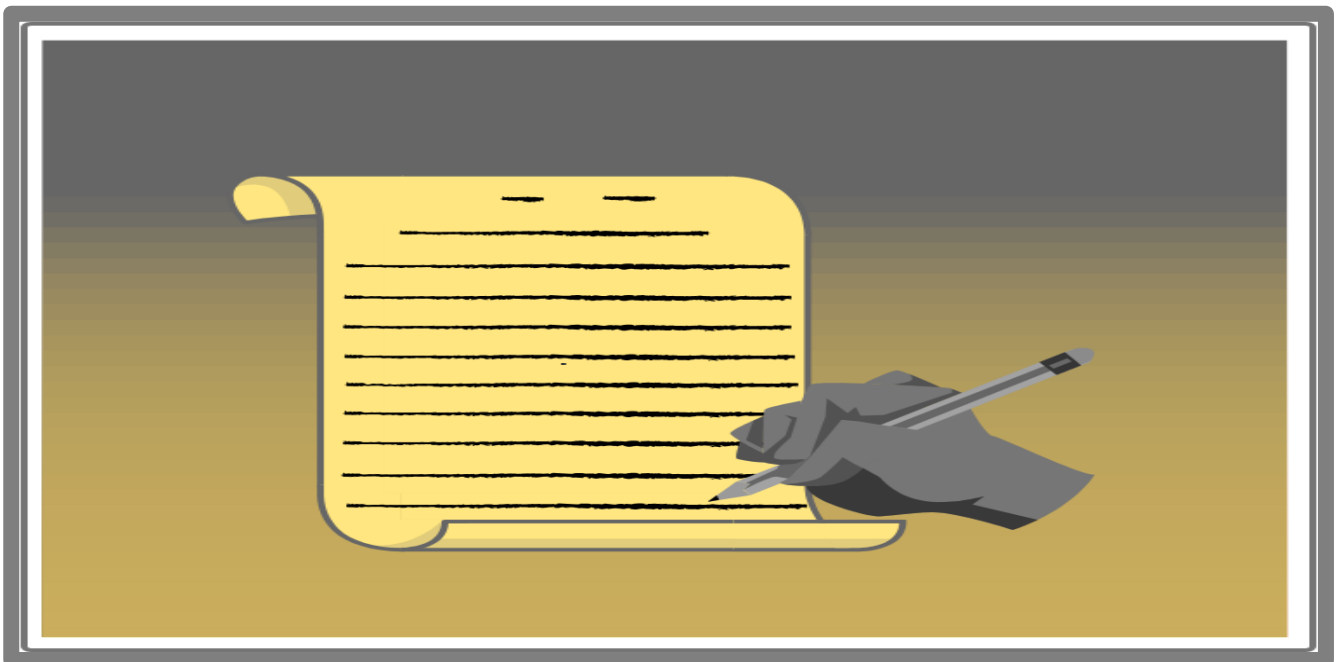
**τι είναι ευτυχία τελικά, τι ζητάει ο άνθρωπος,
κατά βάθος;**

Ευρυδίκη Α. Ερμηλίου, «Εκπαιδευτικές τάσεις για την Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ο ρόλος της Ψηφιακής Αφήγησης: ένα προτεινόμενο διδακτικό σενάριο»

Ο φιλόσοφος ο σωστός έπρεπε όλα να τα εξερευνήσει και μετά από παρατήρηση προσεκτική, σημειώσεις να κρατήσει.

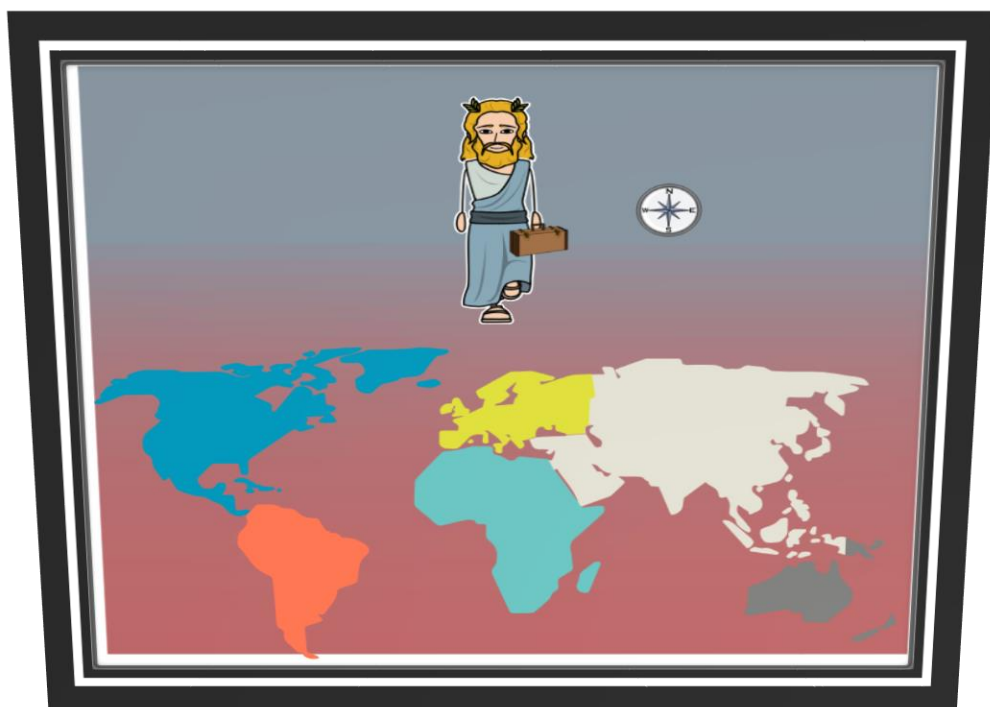

Ευρυδίκη Α. Ερμηλίου, «Εκπαιδευτικές τάσεις για την Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ο ρόλος της Ψηφιακής Αφήγησης: ένα προτεινόμενο διδακτικό σενάριο»

**Για του σκοπό
αυτό, την πόλη του
άφηνε και ταξίδευε
πολύ,**

**στην Αίγυπτο,
την Περσία,
την Ινδία τη
μακρινή.**

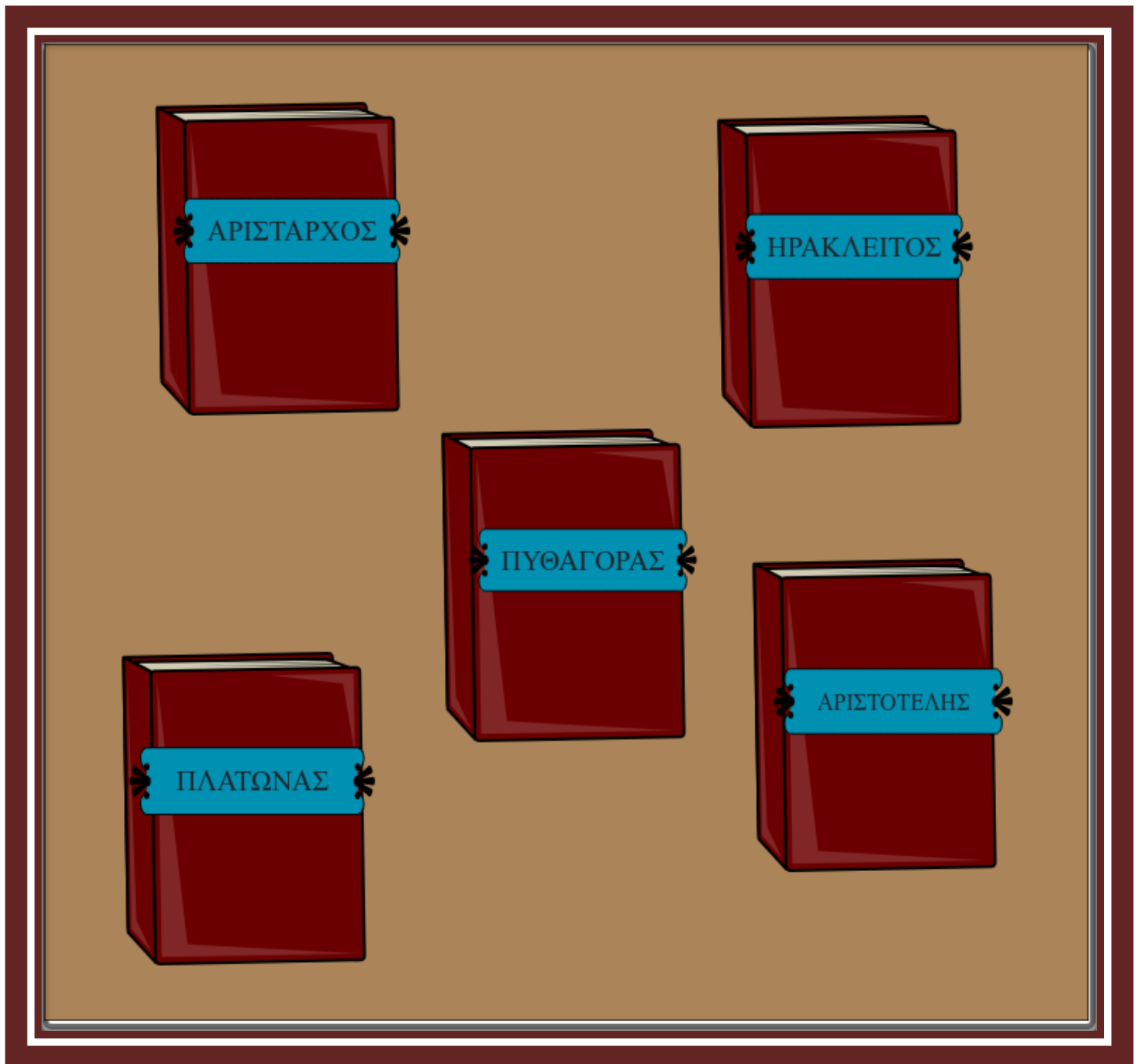
Κι αφού σε κάποια συμπεράσματα,

θα είχε φτάσει,

τα κατέγραφε,

με σκοπό ο κόσμος να τα διαβάσει.

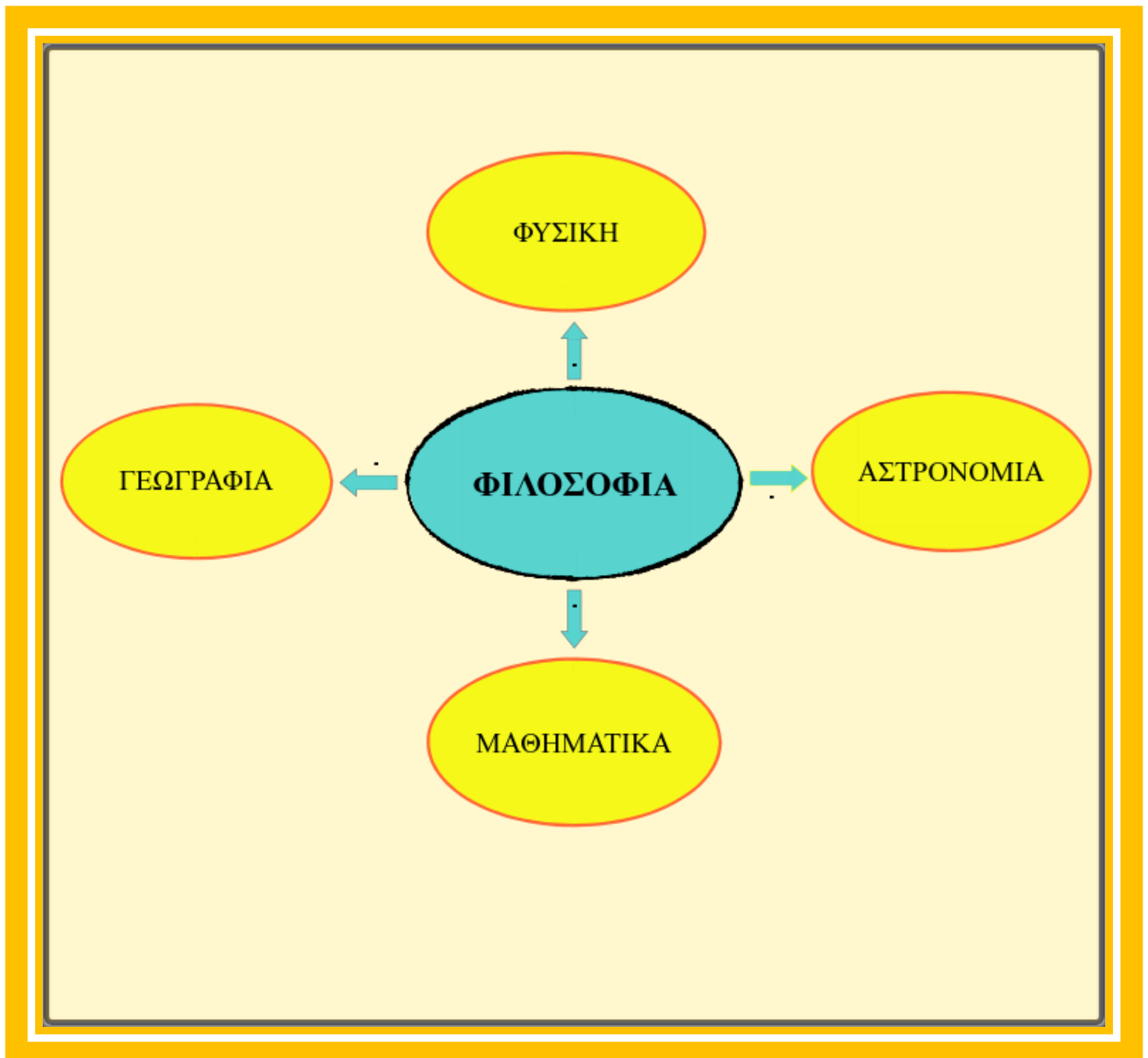

**Τέτοια σπουδαία έργα, απ' τα αρχαία χρόνια
υπάρχουν, έως τώρα**

και πραγματικά είναι, για εμάς, πολύτιμα δώρα,

**γιατί δεν θα ήταν υπερβολή να ειπωθεί,
πως οι γνώσεις αυτές βοήθησαν όλες τις επιστήμες,
σε όλη τη γη.**

**ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ
Ο
ΑΒΔΗΡΙΤΗΣ**

Ένας απ' τους σημαντικότερους φιλοσόφους της εποχής εκείνης ήταν ο γνωστός Δημόκριτος, ο Αβδηρίτης. Στα Άβδηρα της Θράκης, γύρω στο 460 π.Χ., ήταν γεννημένος κι όπως φαίνεται ήταν πολύ, μα πάρα πολύ προκομμένος!

Ευρυδίκη Α. Ερμηλίου, «Εκπαιδευτικές τάσεις για την Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ο ρόλος της Ψηφιακής Αφήγησης: ένα προτεινόμενο διδακτικό σενάριο»

Αφού γύρισε κι αυτός, λοιπόν, σε μέρη άγνωστα πολλά,

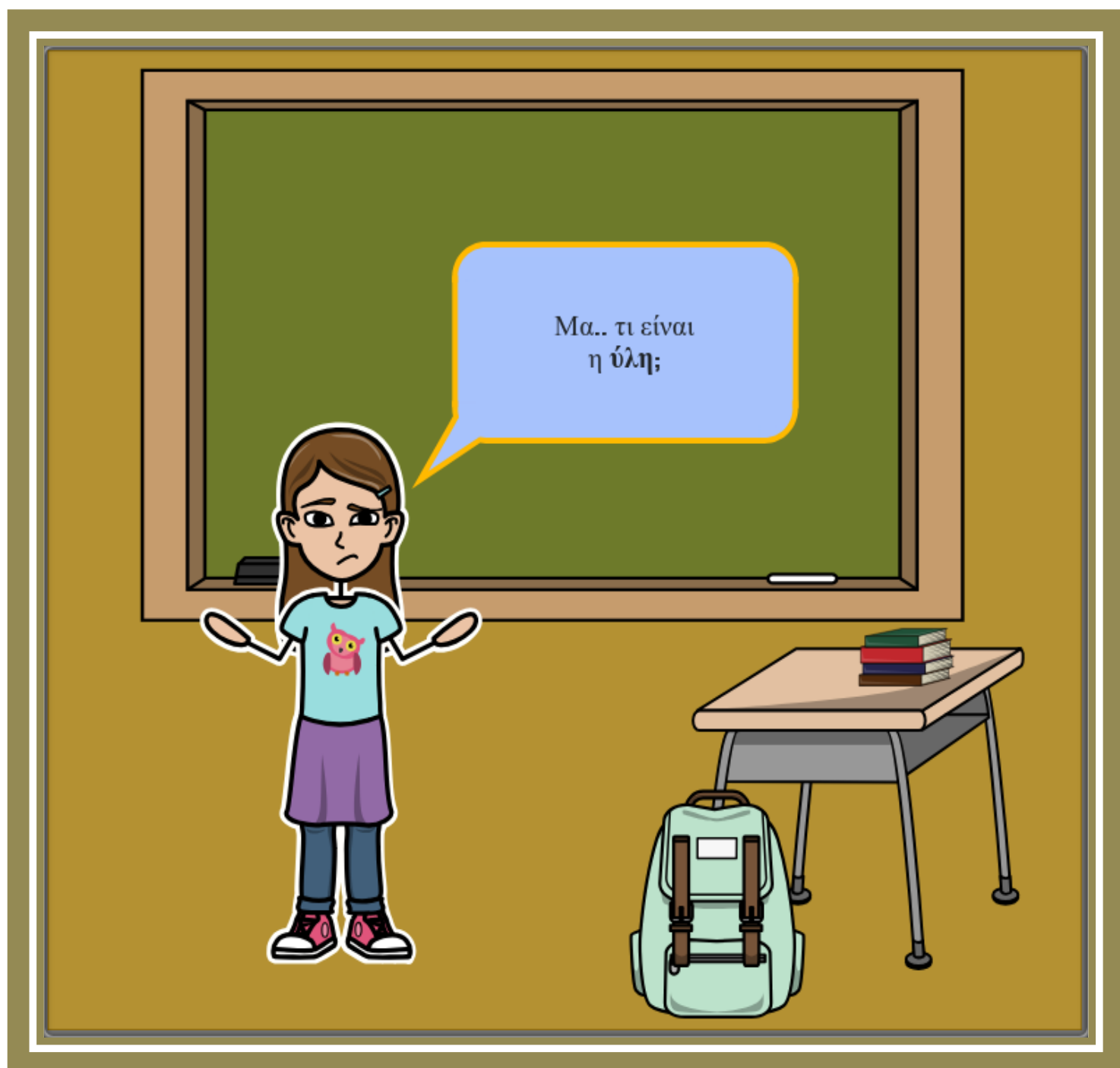
έφτασε σε συμπεράσματα, που, τότε, ίσως φάνταζαν τρελά.

ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΗΣ ΥΛΗΣ

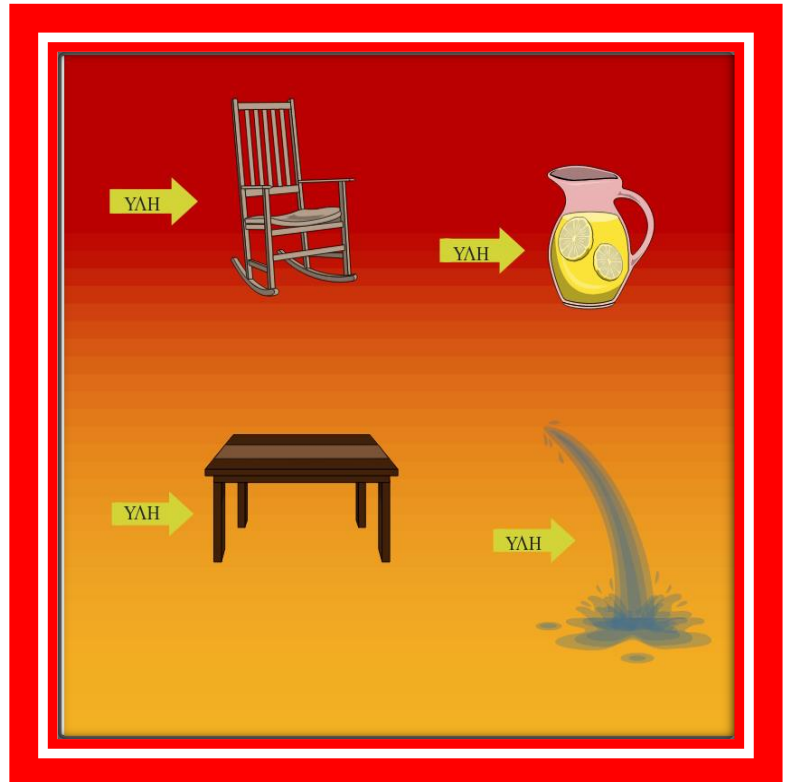
Μίλησε για πράγματα που η επιστήμη, σήμερα, έχει αποδείξει για την ύλη και τα άτομα, θα τα βρει αυτά όποιος ένα βιβλίο Φυσικής ανοίξει.

Κι αν απορία έχετε για το τι είναι η ύλη,

Η απάντηση είναι κάθε στερεό, υγρό και αέριο, αγαπητοί μου φίλοι.

**Ύλη είναι το τραπέζι, η
καρέκλα, το νερό, ο
θρεπτικός χυμός,**

**η άμμος της
θαλάσσης, το
μαγειρικό αλάτι, της
φωτιάς ο καπνός.**

Την ύλη ο Δημόκριτος

«το πλήρες»

αποφάσισε να ονομάσει

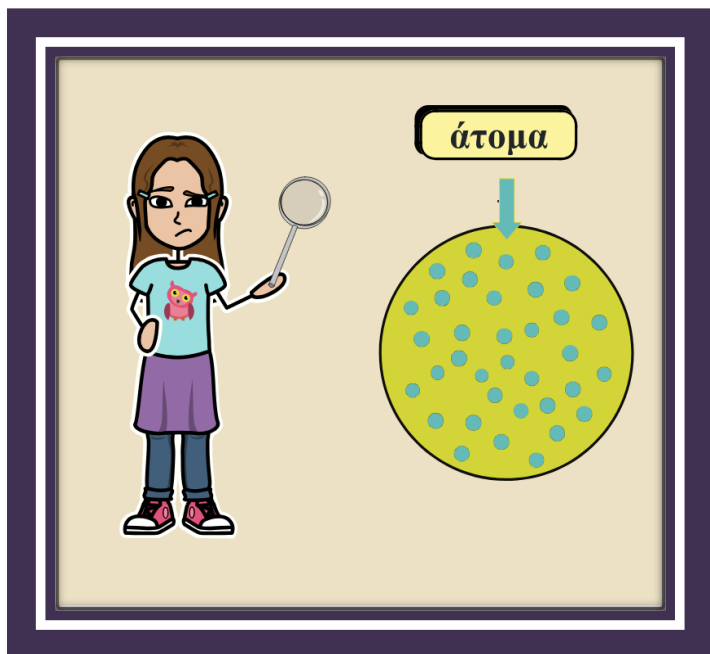

και πως αποτελείται

από μικρούτσικα σωματίδια,

επέμενε να διδάσκει.

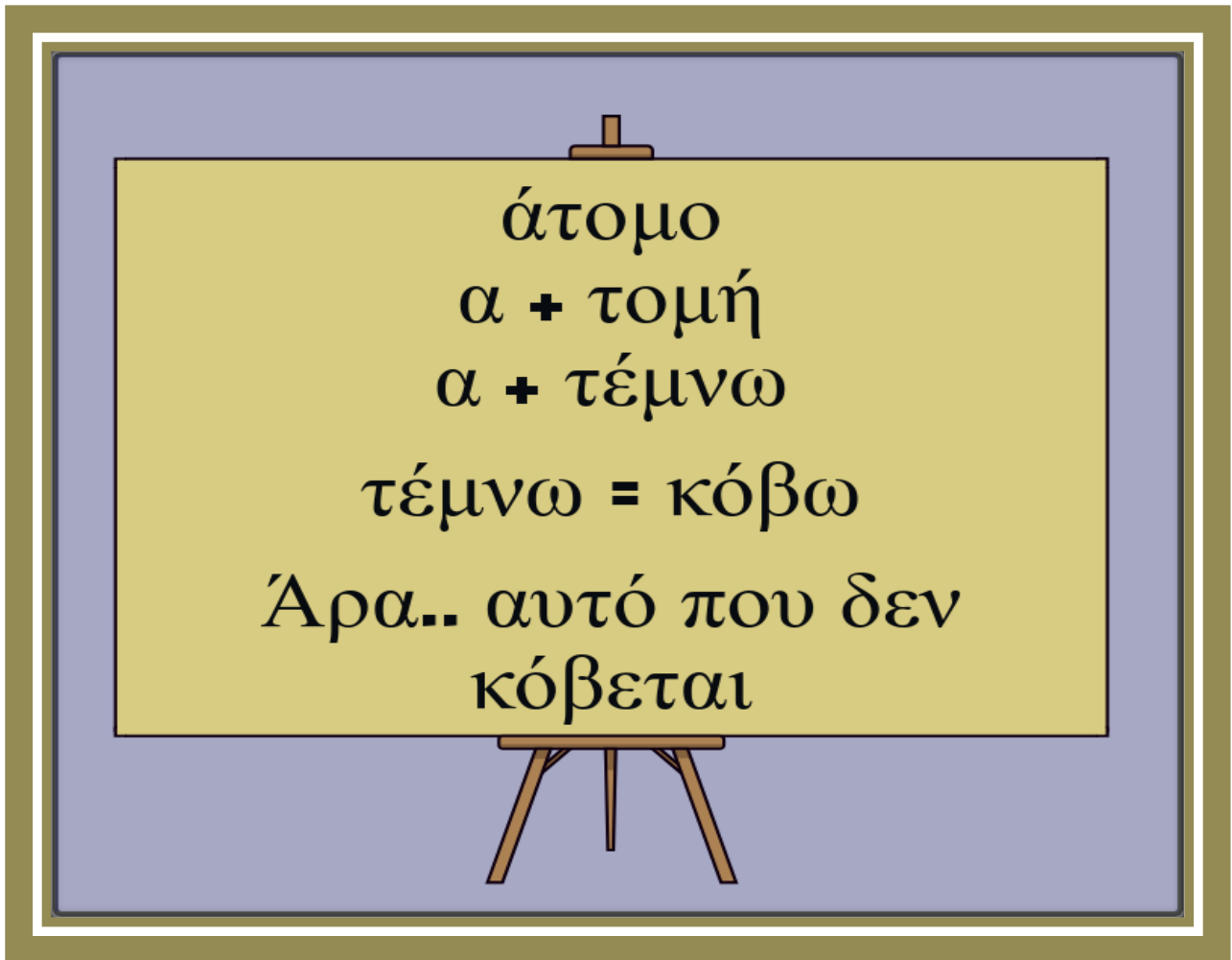
Τα σωματίδια αυτά δεν φαίνονται με γυμνό το μάτι,

«άτομα» τα ονόμασε,

βρε παιδιά...

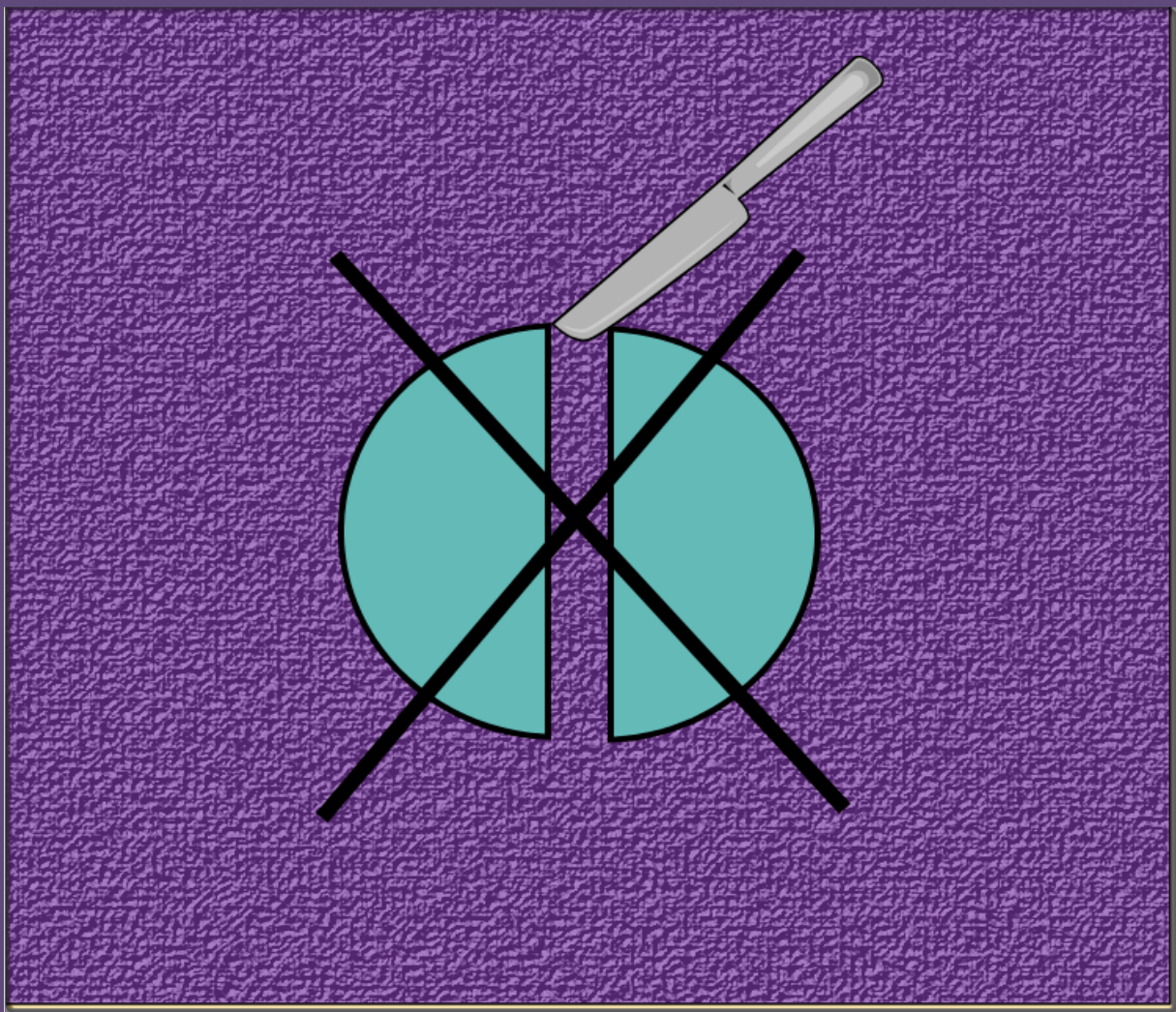
Άτομα απ' το α- και τέμνω

η ετυμολογία,

το άλφα το στερητικό και το κόβω,

ορίστε η αιτιολογία,

**γιατί στην αρχαία ελληνική τη γλώσσα το
τέμνω σήμαινε κόβω
και ο Δημόκριτος πίστευε πως τα άτομα να
κοπούν δεν μπορούν,
για κανέναν λόγο.**

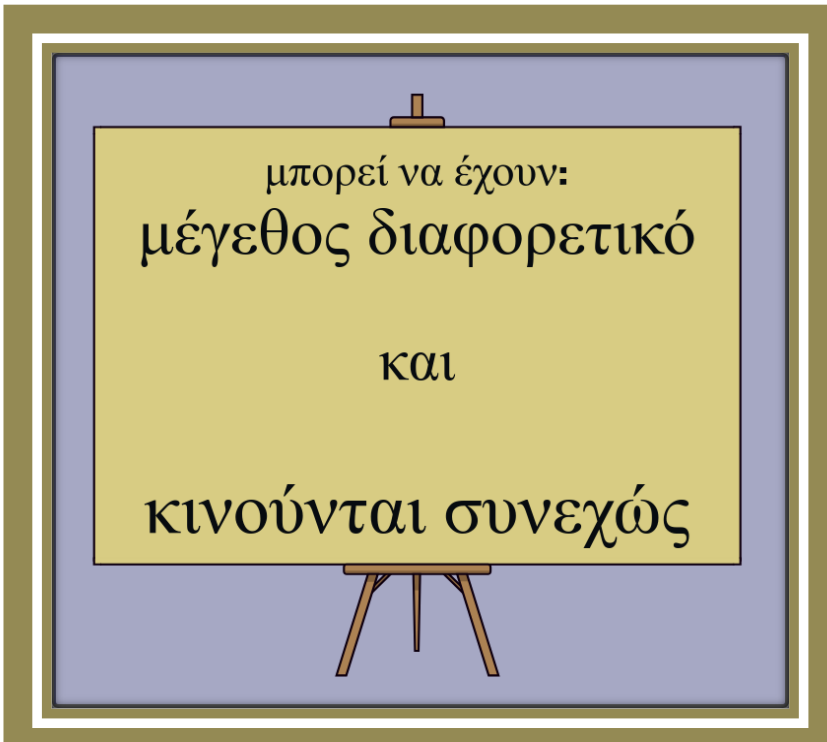

τα άτομα
είναι:
αγέννητα
άφθαρτα
αδιάσπαστα

διασπαστούν,

**Μας είπε,
ακόμα, πως τα
άτομα είναι
αγέννητα,
άφθαρτα
και είναι
αδύνατον να**

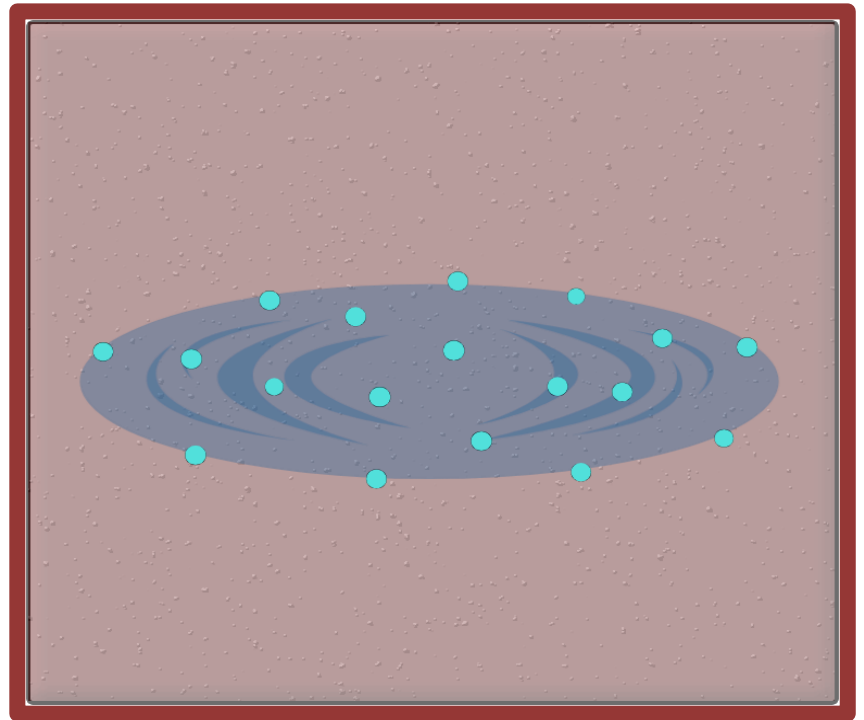
μπορεί να έχουν:
μέγεθος διαφορετικό

και

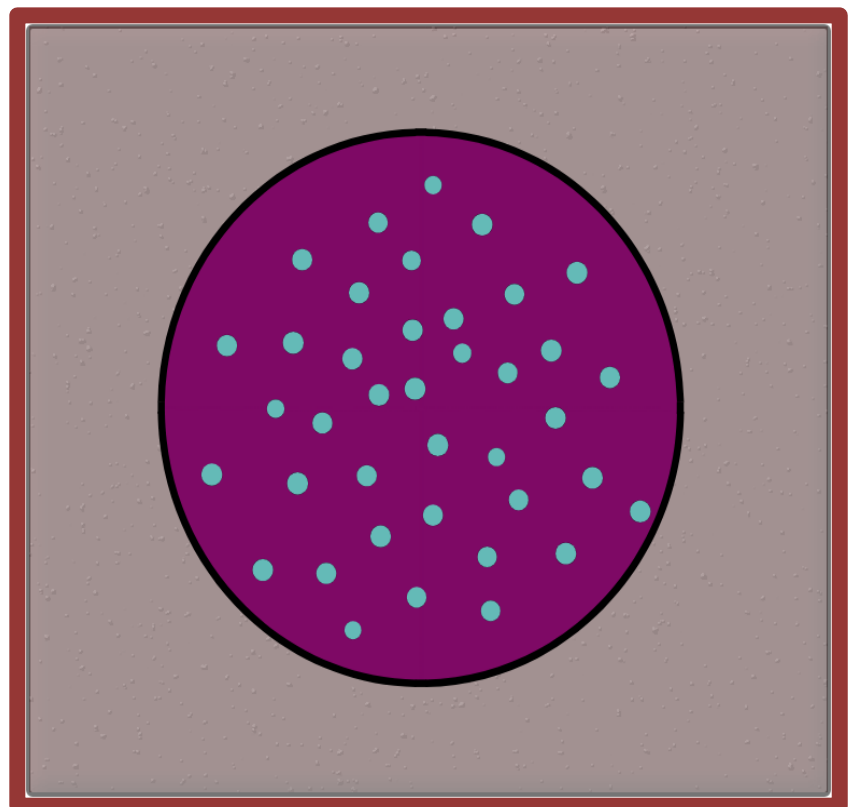
κινούνται συνεχώς

**μέγεθος μπορεί
να έχουν
διαφορετικό,
σίγουρα, όμως,
να κινοδιαρκώς
μπορούν.**

**Από την κίνησή
τους αυτή
στρόβιλοι
δημιουργούνται
τρομεροί,**

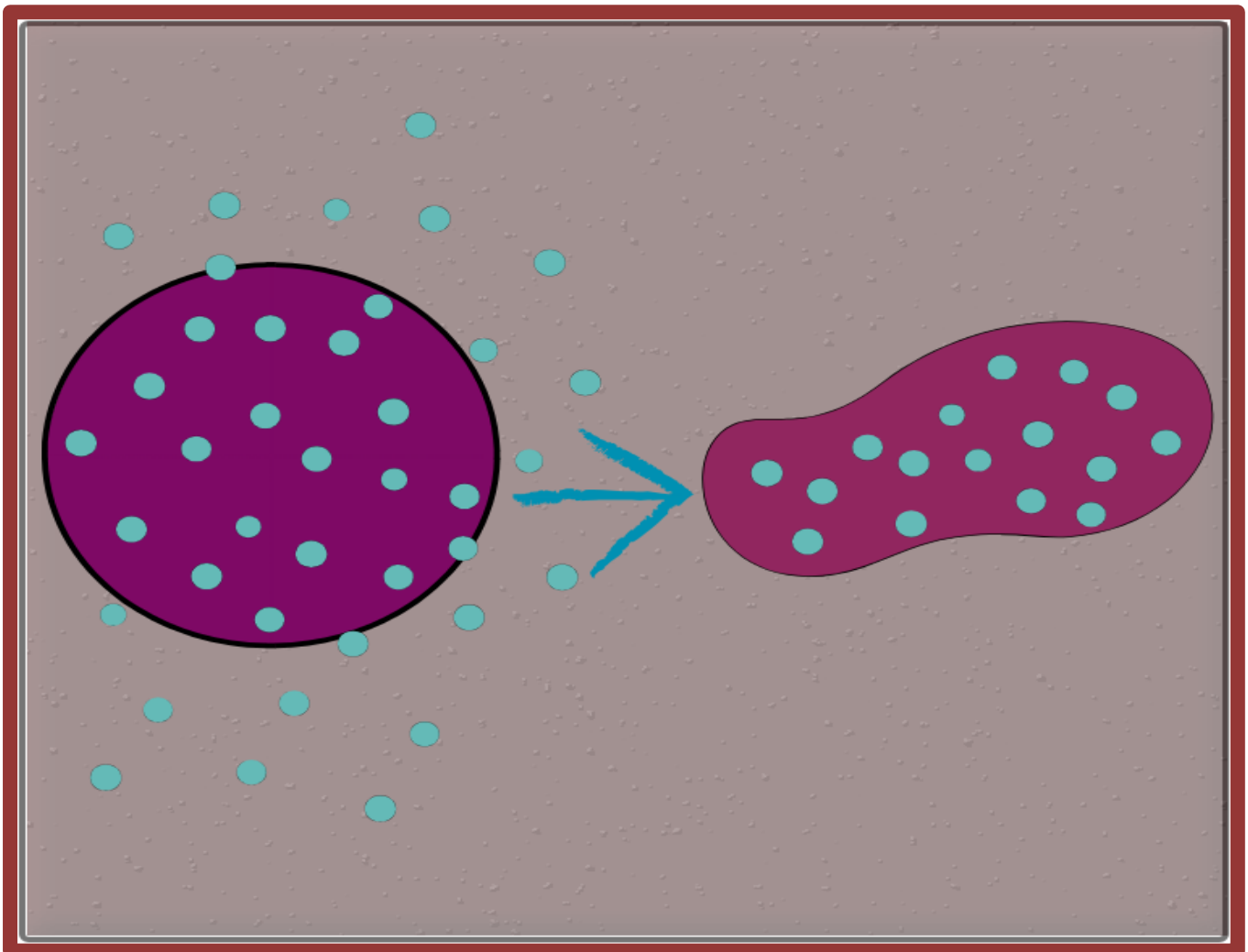

**έτσι η ύλη
δημιουργείται
όταν τα άτομα
ενωθούν,
έρθουν
σ' επαφή.**

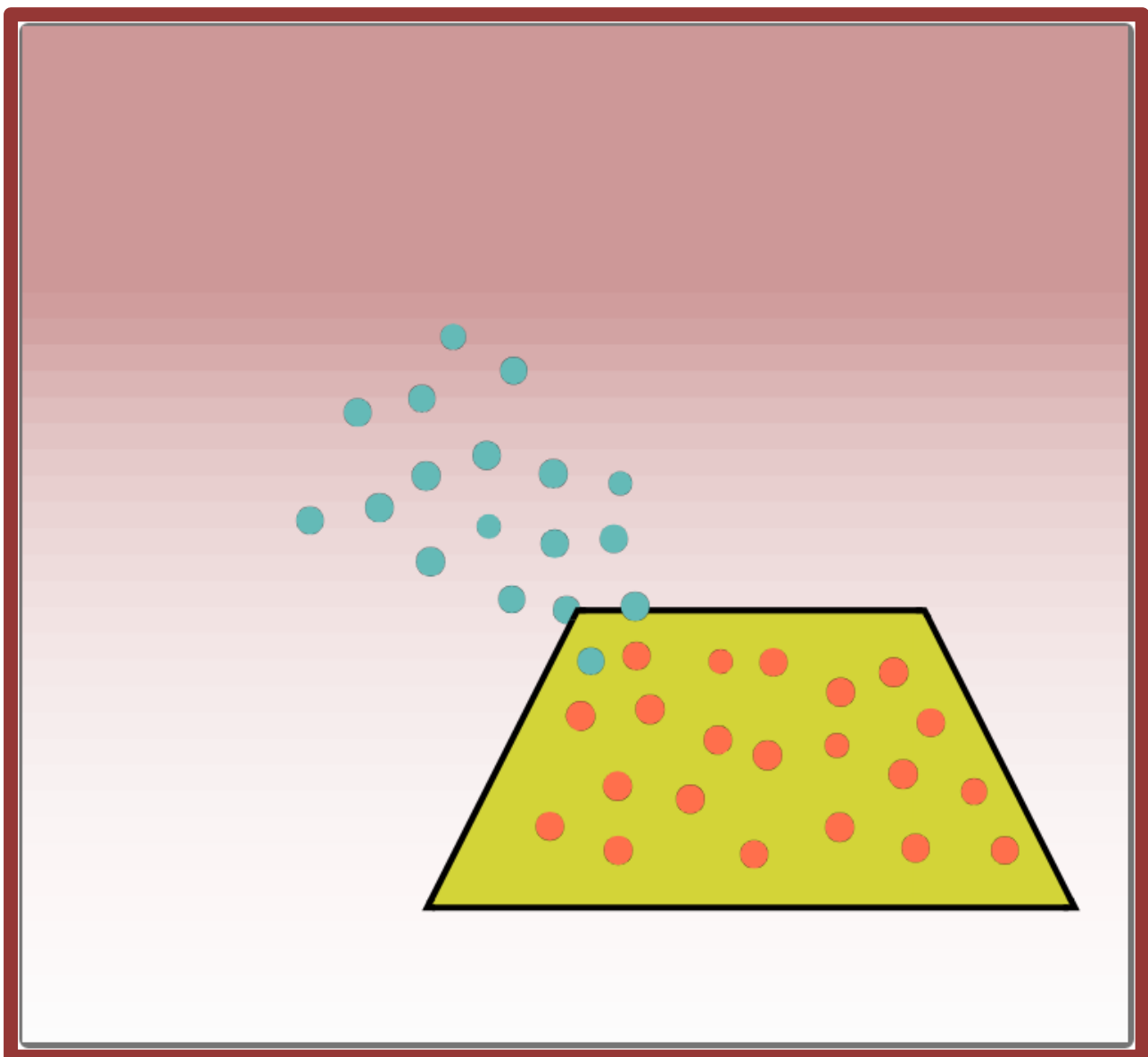
**Αν, πάλι, τα άτομα φύγουν το ένα απ' τ' άλλο
μακριά,**

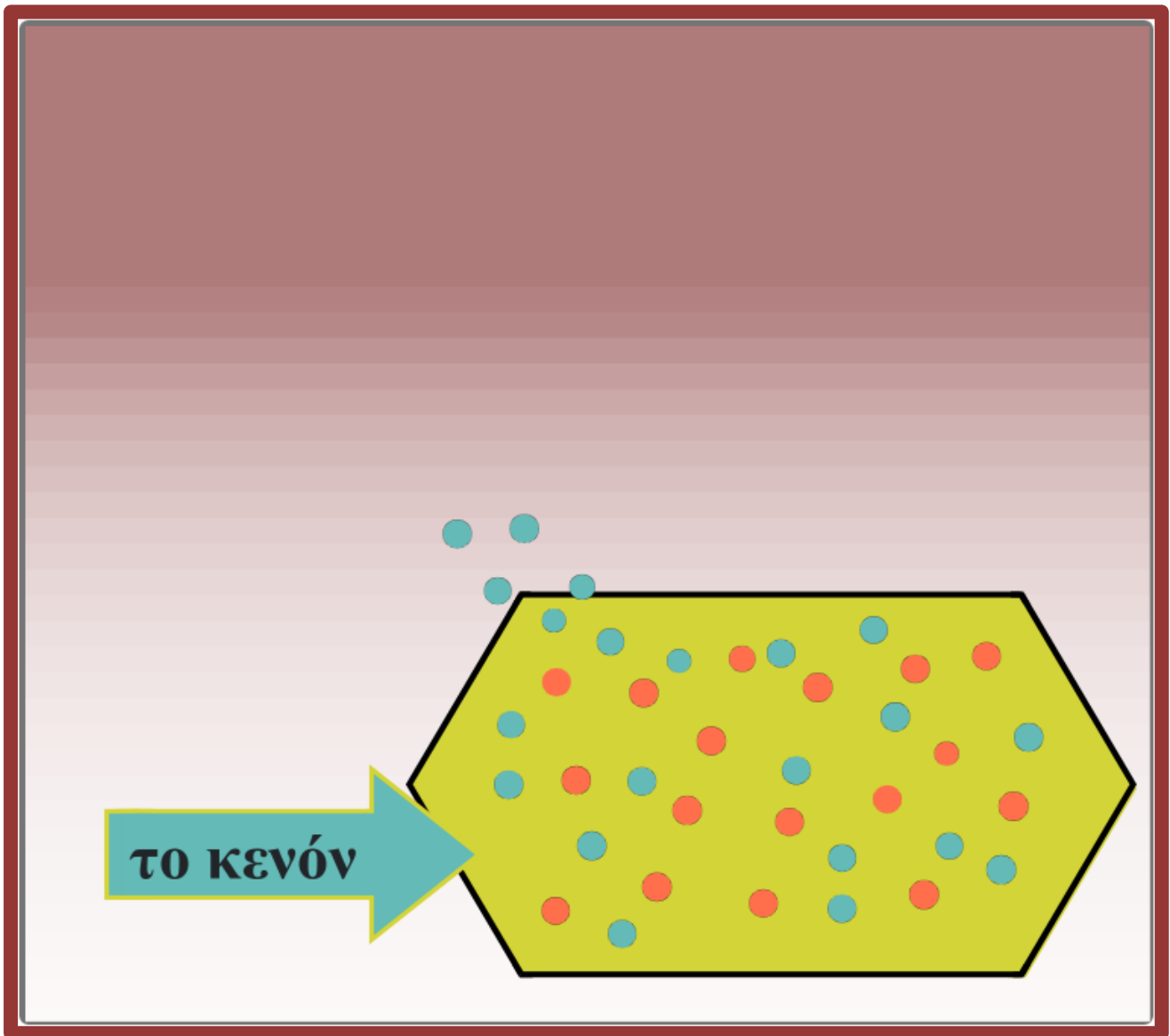
**Το υλικό σώμα αλλάζει, φθείρεται και δεν
είναι όπως
παλιά.**

Το σίγουρο είναι, πάντως, πως τα άτομα δεν γίνεται, ολότελα, να καθούν

κι αν φύγουν από ένα σώμα υλικό, χώρο σε κάποιο άλλο θα βρουν να κωθούν.

Σ' αυτόν τον χώρο, που ο Δημόκριτος ονόμασε «το κενόν»,

μ' άλλα άτομα έρχονται σ' επαφή κι ένα νέο, τώρα, η φύση γέννησε υλικό.

Μας μίλησε και για ιδιότητες, σ' εμάς πολύ γνωστές,

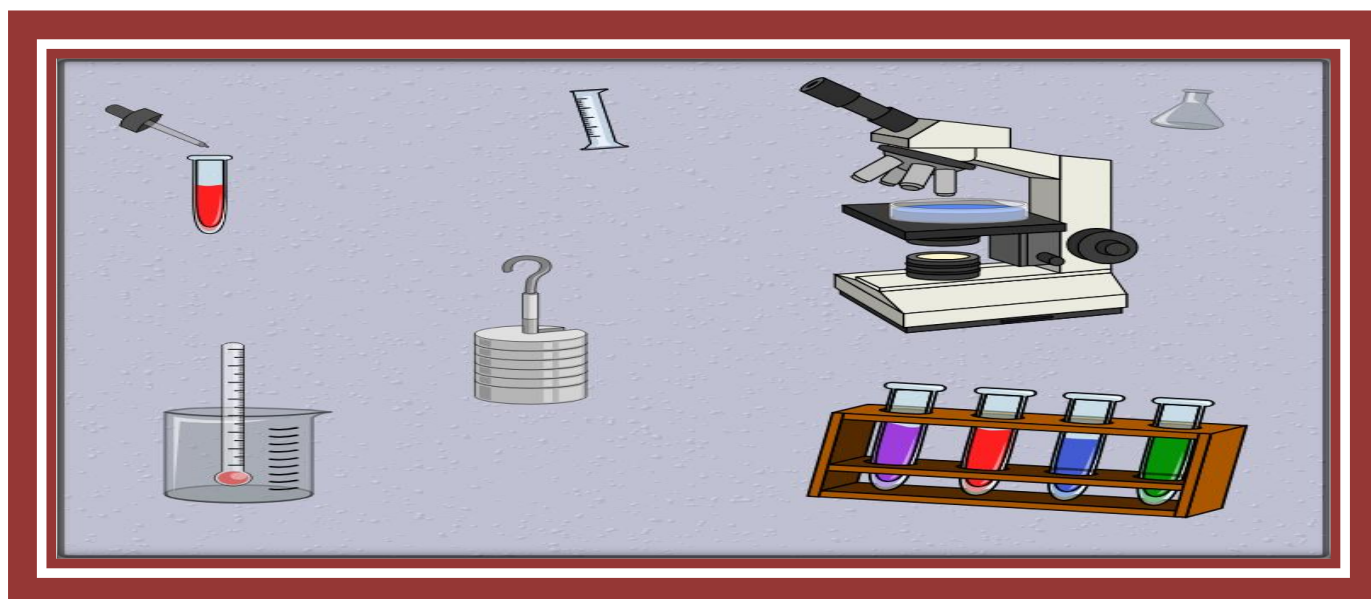
**το σχήμα, το βάρος, τον όγκο, την πυκνότητα,
τα έχετε ακούσει, σίγουρα αυτά,
πολλές φορές.**

Ευρυδίκη Α. Ερμηλίου, «Εκπαιδευτικές τάσεις για την Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ο ρόλος της Ψηφιακής Αφήγησης: ένα προτεινόμενο διδακτικό σενάριο»

**Πώς άραγε
κατόρθωσε
ο
άνθρωπος
αυτός ν’
αντιληφθεί
τόσα
πολλά,**

**δίχως μικροσκόπια και εργαλεία κατάλληλα
να μιλήσει τόσο ορθά;**

Η ύλη έχει μεγάλη δύναμη, δοσμένη απ' τη Μητέρα Φύση

και δημιουργείται ή καταστρέφεται, πάντα από ανάγκη, γιατί σε κάποιο πρόβλημα πρέπει να δώσει λύση.

Σύμφωνα με τον Δημόκριτο, τα πάντα γύρω μας είναι ύλη, η οποία έχει τη μεγαλύτερη απ' όλους εξουσία,

γι' αυτό και όσα υποστήριξε ονομάστηκαν «Υλιστική Θεωρία».

Αυτά..
..προς το παρόν!

Ερμηλίου Ευρυδίκη - 2025

➤ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

❖ Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Κυκλώστε τη σωστή απάντηση

- 1) Η αρχαία ελληνική φιλοσοφία άρχισε ν' αναπτύσσεται
 - α) όταν οι Έλληνες πίστευαν στους δώδεκα Θεούς του Ολύμπου
 - β) όταν οι Έλληνες είχαν γίνει Χριστιανοί Ορθόδοξοι
 - γ) όταν γεννήθηκε ο Ιησούς Χριστός

- 2) Κάποιοι άνθρωποι στην αρχαία Ελλάδα αποφάσισαν ν' ασχοληθούν με τη φιλοσοφία
 - α) γιατί δεν είχαν κάτι καλύτερο να κάνουν
 - β) για να κάνουν τους έξυπνους στους άλλους
 - γ) γιατί υπήρχε η ανάγκη να γίνει καλύτερη η ζωή των ανθρώπων

- 3) Οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι ασχολήθηκαν με θέματα, που αφορούσαν
 - α) τη φύση
 - β) τα Μαθηματικά
 - γ) τη μουσική
 - δ) το πώς οι άνθρωποι μπορούν να ζήσουν ευτυχισμένοι
 - δ) όλα τα παραπάνω

❖ **Ερωτήσεις επιλογής Σωστού ή Λάθους**

Κυκλώνω το Σ, για κάθε σωστή πρόταση και το Λ, για κάθε λανθασμένη

- 1) Η αρχαία ελληνική Φιλοσοφία έβαλε τα θεμέλια για πολλές σύγχρονες επιστήμες, όπως η φυσική, τα μαθηματικά, η αστρονομία.Σ Λ

- 2) Οι άνθρωποι, που ζούσαν την εποχή του Δημόκριτου, κατάλαβαν τη θεωρία του και αμέσως πίστεψαν πως ήταν σωστή.Σ Λ

- 3) Ο Δημόκριτος υποστήριξε ότι ο Θεός Δίας μετακινεί τα άτομα της ύλης.Σ Λ

- 4) Ο Δημόκριτος υποστήριξε ότι τα άτομα φθείρονται και κινούνται.Σ Λ

- 5) Η σύγχρονη Φυσική επιστήμη συμφωνεί απόλυτα με την ατομική θεωρία του Δημόκριτου.Σ Λ

- 6) Ο Δημόκριτος, με την ατομική θεωρία έβαλε τα θεμέλια για τη σύγχρονη ατομική θεωρία.Σ Λ

- 7) Η λέξη άτομο προέρχεται από τη λέξη τέμνω, που σημαίνει κόβω.Σ Λ

- 8) Ύλη ονομάζουμε κάθε στερεό, υγρό και αέριο.Σ Λ

❖ Δραστηριότητες συμπλήρωσης λέξεων

Συμπληρώνω τα κενά με τις κατάλληλες λέξεις

- 1) Ο Δημόκριτος ονόμασε την ύλη το, ενώ τον χώρο, στον οποίο τα άτομα μπορούν να κινούνται το
- 2) Σύμφωνα με τη θεωρία του Δημόκριτου η ύλη αλλάζει μορφές, όποτε υπάρχει κάποια
- 3) Ο Δημόκριτος πίστευε πως τα άτομα δεν είναι δυνατόν να, ενώ η σύγχρονη Φυσική επιστήμη απέδειξε πως μπορούν.
- 4) Ο Δημόκριτος πίστευε πως τα άτομα μπορούν να συνεχώς.
- 5) Οι υλιστικές θεωρίες υποστηρίζουν πως η ύλη έχει μεγάλη, που της έχει δοθεί από τη
- 6) Η ατομική θεωρία του Δημόκριτου ονομάζεται θεωρία.
- 7) Το έργο των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων ήταν πολύ δύσκολο, διότι δεν διέθεταν τα, τα οποία διαθέτουμε εμείς σήμερα. Επιπλέον, έπρεπε να πολύ, για να μαζέψουν τις πληροφορίες που ήθελαν.
- 8) Η αρχαία ελληνική φιλοσοφία ξεκίνησε ν' αναπτύσσεται, γιατί υπήρχε για μια

Ευρυδίκη Α. Ερμηλίου, «Εκπαιδευτικές τάσεις για την Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ο ρόλος της Ψηφιακής Αφήγησης: ένα προτεινόμενο διδακτικό σενάριο»

- 9) Κάποιες ιδιότητες της ύλης, τις οποίες ανέφερε ο Δημόκριτος και τις γνωρίζουμε έως σήμερα είναι,, και

❖ **Δραστηριότητες ανάπτυξης κριτικής σκέψης**

Απαντώ, με λίγα λόγια, στις παρακάτω ερωτήσεις

- 1) Πιστεύετε ότι ήταν εύκολο για τους αρχαίους Έλληνες φιλοσόφους να φτάσουν στη διατύπωση κάποιας θεωρίας; Για ποιους λόγους;

.....
.....
.....
.....
.....
.....

- 2) Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι οι άνθρωποι της εποχής του Δημόκριτου δεν πείστηκαν με τη θεωρία του και τη θεώρησαν παράλογη;

.....
.....
.....
.....
.....
.....

- 3) Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές βρίσκετε ανάμεσα στην ατομική θεωρία του Δημόκριτου και την ατομική θεωρία της σύγχρονης Φυσικής επιστήμης;

.....
.....

❖ **Δραστηριότητες εύρεσης πληροφοριών, προώθησης δημιουργικότητας και ομαδοσυνεργατικότητας**

- ✓ Αναζητήστε πληροφορίες για τη δομή των ατόμων, σύμφωνα με τη σύγχρονη Φυσική επιστήμη, αλλά και για το τι συμβαίνει κατά τη διάσπαση τους. Παρουσιάστε τις πληροφορίες που βρήκατε με εικόνες ή ζωγραφιές, οι οποίες θα συνοδεύονται από μικρά κείμενα.
- ✓ Μπορείτε να ψάξετε στο διαδίκτυο, ατομικά ή με τον διπλανό σας, για να βρείτε κι άλλες πληροφορίες για τη ζωή και τη φιλοσοφία του αρχαίου Έλληνα φιλοσόφου Δημόκριτου. Κατόπιν, μπορείτε να φτιάξετε μια εργασία με εικόνες ή ζωγραφιές, στην οποία θα παρουσιάζονται σημαντικές πτυχές της ζωής και της φιλοσοφίας του.
- ✓ Πριν απ' τον Δημόκριτο υπήρξαν κι άλλοι υλιστές φιλόσοφοι στην αρχαία Ελλάδα, όπως ο Θαλής, ο Αναξίμανδρος, ο Αναξίμενης και ο Ηράκλειτος. Μπορείτε να χωριστείτε σε ομάδες των τεσσάρων ατόμων και να βρείτε για καθέναν απ' τους παραπάνω φιλοσόφους πληροφορίες για τη δική του υλιστική θεωρία. Προσπαθήστε να συνθέσετε ένα ποίημα με ομοιοκαταληξία, στο οποίο θα παρουσιάζονται οι πληροφορίες, που βρήκατε. Το ποίημα μπορεί να συνοδεύεται κι από εικόνες.

Μην ξεχνάτε να αναφέρετε την πηγή, απ' την οποία βρήκατε τις πληροφορίες, τις οποίες παρουσιάζετε!

Ευρυδίκη Α. Ερμηλίου, «Εκπαιδευτικές τάσεις για την Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ο ρόλος της Ψηφιακής Αφήγησης: ένα προτεινόμενο διδακτικό σενάριο»

Είναι σημαντικό οι μαθητές να:

- οριοθετήσουν τη χρονική περίοδο των απαρχών της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας
- κατανοήσουν τους βασικούς λόγους ανάπτυξης της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας
- έλθουν σ' επαφή με τα βασικά πεδία ενασχόλησης της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας
- κατανοήσουν τον τρόπο, με τον οποίο οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι εργάζονταν, για να φτάσουν στη διατύπωση μιας θεωρίας
- έλθουν σ' επαφή με ονόματα σπουδαίων αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων
- συνειδητοποιήσουν το μέγεθος του διανοητικού έργου των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων και την προσφορά τους στον παγκόσμιο πολιτισμό και την επιστήμη
- γνωρίσουν τον αρχαίο Έλληνα φιλόσοφο Δημόκριτο και τις βασικές αρχές της ατομικής του θεωρίας
- αντιληφθούν ότι, συνήθως, οι εμπνευστές ρηξικέλευθων θεωριών αμφισβητούνται από τους σύγχρονους τους ανθρώπους
- να κατανοήσουν την ετυμολογία της λέξης άτομο
- έλθουν σ' επαφή με όρους της σύγχρονης Φυσικής επιστήμης
- εντοπίσουν τα κοινά σημεία και επιστημονικούς όρους της ατομικής θεωρίας του Δημόκριτου, με αυτήν της σύγχρονης Φυσικής επιστήμης
- αντιληφθούν ότι θεμελιωτής της σύγχρονης ατομικής θεωρίας είναι ο Δημόκριτος
- αντιληφθούν τις βασικές αρχές των υλιστικών θεωριών
- έλθουν σ' επαφή με τον ελευθερωμένο ποιητικό στίχο
- αναπτύξουν τη δημιουργικότητά τους
- αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη
- δουλέψουν ομαδοσυνεργατικά

Ευρυδίκη Α. Ερμηλίου, «Εκπαιδευτικές τάσεις για την Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ο ρόλος της Ψηφιακής Αφήγησης: ένα προτεινόμενο διδακτικό σενάριο»

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα: Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.